

Centrum voor Samenlevingsvraagstukken

Naar een sociaal krachtig Putten

Sociale samenhang en leefbaarheid in gemeente Putten.
AUTEURS: IR. M. JAGER- VREUGDENHIL, K. HULST MSc, J. SLENDEBROEK- MEINTS MSc
DATUM: MEI 2010

Naar een sociaal krachtig Putten

Sociale samenhang en leefbaarheid in
gemeente Putten

Ir. M. Jager-Vreugdenhil
K. van Hulst MSc
J. Slendebroek-Meints MSc

Mei 2010

Naar een sociaal krachtig Putten

Sociale samenhang en leefbaarheid in de gemeente Putten.

In opdracht van gemeente Putten en Provincie Gelderland

Uitgevoerd door het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken

Ir. M. Jager-Vreugdenhil

K. van Hulst MSc

J. Slendebroek-Meints MSc

Mei 2010

Centrum voor Samenlevingsvraagstukken

Postbus 10030

8000 GA ZWOLLE

038 - 425 55 42

Alle rechten voorbehouden

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande toestemming van de auteurs.

Inhoudsopgave

WOORD VOORAF	5
SAMENVATTING	6
1. ONDERZOEK NAAR SOCIALE SAMENHANG EN LEEFBAARHEID IN GEMEENTE PUTTEN	9
1.1 NIEUWE VRAGEN DOOR WET MAATSCHAPPELIJKE ONDERSTEUNING (Wmo)	9
1.1.1 Een zelfredzame samenleving	9
1.1.2 De Wmo als participatiewet	10
1.1.3 Nieuwe vragen voor gemeenten	11
1.2 KADER VAN DIT ONDERZOEK	11
1.3 SPECIFIEKE AANLEIDING VOOR GEMEENTE PUTTEN OM OPDRACHT TE GEVEN VOOR HET ONDERZOEK	11
1.4 THEORETISCH KADER: KRACHTBRONNEN IN DE CIVIL SOCIETY, SOCIAAL EN MOREEL KAPITAAL	12
1.5 ONDERZOEKSVRAAG	12
1.6 ONDERZOEKSOPZET: DESKRESEARCH, VRAGENLIJSTEN EN INTERVIEWS	13
1.7 LEESWIJZER	13
2. RESULTATEN DESKRESEARCH	15
2.1 BASISGEGEVENS OVER GEMEENTE PUTTEN EN HAAR INWONERS	15
2.1.1 De inwoners	15
2.1.2 Wonen in Putten	15
2.1.3 Gegevens per Wijk	16
2.2 GEMEENTELIJK BELEID ROND SOCIALE SAMENHANG, PARTICIPATIE EN LEEFBAARHEID	17
2.2.1 Wmo-raad	17
2.2.2 Armoedebeleid, Wwb en arbeidsreïntegratie	18
2.2.3 Leefbaarheid: wonen, veiligheid en gezondheid	18
2.2.4 Sportbeleid	19
2.2.5 Diverse voorzieningen	19
2.2.6 Recreatie	19
2.3 DE NETWERKEN VAN PUTTEN	20
2.3.1 Vrijwilligerswerk en verenigingsleven	20
2.3.2 Religie in Putten	20
2.3.3 Samenwerkingsverbanden rondom jongeren	21
2.3.4 Samenwerkingsverbanden rondom ouderen	21
2.3.5 Mantelzorgers	22
2.3.6 Andere samenwerkingsverbanden	22
2.4 MOGELIJKE KRACHTLIJNEN EN AANDACHTSPUNTEN	22
2.4.1 Mogelijke krachtlijnen	22
2.4.2 Mogelijke aandachtspunten	23
3. RESULTATEN UIT ENQUÊTES EN INTERVIEWS	25
3.1 RESPONS ENQUÊTE; AANTAL INTERVIEWS	25
3.2 ACHTERGRONDKENMERKEN RESPONDENTEN	25
3.2.1 Kenmerken respondenten enquête inwoners Putten	25
3.2.2 Achtergrondkenmerken respondenten enquête organisaties Putten	26
3.3 HOE KAN DE SOCIALE SAMENHANG IN PUTTEN GETYPEERD WORDEN?	27
3.3.1 Kenmerken om trots op te zijn	28
3.3.2 Sociale netwerken van burgers	32
3.3.3 Netwerken op niveau van maatschappelijke organisaties in Putten	42
3.3.4 Betrokkenheid van burgers bij burgerorganisaties en verenigingen	47
3.3.5 Betrokkenheid van inwoners bij hun buurt	51
3.4 LEEFBAARHEID IN PUTTEN	52
3.4.1 Woonbeleving	52
3.4.2 Voorzieningen in Putten	53
3.4.3 Schoon, heel en veilig	57
3.5 WELKE GROEPEN IN PUTTEN KUNNEN ONVOLDOENDE SOCIAAL EN MAATSCHAPPELIJK PARTICIPEREN?	61
3.5.1 Kwetsbare groepen in Putten	61
3.5.2 Wat burgers doen om participatie mogelijk te maken	75
3.6 WELK SOCIAAL EN MOREEL KAPITAAL IS AANWEZIG IN PUTTEN?	78
3.6.1 Sociaal kapitaal	78
3.6.2 Moreel kapitaal	79
4. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	83
4.1 CONCLUSIES	83

4.1.1	Hoe kunnen de sociale structuren in Putten getypeerd worden?	83
4.1.2	Hoe waarderen inwoners van Putten de sociale samenhang en leefbaarheid?	84
4.1.3	Welk sociaal en moreel kapitaal is in Putten aanwezig?	84
4.1.4	Welke groepen in Putten kunnen onvoldoende sociaal en maatschappelijk participeren?	86
4.1.5	Welke ideeën hebben bewoners en organisaties zelf over het verbeteren van de sociale samenhang?	87
4.1.6	Bieden de onderzoeksresultaten handvatten voor wijkgericht werken in Putten?	87
4.2	AANBEVELINGEN	88
	Aanbeveling 1: Werk aan integratie 'autochtoon' en 'import'	88
	Aanbeveling 2: Voer geen wijkbeleid in; wel buurt- of straatbeleid	89
	Aanbeveling 3: Sluit de ogen niet voor sociale nood op recreatieparken	90
	Aanbeveling 4: Geef ruimte aan het enorme sociale kapitaal onder organisaties en inwoners	91
	Aanbeveling 5: Spoor eenzaamheid en verborgen problematiek op	91
	Tenslotte: cadeautjes uit het veld	92
5	LITERATUUR	93
6	BIJLAGEN	97

Woord vooraf

Putten is een mooi dorp op wat je de bosrand van de Veluwe zou kunnen noemen. Aan de ene kant (richting Ermelo en Garderen) prachtig bos- en heidegebied en aan de andere kant (richting Nijkerk en Randmeren) een fraai coulissenlandschap met veel agrarische bedrijven. Een mooie plek om rustig te wonen. Maar hoe zit dat sociaal? Bevestigt de gemeente Putten het beeld dat velen van dorpssamenlevingen hebben, namelijk dat er sprake is een hecht gemeenschapsleven en van een grote sociale samenhang? Of valt er ook het nodige op dat beeld af te dingen? Uit hoofde van de verantwoordelijkheden die gemeentelijke overheden hebben een niet onbelangrijke vraag. Het belang van die vraag is nog toegenomen sinds de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) van kracht is geworden die de gemeente belangrijke coördinerende taken geeft op het gebied van zorg en welzijn. In die wet zijn verschillende doelen geformuleerd die allemaal iets te maken hebben met *deelname*, *participatie* en *meedoen*: iedere kwetsbare burger moet de ondersteuning ontvangen die hem of haar in staat stelt volop en in overeenstemming met de eigen mogelijkheden deel te nemen aan de samenleving.

Om die reden heeft de gemeente Putten aan het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken te Zwolle opdracht gegeven tot onderzoek naar de sociale samenhang in de lokale samenleving. Het genoemde Centrum heeft een methodiek ontwikkeld om de sociale kwaliteit van gemeenten in kaart te brengen. Het rapport dat u hierbij wordt aangeboden, is het resultaat daarvan voor de gemeente Putten. Dit onderzoek is het tweede van de zogenaamde 'Gelderse onderzoeken' van het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken. Mede in opdracht van de Provincie Gelderland wordt dit onderzoek in verscheidene Gelderse gemeenten uitgevoerd. Daarvoor al heeft het Centrum ervaring met dit soort onderzoek opgedaan in de gemeente Nunspeet en Zwartewaterland. Het eerste 'Gelderlandonderzoek' is in februari 2010 aangeboden aan de gemeente Westervoort.

Al deze onderzoeken samen geven een dwarsdoorsnede van verschillende lokale samenlevingen in Gelderland: Hoe beleven de verschillende groepen burgers in deze gemeenten de samenleving ter plaatse? Wat verwachten zij ervan en waarvoor willen zij zich inzetten? Welke bronnen van sociale samenhang zijn er binnen de gemeente en wat hebben zij aan onderhoud nodig om hun betekenis voor de samenleving te kunnen behouden? Allemaal vragen die in deze onderzoeken aan de orde komen en waarover veel mensen uit de betrokken gemeenten over gehoord zijn.

Met dit rapport bieden wij de opdrachtgever de bevindingen van ons onderzoek in Putten aan. Het onderzoek is uitgevoerd door Marja Jager-Vreugdenhil MSc en Klazien Hulst MSc; de kwantitatieve analyses door Jeannette Slendebroek-Meints MSc. Wij kijken met plezier op ons onderzoek terug. We bedanken gemeente Putten, in het bijzonder wethouder Frits Fabriek en beleidsmedewerker Jos Meerssman, voor de prettige samenwerking. Wij danken ook de Provincie Gelderland voor haar financiële ondersteuning voor dit onderzoek. Niet in de laatste plaats bedanken we alle inwoners van Putten en vertegenwoordigers van Puttense organisaties, die aan ons onderzoek deelnamen. En wij wensen de gemeente Putten en haar inwoners toe dat zij met de onderzoeksgegevens ook daadwerkelijk aan de slag kunnen om de kwaliteit van de Puttense samenleving op peil te houden en waar mogelijk te verbeteren.

Bedankt voor de samenwerking.

Jan Hoogland,
Lector Samenlevingsvraagstukken,
Gereformeerde Hogeschool te Zwolle.

Samenvatting

Onderwerp en opzet van dit onderzoek

Dit onderzoek is een verkennende analyse van de sociale kwaliteit van de lokale samenleving van Putten. Een dergelijke analyse is belangrijk in het licht van de taken die de Wet maatschappelijke ondersteuning aan gemeenten toekent. Om te kunnen bepalen op welke wijze de gemeente de lokale *civil society* kan versterken is inzicht nodig in de aard en mogelijkheden van die lokale samenleving. Verschillende methoden van onderzoek zijn ingezet. Door middel van deskresearch is beschikbare basisinformatie is informatie verzameld. Daarnaast zijn twee verschillende vragenlijsten uitgezet, één onder inwoners en één onder maatschappelijke organisaties die actief zijn in de gemeente Putten. Tenslotte hebben er gesprekken plaatsgevonden tussen onderzoekers en specifieke sleutelorganisaties en –personen. In totaal zijn 375 ingevulde vragenlijsten van inwoners en 40 ingevulde vragenlijsten van organisaties ontvangen. Aan de interviews namen 22 personen mee en 11 personen deden mee aan een themabijeenkomst.

De centrale onderzoeksvraag was:

“Welke krachtlijnen en knelpunten bestaan er in de sociale structuren van gemeente Putten en op welke manier kunnen burgers, lokale instellingen en gemeente bijdragen om deze in de komende jaren verder te versterken?”

Conclusies

Deze centrale vraag wordt in dit onderzoek beantwoord aan de hand van zes deelvragen. De conclusies per deelvraag worden hieronder weergegeven.

1. Hoe kunnen de sociale structuren in Putten getypeerd worden?

De Puttense samenleving is een uitgesproken dorpsgemeenschap met een kerkelijk karakter, echter niet zo zwaar als in de media wel wordt geschetst. Zelfredzaamheid staat in Putten hoog in het vaandel. Dat betekent ook dat Puttenaren lang wachten met hulp vragen. Is er hulp nodig, dan wordt hiervoor eerst een beroep gedaan op de sociale netwerken (familie en vrienden) en pas daarna op beroepskrachten. Wie laat weten ergens hulp bij nodig te hebben, wordt snel geholpen. Wat dat betreft past de filosofie van de Wmo de Puttenaar goed.

De maatschappelijke organisaties vormen ook sterke netwerken, met name rond ouderen en rond jongeren. Welzijnsorganisaties, politie, roc en kerken spelen in deze netwerken een belangrijke rol. Met name rond bekende probleemgroepen wordt intensief samengewerkt. Ook vrijwilligers zetten zich massaal in, met name voor eenzame ouderen en voor minima.

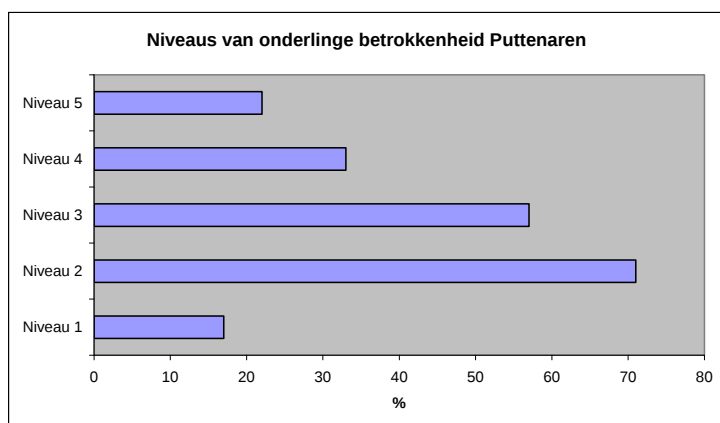
2 Hoe waarderen inwoners van Putten de sociale samenhang en leefbaarheid?

Alle Puttenaren – zowel ‘autochtoon’ als ‘import’ waarderen de sociale samenhang en de onderlinge samenhang zeer, meer dan gemiddeld in Nederland. Er is voor de waardering van de sociale samenhang *geen* verschil tussen de dorpskern en het buitengebied, wel tussen ‘autochtone’ Puttenaren en import, tussen kerkelijke en niet-kerkelijke Puttenaren en tussen mensen die wel actief zijn in verenigingen en mensen die dat niet zijn.

Over het algemeen zijn Puttenaren tevreden met het voorzieningenniveau. Met name in het buitengebied en in de nieuwe wijken Husselerveld en Bijsteren is behoefte aan meer ontmoetingsplekken. Putten is over het algemeen heel leefbaar (schoon, heel en veilig), op een paar specifieke straten na, maar ‘achterstandsbuurten’ zijn er niet. Problematiek concentreert zich echter wel rond enkele van de permanent bewoonde recreatieparken.

3 Welk sociaal en moreel kapitaal is in Putten aanwezig?

Er zijn vijf niveaus van onderlinge betrokkenheid te onderscheiden. Per niveau kan worden aangegeven hoeveel procent van de Puttenaren op dat niveau kan worden ingedeeld. Schematisch kan dat worden weergegeven in de volgende grafiek:

Niveaus:

5. 'Informele zorg'
4. 'Inclusiviteit'
3. 'Goede buren'
2. 'Publieke familiariteit'
1. 'Anonieme vreemden'

Belangrijke krachtbronnen in Putten zijn familieverbanden, vriendennetwerken binnen Putten, burenrelaties, kerken en verenigingen (sportverenigingen, historische verenigingen) en vrijwilligersorganisaties (o.a. SWO, Zonnebloem, Voedselbank).

Er is zeker sprake van *bonding* in de Puttense gemeenschap, in de eerste plaats binnen families en vriendengroepen, in de tweede plaats binnen verenigingen en kerken. De verenigingen, kerken en families blijken bovendien een nauwe relatie te hebben met elkaar. Samen vormen ze een massief geheel. Er is ook sprake van *bridging* in Putten: er zijn veel samenwerkingsverbanden tussen organisaties en kerken. Mensen zijn ook zeker bereid om buiten hun familie, kerken en vereniging anderen te helpen, maar wie geen deel uitmaakt van één van de verbanden in het 'massief' krijgt ook minder snel hulp. Het probleem is niet dat de 'autochtone' verbanden hen niet *willen* helpen, maar dat ze hen niet *kennen* en niet *bekend zijn* met eventuele hulpvragen. De nieuwkomer en eventuele hulpvragen worden ook niet actief opgezocht door de bestaande verbanden.

Belangrijke waarden in de samenleving vinden Puttenaren: respect, aandacht, verdraagzaamheid, vriendelijkheid en elkaar helpen. Puttenaren voelen zich zelf verantwoordelijk voor de eigen omgeving. Puttense organisaties vinden dat in de eerste plaats de overheid en in de tweede plaats individuele burgers verantwoordelijk zijn voor het schoon, heel en veilig houden van de leefomgeving. Ze vinden dat voor sociale samenhang individuele mensen in de eerste plaats en de overheid in de tweede plaats verantwoordelijk is. Burgerorganisaties (verenigingen, vrijwilligersorganisaties en ook kerken) zijn volgens hen vooral zelf verantwoordelijk voor het betrokken houden van mensen.

4. Welke groepen in Putten kunnen onvoldoende sociaal en maatschappelijk participeren?

Ongeveer 40 procent van de Puttense bevolking behoort tot een groep met verhoogd risico op sociale uitsluiting. Driekwart hiervan ervaart echter geen problemen in het meedoen in de samenleving. 10 procent van de bevolking geeft zelf aan niet goed mee te kunnen doen. Een paar groepen komen uit dit onderzoek naar voren als extra kwetsbaar: jongeren, alleenstaande ouderen, mensen met beperkte sociale en cognitieve capaciteiten en een deel van de bewoners van de recreatieparken.

5 Welke ideeën hebben bewoners en organisaties in Putten zelf over het verbeteren van de sociale samenhang?

Puttenaren zouden zelf graag extra investeren in feesten of evenementen, in activiteiten en plekken voor de jeugd en voor ouderen, in hulp aan mensen in (financiële) nood, in feest en ontmoeting op buurtniveau, in één of meer multifunctionele accommodatie(s), in activiteiten om verschillen te overbruggen (jong-oud, kerkelijk-niet kerkelijk, autochtoon-import etc.), in sport, in het schoon en heel houden van Putten en in groen.

6. Bieden deze resultaten handvatten voor wijkgericht werken in Putten?

Puttenaren voelen zich zelf vaak niet zozeer betrokken bij hun eigen wijk, buurt of straat, maar veel meer bij hun hele dorp. Wijkbeleid zou daarom niet helpen om als overheid beter aan te sluiten bij de beleavingswereld van burgers. Wijkbeleid is ook niet nodig om specifieke buurt- of wijkgebonden problematiek aan te pakken. Diverse instellingen (gemeente, politie, woningstichting) hebben om organisatorische redenen Putten in wijken ingedeeld, maar ieder doet dat anders.

Aanbevelingen

Aanbeveling 1: Werk aan integratie 'autochtoon' en 'import'

In Putten is sprake van een kloof tussen 'autochtone' bewoners en de 'import'. Er zijn goede mogelijkheden om deze kloof te overbruggen zowel via het stimuleren van 'buurschap' als via burgerorganisaties. Op straatniveau is het instrument van het huiskamergesprek geschikt. Huiskamer gesprekken kunnen worden geleid door beroepskrachten of vrijwilligers na een korte training. De gemeente kan in de tweede plaats stimuleren dat verenigingen en organisaties hun activiteiten en werving verbreden tot nieuwe Puttenaren, bijvoorbeeld ook door aan subsidies of programmagelden voorwaarden te verbinden.

Aanbeveling 2: Voer geen wijkbeleid in; wel buurt- of straatbeleid

Er is geen reden om in Putten wijkbeleid in te zetten (zie conclusie 6), maar het is wel handig om met gemeente en organisaties te komen tot één indeling die door alle organisaties benut kan worden voor eigen en gezamenlijke activiteiten en die de huidige diversiteit aan indelingen kan vervangen. De bestaande indeling op basis van 6-digit-postcodegebieden is aan een update toe. Mogelijk kan gebruik gemaakt worden van de indeling zoals gebruikt in dit onderzoek. Om andere redenen is het wél aan te raden om aan te sluiten op het straat- of buurniveau, zie hiervoor aanbeveling 1 en 4.

Aanbeveling 3: Sluit de ogen niet voor sociale nood op recreatieparken

Er wordt veel sociale problematiek gesignaleerd op de recreatieparken. Om ruimte te scheppen voor het werken aan deze sociale nood kan de gemeente onderscheid maken tussen verschillende typen (illegale) bewoners. Voor sommige daarvan – permanent wonende gepensioneerden, arbeidsmigranten, criminelen - past strikt beleid. Voor de groep woningzoekenden (jonge starters en gescheiden gezinnen) bevelen we aan om na te gaan of één of twee recreatieparken in het beheer van de woningstichting gebracht kunnen worden om ook formeel te kunnen functioneren als starterswoonruimte; dit gekoppeld aan de voorwaarde dat de bewoners actief blijven zoeken naar permanente woonruimte. Voor de andere groep bewoners die door sociale problematiek van uiteenlopende aard (geldproblemen, verslaving, psychische problematiek) op de parken zit, bevelen we aan dat de gemeente onderzoekt of het juridisch mogelijk is om aan hen een aparte status te verlenen op basis van hun problematiek (bewoning onder voorwaarden van hulpverlening of reïntegratie) of om het mogelijk te maken dat zij zich inschrijven bij de gemeente, zodat ze ook in aanmerking komen voor sociale uitkeringen en sociale huisvesting. Eventueel kan deze groep beleidsmatig benaderd worden als dak- en thuislozen.

Aanbeveling 4: Geef ruimte aan het enorme sociale kapitaal onder organisaties en inwoners

In Putten is veel sociaal kapitaal onder inwoners en organisaties. De gemeente kan daarom veel aan hen overlaten. Dit kan door beleidsruimte te geven: door budgetten ter beschikking te stellen, door goede afstemming, en door juist géén gemeentelijk beleid te maken waar bewoners en organisaties zelf ideeën hebben. Aan elk van deze budgetten en vrijheden kan de gemeente voorwaarde verbinden om specifieke doelen te bereiken, bijvoorbeeld het stimuleren van de integratie tussen 'autochtoon' en 'import', of voor het stimuleren van het betrekken van kwetsbare groepen in de activiteiten. Ook fysieke ruimte is van belang om het sociale kapitaal verder te laten bloeien. Een wens van veel Puttenaren is het samenbrengen van diverse culturele activiteiten en voorzieningen in één gebouw: multifunctionele accommodatie (mfa). Er is nader onderzoek nodig om na te gaan welke organisaties en functies in een dergelijke mfa gecombineerd kunnen worden en welke bijdrage de betreffende organisaties zelf zouden kunnen bieden om het centrum te realiseren. Hierin zou de wens meegenomen kunnen worden van diverse organisaties om te komen tot een brede welzijnsorganisatie of welzijnskoepel.

Aanbeveling 5: Spoor eenzaamheid en verborgen problematiek op

Om deze verborgen eenzaamheid op te sporen kan een kwantitatief onderzoek worden uitgevoerd onder alle alleenstaanden vanaf de pensioengerechtigde leeftijd. Door dit onderzoek vorm te geven in een activerende enquête die uitgevoerd kan worden door vrijwilligers (bijv. van SWO en kerken, maar mogelijk ook door jongeren in het kader van een maatschappelijke stage) wordt niet alleen de mate van eenzaamheid in kaart gebracht, maar kan ook geïnventariseerd worden wat de behoefte aan contact is, welke activiteiten gewenst zijn en welke talenten senioren zelf graag inzetten. Hierdoor ontstaan veel nieuwe contacten en kunnen ideeën snel omgezet worden in actie.

1. Onderzoek naar sociale samenhang en leefbaarheid in gemeente Putten

1.1 Nieuwe vragen door Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)

Met de invoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) hebben alle gemeenten in Nederland de taak gekregen maatschappelijke ondersteuning op lokaal niveau vorm te geven. Dat betekent onder andere het bieden van voorzieningen aan mensen met een beperking en maatschappelijke opvang voor kwetsbare mensen. Maar de Wmo is meer dan een zorgwet, het is ook een welzijnswet die beoogt dat iedereen meedoet in een zelfredzame samenleving. Het bevorderen van sociale samenhang kan wel de primaire opdracht van de Wmo worden genoemd. Immers, de kerngedachte van de Wmo is dat sociale samenhang ook sociale opbrengsten genereert: toegenomen participatie, informele zorg, effectieve inzet van vrijwilligers, nieuwe burgerschapsstijlen en vormen van eigen verantwoordelijkheid voor wijk en buurt. Voor veel gemeenten is het echter lastig grip te krijgen op deze ambitie van de Wmo. Dit onderzoek biedt concrete handvatten voor Gemeente Putten.

1.1.1 EEN ZELFREDZAME SAMENLEVING

De Wet Maatschappelijke Ondersteuning (Wmo) geeft aan gemeenten de opdracht 'sociale samenhang en leefbaarheid' te bevorderen in wijk, buurt of dorp (prestatieveld 1). In deze formulering komt een bepaalde visie op het functioneren van de samenleving mee. Een van de belangrijkste doelstellingen van de Wmo is de versterking van de lokale '*civil society*'. Hoewel de Wmo deze '*civil society*' niet definieert, blijkt uit de toelichting op de wet dat hiermee de samenleving wordt bedoeld als het domein van de burger zelf. Het gaat in de Wmo om de versterking van actief burgerschap en het bevorderen van ieders sociale en maatschappelijke verantwoordelijkheid voor de samenleving. De '*civil society*' is het niet-statelijke- en niet-economische deel van de samenleving – de samenleving van de burgers en hun gemeenschappen (zie figuur 1)¹.

De komst van de Wmo markeert een kanteling in het denken over de relatie tussen samenleving en overheid en geeft burgers opnieuw een rol bij het vormgeven van hun eigen leefomgeving. Gemeenten hebben de taak om deze nieuwe relatie structuur en inhoud te geven via lokaal Wmo-beleid. De Wmo-beleidsmakers verwachten dat burgers en hun verbanden, organisaties en instellingen meer directe verantwoordelijkheid nemen voor hun leefomgeving. De Wmo speelt zo een belangrijke rol bij de omvorming van de verzorgingsarrangementen in ons land. De wet beoogt dat mensen minder snel een beroep doen op voorzieningen van de verzorgingsstaat, en eerder een beroep doen op de eigen omgeving en op de samenleving. De Memorie van Toelichting bij de wet spreekt over 'eigen oplossingen' van zorgvragers, en over 'samen doen wat samen kan'. Dat veronderstelt een versterking van de sociale kwaliteit van de lokale samenleving en wel zo dat deze meer zelfzorgend wordt. Niet alleen individuele mensen moeten meer zelfzorgend worden, maar ook de samenleving als geheel. Een geheel zelfzorgende samenleving is echter een onmogelijkheid. Sommige mensen zijn aangewezen op professionele hulp en kunnen niet zomaar door buurtgenoten geholpen worden. De aard van de hulpvraag en de behoefte aan hulp en zorg kan zeer uiteenlopen. De betrokkenheid van burgers op elkaar kan niet de professionele hulp vervangen waar die nodig is.

¹ Hiermee wordt aangesloten bij de definitie van P. Dekker in SCP (1994), *Civil Society*. Den Haag: SCP. Andere auteurs bakenen het begrip verder af door niet alleen de overheids- en marktsfeer uit te sluiten, maar ook de privésfeer (bijvoorbeeld R. Koopmans in dezelfde bundel). Voor dit onderzoek kiezen we de bredere definitie waarbij de 'burgersamenleving' ook de primaire sociale verbanden insluit waar de Wmo nadrukkelijk een beroep op doet. Voor een uitgebreidere analyse van de verschillende definities van *civil society*, zie afstudeerscriptie van Wieke Malda- Douma 'Kerk in de civil society', september 2008.

Figuur 1. Schematische weergave van de 'civil society': het niet-statelijke en niet-economische deel van de samenleving. Een aantal kenmerkende verbanden, instituties en organisaties zijn weergegeven.

Gaat het echter om lichte vormen van 'maatschappelijke ondersteuning', dan kan een goed ontwikkelde 'civil society' wel iets betekenen. De Memorie van Toelichting spreekt over de eigen leefomgeving van zorgvragers in termen van "een krachtige sociale structuur die voorliggende is aan professionele voorzieningen". Concreet worden daarbij genoemd familie en vrienden, maar ook maatschappelijke verbanden. Versterkte betrokkenheid op elkaar, versterkte sociale samenhang, vormt dus een begin, een noodzakelijke voorwaarde, om een meer betrokken en zelfzorgende samenleving te stimuleren. De Wmo wil dus niet louter een voorzieningenwet zijn voor individuele burgers met een bepaalde vraag naar zorg of ondersteuning, maar doet een beroep op de hele samenleving om de participatie van kwetsbare burgers te helpen bevorderen.

In een zelfzorgende samenleving kan het uiteraard niet alleen gaan over de participatie van kwetsbare burgers, juist omdat de participatie van kwetsbare burgers afhankelijk is van de participatie van meer weerbare burgers. Het 'samen meedoen' is een essentieel element van de visie achter de Wmo. Wel is het zo dat kwetsbare burgers bijzondere aandacht dienen te krijgen, mede in het licht van verdergaande vermaatschappelijking van de zorg. Het overheersende idee achter de zelfzorgende, participerende samenleving is dat iedereen, kwetsbaar én weerbaar, mee moet kunnen doen en daarvoor ook zijn of haar eigen steentje bijdraagt.

1.1.2 DE WMO ALS PARTICIPATIEWET

Vanwege de nadruk op meedoen wordt de Wmo ook wel een 'participatiewet' genoemd. Meedoen aan de samenleving is voor iedere burger belangrijk. Gemeenten hebben een bijzondere verantwoordelijkheid te waken voor de kansen op deelname van iedere burger aan het maatschappelijk verkeer, in het bijzonder burgers met een beperking of in kwetsbare sociale situaties. De Wmo is tevens een welzijnswet en regelt en bevordert lichte vormen van ondersteuning, hulp en aandacht. Een nieuw element in deze opzet is dat burgers zelf bijdragen aan het welzijn en de participatie van mede burgers. De Wmo markeert het afscheid van een centrale rol van de overheid als verschafter van welzijn en sociale voorzieningen.

De verzorgingsstaat wordt dus nu aangevuld en in sommige opzichten zelfs afgelost door een zelfverantwoordelijke en zelfzorgende samenleving. De Wmo vraagt van gemeenten dat ze de maatschappelijke en sociale verantwoordelijkheden van burgers activeren. Van hen wordt verwacht dat ze bijdragen aan de versterking van de 'sociale samenhang en leefbaarheid'. Door versterking van de sociale infrastructuur wordt tevens verwacht dat de zelfredzaamheid van burgers wordt versterkt en dat burgers eigen oplossingen zoeken voor ondersteunings- en zorgvragen.

1.1.3 NIEUWE VRAGEN VOOR GEMEENTEN

De Wmo leidt daarmee tot nieuwe lokale probleemstellingen. Want wat is dat eigenlijk, sociale samenhang en leefbaarheid? Op welke manier kan via sociale samenhang en leefbaarheid participatie en onderlinge ondersteuning worden gestimuleerd? Welke participatie wordt er eigenlijk bedoeld, en van wie? Hoe staat het er eigenlijk voor met die participatie en sociale samenhang? En hoe staat het met de bereidheid van de burger er te zijn voor een medeburger? Deze vragen vergen lokale antwoorden. De staatssecretaris van VWS geeft aan het begrip participatie niet nader in te willen vullen, omdat gemeenten dit voor de eigen situatie zelf het beste kunnen doen:

'De Wmo beoogt dat mensen die ondersteuning nodig hebben om te kunnen participeren in de samenleving deze ondersteuning ook kunnen krijgen. Dat zij aan de samenleving kunnen deelnemen dus. Omdat gemeenten de Wmo decentraal uitvoeren, zullen juist op het lokale niveau termen als «zelfredzaamheid» en «maatschappelijke participatie» verder geoperationaliseerd moeten worden' (Kamerstuk mei 2005).

Gemeenten moeten zelf een route kiezen die past bij de eigen lokale situatie. Dat roept een volgende vraag op voor elke gemeente: wat is bij ons eigenlijk die lokale situatie, hoe zit het in mijn gemeente met sociale samenhang, leefbaarheid en participatie?

Dit rapport wil een eerste antwoord geven op deze vragen, specifiek voor gemeente Putten. Het doel is dat gemeente Putten een goed beeld krijgt van de eigen startsituatie kort na invoering van de Wmo, om zo te kunnen kiezen voor het best passende beleid voor prestatieveld 1, 'het bevorderen van de sociale samenhang in en leefbaarheid van dorpen, wijken en buurten'.

1.2 Kader van dit onderzoek

Dit onderzoek helpt gemeente Putten een beeld te krijgen van de sociale kwaliteit van de lokale samenleving. Niet alleen worden de ideeën van burgers zelf in kaart gebracht, maar ook worden activerende impulsen gegeven voor nieuwe lokale initiatieven. Gedurende het onderzoek wordt dus gewerkt aan patronen van interactie. Het onderzoek bestaat uit een combinatie van kwalitatief en kwantitatief onderzoek. Het kwalitatieve deel bestaat uit een intensieve interviewfase, waarbij met burgers en instellingen wordt gesproken, verbindingen worden gelegd en nieuwe ideeën worden gedeeld. Het kwantitatieve deel wordt gevormd door een enquête onder burgers en organisaties. Het onderzoek levert zo vanuit verschillende invalshoeken en onderzoeksmethoden ('onderzoekstriangulatie' of 'multimethodeonderzoek') een beeld van sociale wensen en mogelijkheden die binnen een gemeente aanwezig zijn, van sociale krachtlijnen enerzijds en kwetsbare situaties anderzijds. Vanuit dat beeld kan door gemeentebestuur, Wmo-raden, lokale instellingen en burgers verder worden gewerkt aan sociaal beleid dat passend is en resulteert in gewenste effecten.

De methodiek voor dit onderzoek is door het CvSv ontwikkeld en in 2007 en 2008 met succes toegepast in de gemeenten Zwartewaterland en Nunspeet. De gemeentebesturen waren zeer tevreden over het resultaat en gebruiken de rapportage als 'onderlegger' voor de ontwikkeling van Wmo-beleid. Het onderzoek bracht daadwerkelijk lokale partijen bij elkaar en verschaft een basis en richtinformatie om de Wmo verder te implementeren. De Provincie Gelderland heeft genoemd onderzoek in de gemeente Nunspeet gefinancierd. Bij de evaluatie ervan heeft de provincie aangegeven dat zij het van belang acht dat een soortgelijk onderzoek in een aantal Gelderse gemeenten wordt voortgezet. De provincie vindt het van belang dat deze onderzoeksmethodiek verder wordt getest en uitgebouwd tot een goed bruikbaar instrument. Vanuit haar ondersteunende rol voor gemeenten subsidieert de Provincie een onderzoek door het CvSv naar sociale kwaliteit in vier gemeenten. Dit onderzoek zal niet alleen voor de betreffende gemeenten bruikbare resultaten opleveren, maar zal daarnaast de provincie een bruikbaar instrument in handen geven waarmee zij gemeenten kan ondersteunen in de vorm van een 'nulmeting' van de sociale kwaliteit. Putten is één van de gemeenten in Gelderland die opdracht heeft gegeven het onderzoek uit te voeren alvorens op prestatieveld 1 gericht beleid te ontwikkelen.

1.3 Specifieke aanleiding voor gemeente Putten om opdracht te geven voor het onderzoek

De gemeente Putten heeft in de afgelopen jaren Wmo-beleid ontwikkeld. Eén van de thema's binnen de Wmo is leefbaarheid en sociale samenhang (sociale kwaliteit); een thema waar de gemeente de komende jaren voldoende aandacht aan wil schenken. Er wordt aangenomen dat er een sterke

verbondenheid is onder burgers in Putten. Uit de onderzoeksresultaten moet blijken of dit juist is. Waar dat mogelijk is, wil de gemeente deze verbondenheid graag behouden en versterken. Om goed beleid te kunnen ontwikkelen, wil de gemeente nu weten hoe het gesteld is met sociale samenhang en leefbaarheid in Putten. Wat zijn krachtlijnen in de samenleving? Welke mensen zijn juist kwetsbaar? Hoe ervaren bewoners de sociale samenhang in zowel de dorpskern als het buitengebied van Putten? Welke bijdragen leveren inwoners hier zelf aan? Putten heeft hierbij de specifieke vraag aan het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken gesteld aanbevelingen te doen over wijkgericht werken. De gemeente voert momenteel nog geen actief wijkbeleid, maar wil dit in de nabije toekomst wel vormgeven.

De gemeente hoopt met dit inventariserend onderzoek diverse doelen te bereiken.

Ten eerste wil de gemeente zicht krijgen op de sociale kwaliteit en leefbaarheid in Putten. Ze is geïnteresseerd in de sociale netwerken in de Puttense gemeenschap en de mate van sociale samenhang tussen burgers en organisaties. Bij leefbaarheid gaat het met name om de sociale aspecten van kwaliteit van wonen en leven in Putten. Hierbij wordt ook de sociale veiligheid bekeken.

Ten tweede wil de gemeente met dit onderzoek concrete handvatten krijgen voor invulling van nieuwe activiteiten, gericht op versterking van betrokkenheid en samenhang in zowel dorpskern als buitengebied van Putten. Ten derde wil de gemeente de resultaten van dit onderzoek benutten voor het vormgeven van wijkgericht beleid.

1.4 Theoretisch kader: krachtbronnen in de *civil society*, sociaal en moreel kapitaal

De Wmo beoogt de versterking van de lokale *civil society* en heeft de verwachting dat daarmee het welzijn van burgers is gediend. De kernvraag is of de huidige in de samenleving van Putten aanwezige kwaliteiten daarvoor volstaan of dat interventies nuttig en nodig zijn om een solide basis te leggen voor de zelfzorgende *civil society*. Deze vragen vormen de kern van het onderhavige onderzoek. De Wmo zet gemeenten aan tot het zorgdragen voor voldoende leefbaarheid en sociale samenhang. Waar het bij leefbaarheid in de eerste plaats gaat om de fysieke leefomgeving, gaat het bij sociale samenhang meer om de sociale leefomgeving waarmee mensen zich identificeren en waarbinnen zij participeren in verschillende netwerken (sociale verbanden, maatschappelijke organisaties), met verschillende kenmerken van sociale verbanden (*bonding, bridging*) en een diversiteit aan krachtbronnen (sociaal en moreel kapitaal). Deze netwerken zijn actoren binnen de zogenoemde *civil society*. En dat podium vormt de basis van de zelfzorgende *civil society*, die door de Wmo beoogd wordt. Met het analyseren van sociale samenhang en leefbaarheid kan in beeld worden gebracht hoe het is gesteld met de draagkracht van de *civil society* en indien er tekorten worden geconstateerd, op welke velden gemeenten beleid kunnen voeren of maatregelen dienen te treffen.

Een uitgebreidere omschrijving van het gebruikte theoretische kader is opgenomen in de bijlage.

1.5 Onderzoeksvraag

Gemeente Putten en Provincie Gelderland hebben het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken gevraagd onderzoek te doen naar de sociale kwaliteit op het niveau van de lokale samenleving in gemeente Putten, specifiek met het oog op het vormgeven van beleid op prestatieveld 1 van de Wmo. Om die 'sociale kwaliteit' in kaart te brengen, is in Putten onderzoek gedaan naar de krachtlijnen van de samenleving: welke structuren, welke organisaties, welke personen zijn belangrijk voor de sociale samenhang? Wat waarderen bewoners en organisaties in de sociale structuur? Wat bindt Puttenaren? Tegelijk is ook gezocht naar de knelpunten: kan iedereen wel volop meedoen? Wie zijn kwetsbaar? In dit rapport worden de krachtlijnen en knelpunten geschetst.

De centrale onderzoeksvraag is:

"Welke krachtlijnen en knelpunten bestaan er in de sociale structuren van gemeente Putten en op welke manier kunnen burgers, lokale instellingen en gemeente bijdragen om deze in de komende jaren verder te versterken?"

Concrete onderzoeksvragen bij de centrale vraag zijn:

1. Hoe kunnen de sociale structuren in Putten getypeerd worden?
2. Hoe waarderen inwoners van Putten de sociale samenhang en leefbaarheid (woon- en leefklimaat)?
3. Welke sociaal en moreel kapitaal is aanwezig in Putten?

4. Welke groepen in Putten kunnen onvoldoende sociaal en maatschappelijk participeren?
5. Welke ideeën hebben bewoners en organisaties in Putten zelf over het verbeteren van de sociale samenhang?
6. Bieden deze resultaten handvatten voor wijkgericht werken in Putten?

1.6 Onderzoekopzet: deskresearch, vragenlijsten en interviews

Om deze vragen te beantwoorden, is gekozen voor een combinatie van onderzoeksmethodes (multimethodeonderzoek of triangulatie). Het onderzoek is gestart met een inventarisatie van al beschikbare gegevens uit andere onderzoeken of beleidsdocumenten. Daarna hebben de onderzoekers zelf gegevens verzameld. De startbijeenkomst van het onderzoek leverde al een eerste indruk op van de sociale structuren in Putten. Een grote hoeveelheid gegevens is vervolgens verzameld via het uitzetten van een vragenlijst aan bewoners en organisaties in Putten. Tenslotte zijn gegevens verzameld via interviews en themabijeenkomsten. Deze verschillende methodes waren overigens niet alleen onderzoeksinstrumenten, maar ook al manieren om bewoners en organisaties te activeren: rond diverse thema's werden ideeën uitgewisseld en al tijdens het onderzoek zijn de eerste afspraken gemaakt tussen mensen die deelnamen aan de themabijeenkomsten.

1.7 Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken worden de resultaten van het onderzoek samengevat en geanalyseerd: in hoofdstuk 2 de opbrengst van de deskresearch, in hoofdstuk 3 de resultaten van de enquêtes en gesprekken. In hoofdstuk 4 worden de conclusies en aanbevelingen aan de gemeente geformuleerd.

Voor een meer gedetailleerde verantwoording van het onderzoek zijn aan dit rapport diverse bijlagen toegevoegd:

- in bijlage I wordt de gehanteerde theorie geschetst en een aantal begrippen gedefinieerd (bijv. sociale samenhang, krachtlijnen, sociaal en moreel kapitaal);
- in bijlage II wordt verantwoord hoe op basis van deze theorie een keuze is gemaakt voor de onderzoeksmethode;
- in bijlage III worden de respons, betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek verantwoord;
- bijlage IV en V bevatten de gehanteerde vragenlijsten voor bewoners en organisaties;
- in bijlage VI wordt toegelicht op welke manier voor dit onderzoek Putten in wijken is opgedeeld.

2. Resultaten deskresearch

Voor de gemeente Putten is deskresearch uitgevoerd dat erop gericht is beschikbare basisinformatie over de aard en kwaliteit van de lokale samenleving van Putten te verzamelen. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen van dit deskresearch weergegeven. De eerste paragraaf geeft een introductie op Putten en haar bewoners en een aantal sociaal-economische kenmerken. Paragraaf 2.2 vat samen welke thema's aandacht krijgen in het gemeentelijke beleid. In paragraaf 2.3 wordt beschreven welke informatie is gevonden over netwerken in de Puttense samenleving. Het hoofdstuk sluit in paragraaf 2.4 af met het benoemen van een aantal krachtlijnen en aandachtspunten die uit het deskresearch naar voren komen en waar in het verdere onderzoek bijzondere aandacht aan is gegeven.

2.1 Basisgegevens over gemeente Putten en haar inwoners

Putten is een landelijke gemeente gelegen in een afwisselende landschap van bossen, weiden, plassen en meren. Er wonen ruim 23.500 mensen. Er kan onderscheid worden gemaakt tussen het dorp Putten en de buitengebieden. In de buitengebieden wonen ruim 4000 mensen; het merendeel van de inwoners woont echter in de dorpskern. Oorspronkelijk was Putten een 'kruispuntnederzetting' met een groot aantal buurtschappen eromheen. Tot 1950 is het dorp organisch gegroeid. Na de Tweede Wereldoorlog vonden planmatige uitbreidingen plaats in noordelijke en oostelijke richting en in de jaren '70 en '80 op de Putter Eng. Nu wordt de nieuwe wijk Bijsteren gerealiseerd in het zuidwesten van de gemeente. Anno 2009 is er nog steeds sprake van een licht groeiende gemeente.

2.1.1 DE INWONERS

Putten breidt elk jaar iets uit. Dit komt zowel door geboortes als door vestigingen van buitenaf. De inwoners van Putten zijn redelijk verdeeld over alle leeftijdsgroepen. De 0- tot 15-jarigen omvatten één vijfde deel van de bevolking. De 15- tot 25-jarigen vormt de kleinste groep (13 procent). De 25- tot 45-jarigen en de inwoners van 45 tot 65 jaar vormen beide 26 procent van de Puttense bevolking. Voor 15 procent bestaat de bevolking uit 65-plussers. Vergeleken met de landelijke cijfers zijn er in Putten relatief veel jongeren (0-25 jarigen). Ook de gemiddelde huishoudengrootte en het percentage huishoudens met kinderen is hoger in vergelijking met Nederland als geheel, zie tabel 2.1.

Tabel 2.1 Gegevens over huishoudenssamenstelling en -grootte.

	Putten		Nederland	
	Abs.	%	Abs.	%
Particuliere huishoudens	8.660		7.242.200	
Eenpersoonshuishoudens		25		35
Huishoudens zonder kinderen		33		30
Huishoudens met kinderen		43		35
Gemiddelde huishoudengrootte	2,7		2,2	

Bron: CBS, 2008

In Putten wonen zowel allochtone als autochtone mensen. Het aandeel allochtonen is relatief klein; 4 procent behoort tot westerse allochtonen en 2 procent tot de niet-westerse allochtonen. Dit is weinig in vergelijking met regio Gelre-IJssel, waar 12 procent tot de allochtone bevolking behoort (CBS).

In de gemeente Putten heeft 40 procent van de inwoners een laag opleidingsniveau en 23 procent een hoog opleidingsniveau. De rest heeft een middelbare (beroeps) opleiding. Het opleidingsniveau wordt lager naarmate de leeftijd toeneemt. In de gemeente Putten zijn meer volwassenen laag opgeleid dan elders in de regio Gelre-IJssel en in Oost-Nederland. Zes op de tien Puttense huishoudens hebben een modaal inkomen of meer. Een kwart van de huishoudens verdient meer dan 2 keer modaal.

2.1.2 WONEN IN PUTTEN

De gemeente kiest er nadrukkelijk voor het dorps- en groene karakter te handhaven en waar mogelijk dit te combineren met woningbouw op kleine schaal. Dit stelt beperkingen aan de ruimte voor uitbreiding en geeft richting aan de invulling van woningbouwgebieden. Richting het noorden en

oosten kan niet meer uitgebreid worden vanwege natuurwaarden. Aan de zuid- en westkant liggen nog wel mogelijkheden. Daar is dan ook het woningbouwgebied Bijsteren in ontwikkeling. Die extra bebouwing is nodig, want de woningmarkt is gespannen: het aantal huishoudens dat in Putten wil wonen is groter dan het woningaanbod. Dit betreft voornamelijk huishoudens die uit Putten zelf afkomstig zijn. De woonvisie Putten (2005) beschrijft “dat de sterke familie- en vriendschapsbanden in combinatie met de woonkwaliteit ervoor zorgen dat veel Puttenaren in het dorp willen blijven wonen.”

Een prognose van Woningstichting Putten (2009) laat zien dat de totale huishoudenontwikkeling groeit van ruim 8500 huishoudens in 2009 naar ruim 9800 in 2025. De groei zit met name bij oudere gezinnen (> 54 jaar), mensen in de leeftijd 55 tot 75 (empty nesters) en bij zorgvragers van 75 en ouder die zelfs met een verdubbeling te maken hebben in de periode 2009-2030. Woningstichting Putten heeft dus te maken met groei en vergrijzing. Er komen meer senioren en steeds oudere senioren. Deze groepen zullen in de toekomst steeds meer behoefte hebben aan zorg en een aangepaste woonvraag (woon-zorgcombinaties). Daarnaast moet volgens de woonstichting ingezet worden op het vergroten van kansen voor jonge Puttenaren tot 25 jaar, die de hoge kosten van koopwoningen niet kunnen betalen en die geen plek kunnen bemachtigen bij de sociale huurwoningen omdat er weinig doorstroming is. Met 215 huishoudens vormen zij 2,5 procent van alle Puttense huishoudens.

Van de 8580 huishoudens in Putten behoren er ongeveer 2450 tot de doelgroep van sociale woningbouw (huishoudens met een inkomen beneden de grenzen zoals gedefinieerd in de huursubsidiewet). Met 29 procent ligt dit aandeel in Putten wat lager dan het Nederlands gemiddelde van 33 procent.

In 2003 stonden in Putten 7960 woningen. Van deze woningen is driekwart een koopwoning, 22 procent een sociale huurwoning en 2 procent een particuliere huurwoning. Van de sociale huursector zijn 241 woningen gelabeld als seniorenwoning. In de andere categorieën zijn naar schatting 140 woningen geschikt voor senioren. (Woonvisie gemeente Putten, 2005)

Opvallend is dat het aantal huishoudens (8580 in totaal) het aantal reguliere woningen (7960) aanzienlijk overstijgt, namelijk met ruim 600 huishoudens. Dit zijn de huishoudens die ergens inwonen of een recreatiewoning bewonen en zich hebben laten inschrijven in de Gemeentelijke Basis Administratie. Naast de geregistreerde recreatiebewoners zijn er naar schatting nog eens 500 huishoudens die permanent in de recreatiewoningen verblijven. (Woonvisie gemeente Putten, 2005) De permanente recreatiebewoners kunnen jongeren zijn die gezien de krapte op de arbeidsmarkt als starter geen huis in Putten kunnen betalen. Een andere groep zijn Polen die hier op basis van een werkvergunning wonen. De permanente bewoning van recreatiewoningen kan negatieve invloeden hebben op het (recreatieve) karakter van Putten. Daarom heeft de gemeente de permanente bewoners van de recreatiewoningen in beeld en ontwikkelt zij speciaal beleid hiervoor.

2.1.3 GEGEVENS PER WIJK

Er is formeel nog geen wijkindeling in Putten. Wel zijn er verschillende partijen die Putten indelen in kleinere eenheden om deze te typeren en specifiek beleid op te maken. Zo onderscheiden de gemeentelijke Structuurvisie (Woonvisie, 2005) en het CBS vijf deelgebieden binnen het dorp Putten.

De meest opvallende bevindingen uit een analyse van buurtgegevens zijn:

- **Centrumgebied:**
Het centrum kenmerkt zich door vooroorlogse bebouwing, afgewisseld met nieuwbouw. Typerend voor het gebied is de mix van wonen en voorzieningen. Een groot deel van de bewoners is ouder dan 45 jaar en verouderd snel. Er zijn veel eenpersoonshuishoudens.
- **Putten-Noord:**
Dit is het gebied tussen het Centrum, de Oude Rijksweg en de Drieseweg. Het gebied is geen echte eenheid. De bebouwing en inrichting van de openbare ruimte is divers en varieert van villawijk, gemengd woonmilieu tot lintbebouwing. De leeftijdsopbouw is gelijk aan Putten als geheel. Van de huishoudens bestaat 60 procent uit gezinnen met kinderen. Er zijn relatief hoge inkomens (32 procent), maar toch ook 10 promille bijstandsuitkeringen.
- **Putten-Zuidoost:**
Dit is het gebied van de Drieseweg tot de Voorthuizerstraat. Een groot deel van dit gebied is tussen eind jaren '50 en eind jaren '60 ontwikkeld. Er is weinig openbaar groen. In het

noorden bevindt zich een stukje bosmilieu. De leeftijdsopbouw is gelijk aan Putten als geheel. Van de huishoudens bestaat 60 procent uit gezinnen met kinderen. Opvallend is de relatief geringe arbeidsparticipatie (69 procent) en het ten opzichte van de totale kern relatief hoge aantal bijstandsuitkeringen (19 promille).

- **Putten- Zuidwest:**
Het gebied vanaf de Voorhuizerstraat tot de Nijkerkerstraat is tot stand gekomen in de jaren '70 en '80. Het bestaat deels uit woonerf en deels uit hoven en is planmatig van opzet. Het aandeel ouderen is er laag, het aandeel gezinnen met jonge kinderen hoog (53 procent). Binnen de kern van Putten zijn in dit gebied de meeste gezinnen met lage inkomens te vinden (43 procent) terwijl de arbeidsparticipatie relatief hoog is (73 procent) en er veel bijstandsuitkeringen (26 promille) worden verstrekt.
- **Stationsstraat/industriegebied, waarin Husselerveld de belangrijkste woonlocatie is.**
De wijk is ruim van opzet en vriendelijk van karakter. De Stationsstraat wordt geflankeerd door lintbebouwing. Het is een jonge wijk, in dit deelgebied wonen veel gezinnen met jonge kinderen en weinig ouderen. Er is sprake van een hoge arbeidsparticipatie (78 procent), voornamelijk door tweeverdieners. In vergelijking met de dorpskern is er sprake van een relatief hoog inkomen (24 procent).

Met betrekking tot het buitengebied is er in ter beschikking staande beleidsstukken weinig omschreven. Het CBS onderscheidt op basis van postcodes de volgende clusters van deelgebieden:

- Verspreide huizen Nulde
- Verspreide huizen Hell en Diermen
- Verspreide huizen Gerven
- Verspreide huizen Huinen en Halvinkhuizen
- Verspreide huizen Krachtighuizen en omgeving
- Verspreide huizen Norden, Bijsteren en Hoef en Steenenkamer
- Verspreide huizen Bosgebied

De nieuwbouwwijk Bijsteren ten zuidwesten van Putten wordt door het CBS dus nog bij het buitengebied. Bijsteren is oorspronkelijk een van de buurtschappen, maar door de nieuwbouw is het inmiddels onderdeel van de dorpskern geworden.

Uit de buurtgegevens van het CBS zijn de volgende bijzonderheden te vermelden: in het buitengebied wonen veel jongeren jonger dan 15 jaar (gemiddeld 21 procent van de bewoners van het buitengebied, 17 procent van de inwoners van de kern), relatief wat meer mensen in de groep 45 tot 65 jaar in het dorp (13,5 procent buitengebied, 17,8 procent kern) en alleenstaanden komen ook meer in het dorp voor (19,5 procent buitengebied, 26,4 procent kern). Het aantal gezinnen met kinderen ligt 7 procent hoger in de buitengebieden dan in de kern van Putten. De inkomens in de buitengebieden liggen gemiddeld € 2.000 lager dan in de kern (€ 16.560 resp. € 18.700 per inkomensontvanger).

2.2 Gemeentelijk beleid rond sociale samenhang, participatie en leefbaarheid

2.2.1 WMO-RAAD

De gemeente is bezig om de uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) vorm te geven. Om de ondersteuning goed vorm te geven, wordt een Wmo-raad opgericht. Deze wordt samengesteld uit vertegenwoordigers van een aantal aandachtsgroepen²: mantelzorgers, vrijwilligers, mensen met een lichamelijke handicap of een chronische ziekte, mensen met een verstandelijk handicap, psychiatrische patiënten en jeugd. Ouderen zijn niet apart vertegenwoordigd. Er wordt vanuit gegaan dat er voldoende ouderen zullen zijn onder de vertegenwoordigers van de andere groepen. Ook gaat de gemeente ervan uit dat het niet nodig is om aparte vertegenwoordigers van kerken plaats te laten nemen, omdat ook zij voldoende vertegenwoordigd zullen zijn via de andere groepen.

² Om de hoeveelheid vertegenwoordigers beperkt te houden, wordt er vanuit gegaan dat wat betreft ouderen en kerkelijk gezinden, de raad vertegenwoordigd zal zijn door iemand die ook een andere doelgroep vertegenwoordigd. Alleen een vertegenwoordiger van de minima wordt in de beleidsstukken niet genoemd als mogelijke deelnemer van de Wmo-raad.

2.2.2 ARMOEDEBELEID, WWB EN ARBEIDSREÏNTEGRATIE

Minima vormen geen aparte groep in het Wmo-beleid, zij worden ondersteund vanuit de Wet werk en bijstand (Wwb) en via het gemeentelijke armoedebelief. Het gemeentelijke armoedebelief heeft als doelstelling om financiële uitsluiting zoveel mogelijk te voorkomen en maatschappelijke participatie maximaal te bevorderen. De doelgroep van het minima-beleid is voor het jaar 2008 verruimd van 115 naar 125 procent van het minimumloon. Voor de bijzondere bijstand wordt een inkomen boven 115 procent van de bijstandsnorm van toepassing. In Putten is het aantal bijstandsuitkeringen aan personen jonger dan 65 jaar in 2007 en 2008 stabiel gebleven op 116 uitkeringen. De bijzondere bijstand werd door 202 mensen gebruikt. De werkloosheidsuitkering werd aan 260 mensen verstrekt (2005). De arbeidsongeschiktheidsuitkering werd in 2006 aan 1000 mensen verleend. In totaal maakten in 2008 84 gezinnen gebruik van het minima-beleid. Vanuit het minima-fonds kan bovendien vergoeding worden verstrekt voor kosten die verbonden zijn aan culturele-, sport-, en educatieve activiteiten. Bij het Bureau schuldhulpverlening zijn er in 2008 40 procent meer aanvragen geweest.

Er zijn reïntegratietrajecten en vrijwilligerprojecten om mensen te laten deelnemen aan activiteiten. De volgende doelgroepen kunnen bij diverse reïntegratiebedrijven aan de slag: langdurig werklozen, alleenstaande ouders, cliënten met psychische klachten, ex-gedetineerden, cliënten met een verslavingsachtergrond en allochtonen. De reïntegratietrajecten krijgen vorm door het CWI dat vanaf 1 januari 2009 onderdeel is van het UWV. In 2008 volgden 43 mensen een traject, waarvan 26 nieuw opgestart zijn. 19 trajecten zijn in 2008 afgerond en 10 cliënten hebben door het traject te doorlopen geheel of gedeeltelijk regulier werk kunnen oppakken.

2.2.3 LEEFBAARHEID: WONEN, VEILIGHEID EN GEZONDHEID

De gemeente hanteert een brede definitie op leefbaarheid: "wonen in een prettige en veilige omgeving, met de mogelijkheid om (thuis of in de buurt) gebruik te kunnen maken van (eenvoudige) zorg-, welzijns- en gemaksdiensten". (Wmo-beleidsplan 2009-2013). Naast beleid op het terrein van wonen, is dus ook beleid op het terrein van veiligheid en van gezondheid van belang.

Beleidsprioriteiten op het gebied van veiligheid zijn voor Putten: jeugdoverlast, alcoholmatiging en drugs, geweld (waaronder huiselijk geweld), verkeersveiligheid, woninginbraken, fietsendiefstal, nazorg ex-gedetineerden/veelplegers. Overlast door jeugd is een thema dat terugkomt in verscheidene documenten (veiligheids-, gezondheids- en jongerenbeleid).

Van de jongeren voelt 4 procent zich overdag weleens onveilig. 's Avonds en 's nachts is dat 18 procent. Beide cijfers zijn vergelijkbaar met omliggende regio's. (E-movo, 2008). Van de volwassenen voelt 2 procent zich overdag onveilig en 11 procent voelt zich 's avonds onveilig. Dat is lager dan in regio Gelre-IJssel of Oost Nederland. (E-movo, 2009)

Uit het E-movo onderzoek "gezondheid en leefstijl van jongeren in de gemeente Putten" (2008) blijkt ook dat 34 procent van de jongeren regelmatig op straat hangt. 23 procent doet dat één tot vier dagen per week, 11 procent doet het 5 of meer dagen per week. Op straat hangen is uiteraard niet automatisch overlast. Het aantal (gemelde) incidenten van overlast van of door jeugd wordt geregistreerd. Hierin is in de afgelopen jaren een behoorlijke afname zichtbaar.

Tabel 2.2 Aantal incidenten overlast van of door jeugd

Jaar	2004	2005	2006	2007
Aantal incidenten	214	176	156	102

Bron: E-movo, 2008

Op het terrein van gezondheid gaat Putten (samen met gemeente Elburg, Ermelo, Harderwijk, Nunspeet en Oldebroek) aan de slag met de vijf speerpunten die het Rijk in de Rijkspreventienota "kiezen voor Gezond leven" heeft gekozen: roken, schadelijk alcoholgebruik, overgewicht, diabetes, depressies. Drie gemeenten, Putten, Ermelo en Nunspeet, hebben gekozen voor een zesde speerpunt: drugs. (Gezondheidsbeleid 2008-2012)

Bij drugsproblemen worden preventieve maatregelen ingezet op jongeren onder 23 jaar en hun ouders. Het complexe probleem van overgewicht wordt met name bestreden door inzet op omgevings- en gedragsinterventies bij kinderen tot 12 jaar. Bij het speerpunt depressie gaat het met name om preventieve maatregelen gericht op de totale bevolking maar met aandacht voor

risicogroepen (mantelzorgers, ouderen). Ook het stoppen met (mee)roken en voorkomen van beginnen met roken is een speerpunt voor de hele bevolking.

Alcohol wordt gezien als hoge prioriteit. "Er wordt te veel, te vaak en te vroeg alcohol gedronken in de regio Noord Veluwe. Het is een cultuurproblematiek. In het algemeen vinden ouders het prima indien hun kinderen alcohol drinken, ze doen het zelf ook. De nadelige gezondheidsaspecten van alcohol en de effecten op school- en werkprestaties zijn onvoldoende bekend bij ouders en kinderen". (Gezondheidsbeleid 2008-2012)

Er wordt dan ook ingezet op zowel de ouders als de kinderen en jeugd. Belangrijk is hierbij het beleid rondom 'keten' waar problematiek rond alcohol en drugs speelt. Er zijn 15 geregistreerde keten; Van de 15 keten zijn er 5 gehuisvest in een permanent gebouw, 10 keten zitten in illegale bouwwerken. De gebruikers van de keten zijn 'officieel' 17 jaar en ouder. De keten worden door verschillende instanties gezien als vindplaats voor jongeren.

2.2.4 SPORTBELEID

Er zijn verschillende sportaccommodaties in Putten. Zo is er een jachthaven, een manege, twee sporthallen (Putter Eng en De Meeuwen), een sportveld, twee tennisparken en een zwembad. De sportvoorzieningen zijn voornamelijk in de kern gesitueerd.

De gemeente Putten kiest als missie van haar sport- en beweegbeleid: *"Iedere inwoner van Putten die dat wil moet kunnen sporten omdat sport goed is voor de gezondheid en het mensen activeert. Daarnaast geeft sport een sociale binding, brengt het mensen bij elkaar en bevordert het besef van waarden en normen. Om dit te bereiken zijn vitale sportverenigingen noodzakelijk evenals goede sportaccommodaties en sportieve openbare ruimten."* Door deelname aan sportactiviteiten mag worden verondersteld dat een positieve impuls wordt gegeven aan de sociale ontwikkeling (leren omgaan met elkaar en gezamenlijk een prestatie leveren) van verschillende doelgroepen. Hierbij wordt met name gedacht aan doelgroepen die extra impuls nodig hebben voor leefbaarheid, participatie en zelfredzaamheid. Er is specifieke aandacht voor sportstimulering van jeugd (tot 18 jaar), ouderen, en mensen met een beperking. In het sportbeleid wordt niet gesproken over de doelgroep minima, maar in het minimabeleid is er wel aandacht voor sport. Er zou in samenwerking met Stichting Welzijn Ouderen Putten een sportplatform opgericht worden.

2.2.5 DIVERSE VOORZIENINGEN

Putten telt op dit moment zestien basisscholen, waarvan drie openbare, twaalf protestants-christelijk en één Rooms-katholieke. Voor speciaal onderwijs wordt uitgeweken naar Nijkerk. Putten heeft één school voor voortgezet onderwijs, het Christelijk College Groevenbeek. Voor vervolgonderwijs wordt uitgeweken naar omliggende plaatsen, bijvoorbeeld het MBO in Barneveld en het HBO en WO in Amersfoort en Zwolle.

Er zijn twee peuterspeelzalen voor kinderen van 2 tot 4 jaar. Het doel is ontmoeten, spelen, ontwikkelen en signaleren. Er wordt al jaren ingezet op inhaalslag en kwaliteitverbetering in beide peuterspeelzalen in Putten om een zo goed mogelijke startpositie voor het basisonderwijs te creëren. Van de peuters in de leeftijd van 0 tot 4 jaar bezoekt 31 procent geen peuterspeelzaal. Landelijk is dit een percentage van 35 tot 40 procent.

Er zijn diverse zorgvoorzieningen zoals huisartsenposten en fysiotherapie. Er zijn diverse instellingen rondom geestelijke gezondheidszorg en welzijn. Voor ziekenhuizen kan worden uitgeweken naar Harderwijk en Amersfoort.

2.2.6 RECREATIE

De recreatieve sector is voor de gemeente en haar inwoners van groot belang. Het boeiende landschap rondom Putten zorgt voor vele vormen van toerisme. In trek zijn Strand Nulde en strand Horst, het Speulder- en Sprielderbos, de Veluwe en de jachthaven. Daarnaast is er genoeg te doen voor cultuur- en plattelandstoeristen. De centrale ligging draagt bij aan de recreatie van vele duizenden toeristen per jaar, zowel dagrecreanten als mensen die in Putten verblijven. Toerisme staat hoog op de agenda binnen Putten.

2.3 De netwerken van Putten

Putten kent een groot netwerk aan professionele en burgerorganisaties. Daarnaast mogen we er vanuit gaan dat er nog diverse netwerken zijn waarin burgers elkaar helpen en functioneren zonder dat het officieel ingeschreven organisaties zijn. Dit zijn met name informele contacten, waarbij het sociale contact het doel is. Uit het GGD Volwassenonderzoek (2008) blijkt dat 88 procent van de volwassenen in de gemeente Putten (zeer) tevreden is met de contacten die ze hebben.

2.3.1 VRIJWILLIGERSWERK EN VERENIGINGSLEVEN

De gemeente spreekt van een rijk verenigingsleven. Het Steunpunt Vrijwilligerswerk meldt in haar jaarverslag dat er in Putten ruim 155 organisaties zijn waar vrijwilligers actief zijn. Zeventig procent van de jongeren en 40 procent van de volwassenen is lid van een sportvereniging (E-movo onderzoek 2007/2008). Putten kent bovendien verschillende verenigingen rond cultuur, zoals koren, muziekverenigingen en volkstuinen. Het cultuurprogramma van de gemeente heeft als doel om zo veel mogelijk mensen laten genieten van cultuur. Er is aandacht voor cultuurtoerisme (bijvoorbeeld Landgoed Schovenhorst), cultuureducatie (bijvoorbeeld rond Oktober 1944) en cultuurparticipatie met speciaal programma voor bepaalde doelgroepen. Er zijn programma's voor kinderen (4-12 jaar) en jongeren (13-24 jaar) zoals Straatbeeld en Cult4you. Ook mensen met een beperking hebben speciale cultuurprogramma's zoals Atelier Leonardo Da Vinci en projecten van MEE.

Het Steunpunt Vrijwilligerswerk Putten (vanaf mei 2008 en gehuisvest in het gemeentehuis van Putten) ondersteunt vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties bij vragen en problemen. Zij heeft daarbij drie kerntaken; informatie en advies, werving en bemiddeling en als laatste deskundigheidsbevordering van de vrijwilliger. Ook het welzijnsbeleid spreekt over activering van bepaalde groepen door vrijwilligerswerk. Het gaat om:

- Ouderen (vanaf 65 jaar) – doel: actief blijven, ervaring inzetten en sociaal isolement voorkomen.
- Gehandicapten – gevaar van sociaal isolement. Doel: niet uitsluitend met logenoten omgaan.
- Jeugd (tot 18 jaar) – doel: kennismaking met de wereld en het verenigingsleven en zijn/haar medemens

Verenigingen krijgen subsidie voor deze doelgroepen en vrijwilligers krijgen een vrijwilligerskortingskaart en een verzekering tijdens hun vrijwilligerswerk.

Het Steunpunt Vrijwilligerswerk is beheerder van een vrijwilligersvacaturebank voor werving en bemiddeling. Vooral organisaties op het gebied van zorg en welzijn maken veel gebruik van de vacaturebank; kunst, cultuur en educatie blijven achter, evenals sportverenigingen en kerken. De laatste twee zoeken veelal eerst in eigen geleding naar bekwame mensen.

Het Steunpunt Vrijwilligerswerk Putten werkt samen met het Steunpunt Ermelo en het Christelijk College Groevenbeek om de maatschappelijke stage voor leerlingen vorm te geven. Om de maatschappelijke stage geleidelijk in te voeren, vragen de meeste scholen in de regio hun leerlingen nu al zo'n 30 uur stage te lopen (vanaf 2011 gaat het om 72 uur stage).

2.3.2 RELIGIE IN PUTTEN

Putten heeft een gevarieerd kerkelijk leven. Driekwart van de inwoners geeft aan een geloof te hebben. Van de inwoners maakt ongeveer 59 procent deel uit van de Nederlands Hervormde Kerk, 11 procent van de Gereformeerde Kerk, 5 procent van de Rooms-katholieke Kerk en 1 procent van de Christelijke Gereformeerde Kerk (www.putten.nl). Het GGD volwassenenonderzoek (2008) geeft ongeveer dezelfde percentages maar geeft daarnaast aan dat 1 procent moslim is, 6 procent een ander geloof heeft en 26 procent aangeeft geen geloof te hebben.

Omdat religie een belangrijke plaats inneemt bij de burgers van Putten, is het niet verwonderlijk dat er negentien kerken zijn³. Ook zijn er diverse levensbeschouwelijke instellingen. Deze instellingen werken vaak samen met andere gemeentes zoals Ermelo of Harderwijk. Zo is bijvoorbeeld het Leger des Heils actief via Korps Harderwijk.

³ Het gaat om de volgende kerken: 1 Evangelische gemeente, 1 Christelijke Gereformeerde Kerk, 1 Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt, 1 Hersteld Hervormde Gemeente Putten. Er zijn 7 PKN-kerken (Protestantse Kerk in Nederland), waarvan 1 gereformeerde, 4 hervormde gemeenten en 2 gemeenten die samen de hervormde Andreaskerk vormen. Er is 1 Rooms-Katholieke Parochie, 1 Apostolisch Genootschap in Harderwijk, 1 Christengemeente Berea in Ermelo, 1 Christian Endeavour Nederland (EC) afd. Putten, 1 gemeente 'De Herikon', 1 Doopsgezinde Gemeente Noordwest-Veluwe /Flevoland te Harderwijk, 1 Jehovah's Getuigen en 1 Vrijzinnige Geloofsgemeenschap N.P.B. (afd. Harderwijk en omstreken).

2.3.3 SAMENWERKINGSVERBANDEN RONDOM JONGEREN

Zoals al blijkt uit de speerpunten op gezondheidsgebied genoemd in paragraaf 1.4 hebben de gemeente en verschillende organisaties veel oog voor jongeren in Putten.

Alle jeugd- en jongerenwerk is de laatste jaren bijeengebracht bij de Stichting Jeugd-Punt⁴. Naast het ambulante jongerenwerk verzorgen zij vanaf 1 januari 2009 ook het beheer van jongerencentrum 'De Krakerrr'. De bundeling van verantwoordelijkheden moet zorgen voor een nieuw impuls.

Jeugd-Punt staat voor het positioneren en participeren van de jeugd (10–18 jaar). De gemeente heeft aangegeven dat het participeren vorm kan krijgen door middel van een jeugdplatform. Samenwerking met andere professionals is voor Jeugd-Punt belangrijk.

Vanuit de gemeente wordt in samenwerking met Jeugd-punt mogelijk gemaakt dat bezoekers van keten en ouders van jong volwassenen jaarlijks een activiteit of '*home-party*' aangeboden krijgen. Deze activiteiten zijn gericht op verantwoord keetgebruik (alcohol, drugs, roken en sociale omgangsvormen). Tactus Verslavingszorg wordt hierbij betrokken vanwege de specifieke kennis over alcohol- en drugsverslaving. Het probleem rondom alcoholgebruik komt terug in het veiligheidsbeleid, het jeugdbeleid en het gezondheidsbeleid. Daarbij wordt niet alleen gekeken naar jongeren, maar ook naar hun ouders. Er wordt niet alleen samengewerkt met professionele organisaties, maar ook de kerken en ondernemers worden hierbij betrokken (Gezondheidsbeleid 2008-1012).

Dak- en thuisloze jongeren worden in het oog gehouden door jongerenwerkers van Iriszorg. Samen met de *outrereachende* jongerenwerkers en wijkagenten vormen zij een netwerk Jeugd Op Straat (JOS) die de overlast van jongeren op straat monitoren en aanpakken. Er wordt daarbij onderscheid gemaakt tussen 'oké-groepen', hinderlijke groepen, overlastgevende groepen en criminele groepen. De samenwerking in het JOS-netwerk is erop gericht om niet langs elkaar te werken als het gaat om jongeren.

Daarnaast wordt er binnen de gemeente Putten gewerkt aan een Centrum voor Jeugd en Gezin (CJG). In april 2010 zijn de deuren van het centrum geopend. Hier kunnen ouders, jongeren en anderen allerlei soorten informatie en advies krijgen. Niet alleen als de problemen lijken te escaleren maar ook eerder. CJG is een partner van het onderwijs waarin kinderen en jongeren met opvoed- en opgroei-problemen vaak 'ontdekt' worden.

Ook de jongeren van 12 tot 25 jaar zijn in het vizier van de CJG. Een onderdeel van het centrum wordt de persoon "JIMMY". Dat staat voor Jongeren Informatie Medewerker: een persoon waar jongeren terecht kunnen met al hun vragen over gezondheid, leefstijl en veiligheid.

De gemeente Putten werkt samen met verschillende welzijnsorganisaties en jeugdorganisaties (waaronder de Gelderse Sport Federatie) om de gezonde levensstijl van jongeren te bevorderen, onder andere in het zogenaamd BOS-impuls (Buurt, Onderwijs en Sport voor jongeren).

2.3.4 SAMENWERKINGSVERBANDEN RONDOM OUDEREN

Stichting Welzijn Ouderen Putten (SWO) is een stichting die zich bezig houdt met het bevorderen van de welzijn van ouderen in Putten. Een belangrijke taak met de toenemende vergrijzing van de gemeente.

SWO Putten heeft in de periode 2005-2007 preventieve huisbezoeken afgelegd waarin het bezoek gericht is op het beter afstemmen van vraag en aanbod van voorzieningen voor ouderen. Voor dit onderzoek werden zelfstandig wonende ouderen bezocht van 75 jaar en ouder. Er werd met hen gesproken over gezondheid, wonen, vervoer, hulp- en dienstverlening, tijdsbesteding en financiën. Wanneer sprake was van een complexe vraagstelling zijn door het SWO passende maatregelen genomen, bijvoorbeeld het doorsturen naar de juiste instantie.

Een aantal belangrijke punten die in het rapport van de SWO (2007) naar voren komen is dat de voorzieningen die er zijn voor ouderen hen vaak onbekend zijn. Dit geldt bijvoorbeeld voor de ouderenadviseur die bij meer dan de helft van de respondenten niet bekend is en voor de thuisadministratie die bij 65 procent van de respondenten onbekend is. Opvallend is dat 17 procent van de respondenten alleen AOW als inkomen heeft en dat er maar sporadisch gebruik gemaakt

⁴ www.jeuqgd-punt.nl

wordt van de financiële regelingen van de gemeente. Ook dit blijkt dus een aandachtspunt voor de ouderenorganisatie maar ook voor de gemeente.

De SWO geeft in het jaarverslag 2007 aan dat zij tevreden is met het huidige beleid van de woningstichting Putten waarin adequaat wordt ingegaan op de behoeften van de 75-plussers. In hetzelfde document vraagt SWO extra aandacht voor de signalerende rol die de huisarts kan spelen in een context van voortdurende veranderingen in de gezondheidszorg en doorverwijzingen van ouderen (en hun mantelzorger!) naar de aanwezige voorzieningen.

2.3.5 MANTELZORGERS

Een deel van de mantelzorgers is in beeld bij de SWO. Uit hun onderzoek onder 75-plussers blijkt dat aan 6 procent van deze groep momenteel mantelzorg verleend. De verwachting is dat dit percentage hoger wordt naarmate de Wmo langer van kracht is en de doelgroep ouder wordt. Dit levert een hoge druk op de uitvoerende mantelzorgers zoals partners en kinderen. Het is dan ook van cruciaal belang dat deze informele zorg goed wordt ondersteund in haar werkzaamheden. Het loket Informatiepunt Mantelzorg ondersteunt deze groep. Naast het lokale informatiepunt is er ook een Regionaal Steunpunt voor Mantelzorgers Noord-Veluwe; deze is gevestigd in 't Harde.

Het lokale informatiepunt Mantelzorg wordt verzorgd door het SWO. Zij hebben in 2008 het project 'Pluim voor de mantelzorger' verzorgd om inzicht te krijgen in deze doelgroep en hen en hun problematiek aandacht te geven. Zeer diverse organisaties die (informele) zorg leveren en welzijnsactiviteiten bieden waren op de hoogte gesteld van deze actie. Deze groep loopt uiteen van huisartsen tot de Zonnebloem, van jongerencentrum 'De Krakerrr' tot de woningstichting. In totaal zijn er 135 pluimen uitgereikt, waarvan 53 aan personen die als mantelzorger 24 uren-zorg bieden. De mantelzorgers kunnen zwaar lichamelijk en emotioneel belast zijn.

SWO Putten wil zich vanaf 2010 meer profileren op het gebied van mantelzorgondersteuning. Om te onderstrepen dat het niet alleen gaat om ouderen die mantelzorg verlenen, denkt het SWO eraan om haar naam te veranderen in Stichting Welzijn Putten.

2.3.6 ANDERE SAMENWERKINGSVERBANDEN

Er zijn verschillende overlegvormen waarbinnen samengewerkt rond zaken rondom de gemeentelijke afdeling Werk, zorg en inkomen. Er is een cliëntenraad waarin vertegenwoordigers van cliënten meepraten over zaken als het beleidsplan wet werk en bijstand of het convenant 'kinderen doen mee'. Enkele malen per jaar vindt er een overleg plaats tussen de gezamenlijke diaconieën in Putten (het diaconaal platform i.o.) en de vakwethouder. Zaken als het minimabeleid, de voedselbank en het inloophuis worden besproken en met elkaar afgestemd.

Vanaf eind 2008 is een sociaal vangnetoverleg gestart dat eenmaal per zes weken bij elkaar komt. In dit overleg zitten de volgende partijen: Bureau Jeugdzorg, gemeente Putten, GGD Gelre-IJssel, Icare, maatschappelijk werk, MEE Veluwe, Meerkanten, politie, Tactus en Woningstichting Putten. Het doel van dit overleg is om met elkaar af te stemmen over zorgwekkende situaties. Te denken valt aan buurtoverlast, verslavingsproblematiek, schulden etc. (Beleidsplan 2009 afdeling Werk, zorg en inkomen).

Om veiligheidsproblemen en probleemlocaties in kaart te brengen werkt de gemeente samen met externe partners zoals politie, openbaar ministerie, welzijnsorganisaties, ondernemers, woningcorporaties enz. De betrokkenheid en medewerking van bewoners wordt ook nagestreefd. Verschillende projecten zijn opgepakt zoals Stichting Collectieve Beveiliging, de aanpak van huiselijk geweld en de BOS-impuls (zie 2.3.3.).

2.4 Mogelijke krachtlijnen en aandachtspunten

2.4.1 MOGELIJKE KRACHTLIJNEN

Op grond van de deskresearch lijken er een aantal sterke punten te zijn die Putten karakter geven en sociale samenhang bieden aan de gemeenschap. Wij noemen deze sterke punten 'krachtlijnen'. Dit kunnen structuren, organisaties of kenmerken zijn. In het verdere onderzoek zullen we de krachtlijnen nader bekijken en onderzoeken of deze verbanden inderdaad als krachtlijnen gezien kunnen worden.

Ook wordt ingegaan op de mogelijkheden om deze krachtlijnen in te zetten bij de verdere versterking van de Puttense leefgemeenschap.

Uit het deskresearch komen vooraf aan het kwantitatieve en kwalitatieve empirische onderzoek de volgende vermoedelijke krachtlijnen naar voren:

- De grote aantallen vrijwilligers (ook kwetsbare groepen) bij diverse organisaties.
- Samenwerkingsverbanden van verschillende organisaties rondom jongeren kan een kracht zijn voor de samenleving. Vooral op het gebied van alcohol/drugs, keten, leefstijl en overlast/veiligheid.
- De verschillende kerken zouden een krachtlijn kunnen zijn, omdat maar liefst 75 procent van de gemeenschap zichzelf kerkelijk vindt. De rol van kerken kan positief zijn, maar ook minder positief uitpakken doordat aandacht voor de interne zaak (eigen leden en organisatie) ten koste kan gaan van aandacht voor de rest van de samenleving (extern).
- Er is weinig import van buitenaf, de mensen kennen elkaar en hun familie. Dit kan een samenbindende functie hebben, maar ook negatieve effecten hebben wanneer het voor nieuwkomers van buiten Putten moeilijk is om deel te worden van de lokale verbanden.
- De sportverenigingen lijken belangrijk voor Putten. Er is veel aandacht voor stimulering van sport (bijvoorbeeld door het BOS-impuls).
- Er zijn verschillende samenwerkingsverbanden (één op het gebied van jeugd, één voor ouderen en één voor sport) waarin aandacht is voor specifieke groepen mensen.
- De Woningstichting Putten verhuurt niet alleen huizen, maar heeft ook duidelijk aandacht voor de sociale aspecten van wonen en de wijken. De samenhang en versterking van wijken is ook een van haar doelen.

2.4.2 MOGELIJKE AANDACHTSPUNTEN

Naast de krachtlijnen zijn er ook een aantal aandachtspunten die naar voren komen uit het deskresearch.

- Gemeente Putten heeft zelf al een aantal aandachtspunten op het gebied van jongeren:
 - o Jongerencentrum 'De Krakerr' moet nadenken over invulling activiteiten ten dienste aan de jongeren in Putten
 - o Er is verbetering van het aantal incidenten overlast door jeugd, door de jaren heen is het aantal gehalveerd. Toch blijft er veel aandacht nodig. Alcoholgebruik wordt gezien als iets wat normaal is, ook al op zeer jonge leeftijd. De keten blijven aandacht behoeven.
 - o Woonegelegenheid voor jongeren, doorstroming in de huizenmarkt en mogelijkheden voor starters
- Toenemende vergrijzing: binnenkort is 25 procent van de Puttense bevolking 65-plus, en tussen 2009-2035 verdubbelen de 75-plussers in aantal!). Aandachtspunt van de gemeente is het aanpassen aan de toenemende behoefte aan (aangepaste) huizen met woon-zorg combinaties, bekendheid met voorzieningen en regelingen voor ouderen bij gemeente en SWO.
- In veel beleidsdocumenten is er aandacht voor jongeren en mensen met een beperking. Maar er is weinig aandacht voor de minima die in Putten wonen. Minima-beleid (op het gebied van sport, cultuur, vrijwilligers, in Wmo-raad, jongerenbeleid enz.)
- De toeristische sector staat steeds meer op de kaart. Dit kan een samenbindende functie hebben. Het kan ook zo zijn dat de gemeente toerisme wil bevorderen en dat er weinig draagvlak bij de bevolking is; in dat geval heeft de toeristische sector geen bijdrage aan de samenhang in de gemeenschap. Een groot aandachtspunt hierbij zijn de permanente bewoners van de recreatiewoningen.
- In termen van de wijkdynamiek benoemt de Woningstichting Putten Zuidwest en Putten Zuidoost de meest kwetsbare wijken. Putten Zuidoost is het 'slechtst', zowel sociaal als bouwtechnisch. Ook op basis van de gegevens per wijk vragen deze wijken aandacht. De wijk Zuidwest is de wijk met de meeste inkomensongelijkheid; dat is een indicator voor minder sociale samenhang. Ook is er in deze wijk de meeste potentiële stille armoede (bijstand, 73 procent arbeidsparticipatie, maar toch lage inkomens bij gezinnen met kinderen) en zijn er iets meer allochtone bewoners dan in de andere delen van Putten. Beide kenmerken zijn een indicator voor minder mogelijkheden tot participatie. Dezelfde tendens is te zien in Zuidoost, zij het in iets mindere mate. Door de combinatie leeftijdsopbouw, geringe mogelijkheden tot participatie (financiële beperking) en grote inkomensongelijkheid zou in deze buurten overlast verwacht kunnen worden van (hang)jongeren, en wrijving binnen buurten en tussen bewoners (autochtoon, allochtoon).

- In het centrum van Putten is het woningbestand deels verouderd. Er zijn veel eenpersoonshuishoudens en veel ouderen. Dit kan problematiek met zich meebrengen: vereenzaming, toename zorgvragen en mogelijke onbalans tussen draaglast en draagkracht in de sfeer van informele ondersteuning.
- Het Stationsgebied valt op door een relatief hoge arbeidsparticipatie, veel tweeverdieners en jonge kinderen. Hier zijn aandachtspunten overbelasting en relatieproblemen in gezinnen.
- In het buitengebied kan er bij gezinnen met jonge kinderen sprake zijn van (stille) armoede en daaraan gekoppeld geringe mogelijkheden tot participatie in bijvoorbeeld verenigingen. Het buitengebied lijkt als woonomgeving minder aantrekkelijk voor jongeren tussen de 15 en 25 jaar en ouderen boven de 65 jaar. Kijkend naar de bevolkingsopbouw is vergrijzing te verwachten gezien de relatief grote groep in de leeftijdscategorie 45 tot 65 jaar.

3. Resultaten uit enquêtes en interviews

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd. In paragraaf 3.1 wordt beschreven van welke gegevens gebruik is gemaakt. In paragraaf 3.2 wordt ingegaan op de achtergrondkenmerken van de respondenten. Vervolgens zullen de resultaten die betrekking hebben op de verschillende deelvragen gepresenteerd worden. In paragraaf 3.3 wordt de sociale samenhang in Putten getypeerd en wordt beschreven hoe de betrokkenheid van mensen vormkrijgt in de Puttense samenleving, op verschillende niveaus. Paragraaf 3.4 besteedt aandacht aan de leefbaarheid in de gemeente Putten. Op de vraag welke groepen in Putten onvoldoende kunnen participeren, gaat paragraaf 3.5 in. Dit hoofdstuk sluit af met een paragraaf over hoe het staat met het sociaal en moreel kapitaal in de Puttense samenleving (3.6).

3.1 Respons enquête; aantal interviews

Deze resultaten zijn afkomstig uit de ingevulde vragenlijsten van bewoners en organisaties en uit de gehouden interviews. De vragenlijsten zijn ingevuld door 375 bewoners van Putten en door 40 organisaties. De uitkomsten van de vragenlijsten geven een globaal beeld van de sociale samenhang en leefbaarheid in Putten. Daarnaast hebben er diepte-interviews plaatsgevonden met verschillende vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties en inwoners van Putten. In totaal hebben er 14 gesprekken plaatsgevonden waarbij er soms één persoon en soms meerdere personen aanwezig waren; in totaal namen 22 personen deel aan deze interviews. Ook zijn er twee groepsbijeenkomsten georganiseerd, één met mensen die door andere respondenten werden aangemerkt als kenners van de volksraad van Putten, en één met vertegenwoordigers van een aantal buurtschappen van Putten. In totaal hebben elf personen deelgenomen aan de themabijeenkomsten. Naast de uitkomsten van de vragenlijsten en de gesprekken hebben de deskresearch en de startbijeenkomst nuttige aanvullende onderzoeksinformatie opgeleverd. Tenslotte hebben de onderzoekers deelgenomen aan een avondactiviteit van 'De Krakerrr' om kennis te maken met een aantal Puttense jongeren en een indruk te krijgen van het jongerenwerk.

3.2 Achtergrondkenmerken respondenten

3.2.1 KENMERKEN RESPONDENTEN ENQUÊTE INWONERS PUTTEN

In tabel 3.1 worden de achtergrondkenmerken vermeld van de 375 inwoners van Putten die de enquête hebben ingevuld. 62 procent van de respondenten woont in de dorpskern en 38 procent in het buitengebied. Er zijn geen aantoonbare verschillen gevonden tussen de achtergrondkenmerken van de respondenten uit de dorpskern en het buitengebied, op één uitzondering na. De respondenten van het buitengebied hebben een hogere gemiddelde leeftijd dan respondenten uit de dorpskern⁵. Dit geldt vooral voor de mannen. De gemiddelde leeftijd en het opleidingsniveau van mannen is significant hoger dan van vrouwen. Er is geen verschil tussen mannen en vrouwen in de samenstelling van het huishouden en kerkelijke gezindte⁶.

De onderzochte groep respondenten kan op grond van hun achtergrondkenmerken representatief genoemd worden. De enquête is vaker door vrouwen ingevuld dan door mannen, terwijl er in Putten volgens het CBS wel ongeveer evenveel mannen als vrouwen wonen (CBS, 2006). Ook uit andere onderzoeken met een vergelijkbaar onderwerp heeft het CvSv de ervaring dat de enquêtes vaker door vrouwen dan door mannen worden ingevuld. Vrouwen zijn dus oververtegenwoordigd; maar niet in zodanige mate dat dit de uitkomsten beïnvloedt⁷. Er zijn geen significante verschillen in leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en soort woning tussen de CBS-gegevens over de inwoners van Putten en de steekproef⁸ (Chi-Kwadraat toetsen). Wel bevat de steekproef minder éénpersoonshuishoudens en meer huishoudens van (echt)paren zonder kinderen dan de CBS gegevens over Putten aangeven. Deze groepen zijn dus ondervertegenwoordigd in de steekproef; echter ook niet in zodanige mate dat dit de uitkomsten beïnvloedt⁹.

⁵ Toegepaste statistische toets: Mann-Whitney

⁶ Gebruikte statistische toets: Mann-Whitney.

⁷ Toegepaste statistische analyse: *weight cases* in combinatie met chi-kwadraattoetsen

⁸ Toegepaste statistische toetsen: chi-kwadraattoetsen

⁹ Toegepaste statistische analyse: *weight cases* in combinatie met chi-kwadraattoetsen

Tabel 3.1 Achtergrondkenmerken respondenten Putten (n = 375) per wijk en totaal in percentages *)

Variabele	Totaal (n = 375)**		Dorpskern (n = 233)		Buitengebied (n = 140)	
	gemiddelde	%	gemiddelde	%	gemiddelde	%
Leeftijd (jaren)	51,1		49,0		54,4	
Woonduur in Putten (jaren)	30,9		30,4		31,7	
Geboorteplaats						
- Putten		37		40		34
- andere plaats		63		60		66
		100		100		100
Geslacht						
- man		38		38		39
- vrouw		62		62		61
		100		100		100
Soort woning						
- huurwoning		16		17		16
- koopwoning		84		83		84
		100		100		100
Samenstelling huishouden						
- 1 persoon		7		6		39
- (echt)paar zonder (thuiswonende) kind(eren)		47		45		51
- 1 ouder met 1 of meer thuiswonende kinderen		2		2		1
- (echt)paar met 1 of meer thuiswonende kinderen		42		45		37
- andere samenstelling		2		2		2
		100		100		100
Opleiding						
- geen, lagere school, basisschool		6		6		5
- LBO, MAVO, MULO, VMBO		38		36		40
- HAVO, MBO, VWO, Atheneum, Gymnasium, HBS		27		30		22
- HBO, WO		25		24		26
- anders		4		3		6
		100		100		100
Kerkelijke gezindte						
- geen		29		31		25
- Rooms Katholieke Kerk		4		4		4
- Hersteld Hervormde Kerk		7		8		6
- Protestantse Kerk in Nederland		45		44		49
- andere christelijke kerk		11		10		11
- islam		1		0,4		1,4
- anders		3		2		4
		100		100		100

*) Door afrondingsverschillen kunnen totaalpercentages afwijken van 100 procent.

**) Het totaal van n buitengebied en n dorpskern komt niet overeen met n totaal, omdat twee respondenten geen postcode hebben ingevuld en het dus niet na te gaan is of ze tot dorpskern of buitengebied behoren.

3.2.2 ACHTERGRONDKENMERKEN RESPONDENTEN ENQUÊTE ORGANISATIES PUTTEN

In tabel 3.2 staan de gegevens van organisaties in Putten die de vragenlijst (gedeeltelijk) hebben ingevuld. De enquête is zowel ingevuld door organisaties die alleen lokaal in Putten werkzaam zijn (58 procent), als door organisaties die ook elders werkzaam zijn, bijvoorbeeld regionaal of landelijk (32 procent). 10 procent van de organisaties is alleen in een deel van Putten werkzaam, bijvoorbeeld in één van de buurtschappen. De helft van de organisaties werkt voor bewoners van Putten in het algemeen. Ook ongeveer de helft van de organisaties die de enquête invulde heeft jonge kinderen als doelgroep. Dat komt mede doordat er relatief veel basisscholen hebben meegedaan aan dit deel van het onderzoek, maar mogelijk ook omdat Putten veel aandacht heeft voor jeugdbeleid (zie hoofdstuk

2) en er dus op basis van de adressenlijst van de gemeente relatief veel organisaties voor jeugd en jongeren zijn aangeschreven. Onder de respondenten zijn verder ook organisaties met ouderen en diverse andere doelgroepen. Dat betekent dat de 40 organisaties die deelnamen aan dit onderzoek divers van karakter zijn; dat is belangrijk, omdat een eenzijdige respondentengroep een vertekend beeld had kunnen geven. Er hebben geen organisaties meegedaan die zich richten op dak- en thuislozen, op werklozen of arbeidsongeschikten.

Tabel 3.2 Gegevens organisaties in percentages (n=40)

Variabele	%
Werkgebied organisatie:	
gemeente Putten	58
ruimere regio	32
deel van Putten	10
Totaal aantal antwoorden	100
Doelgroep organisatie	
bewoners van Putten in het algemeen	50
kinderen tot 12 jaar	48
ouderen van 60 tot 75 jaar	28
jongeren van 12 tot en met 18 jaar	25
ouderen vanaf 75 jaar	20
vrijwilligers	15
mensen met een lichamelijke beperking	13
allochtone inwoners	10
mensen met een verstandelijke beperking	10
mensen met een zeer slechte gezondheid	10
mensen met psychiatrische problematiek	10
eenoudergezinnen	5
mensen met een laag huishoudinkomen	5
wijkbewoners	3
mensen met verslavingsproblematiek	3
werklozen	0
dak- en thuislozen	0
arbeidsongeschikten	0
anderen	35

3.3 Hoe kan de sociale samenhang in Putten getypeerd worden?

Om een antwoord te kunnen geven op de eerste deelvraag hoe de sociale samenhang in Putten getypeerd kan worden, is deze vraag in interviews aan sleutelfiguren uit organisaties en burgers van Putten voorgelegd. Er is gevraagd naar kenmerken van gemeente Putten en een typering van haar burgers. Ook is gevraagd waar men in Putten trots op is. Deze aspecten van de sociale samenleving zijn in paragraaf 3.3.1 verwerkt. Daarnaast wordt stil gestaan bij de vraag welke netwerken er bestaan in de Puttense samenleving en hoe deze functioneren. In paragraaf 3.3.2 is er aandacht voor netwerken op het niveau van sociale netwerken. (informele netwerken zoals families, burens- en vriendennetwerken) In paragraaf 3.3.3 wordt gekeken naar netwerken op het niveau van de maatschappelijke organisaties. (formele professionele organisaties met een maatschappelijk doel, niet-professionele burgerorganisaties zoals sportclubs en buurverenigingen en religieuze instellingen als kerken en moskeeën) In de kaders is per subparagraaf een samenvatting te vinden.

3.3.1 KENMERKEN OM TROTS OP TE ZIJN

Puttenaren zijn trots op hun onderlinge betrokkenheid, het plattelandskarakter van de gemeente en de zondagsrust in het dorp.

Dorps karakter

Putten is een plattelandsgemeente; dat typeert in de eerste plaats de fysieke kenmerken van de gemeente. Vroeger waren er vele kleinere boerderijen, nu worden het steeds grotere bedrijven. Het platteland van Putten verandert volgens de respondenten; zo zijn er bijvoorbeeld meer paardenhouders en minder kalverhouderijen dan vroeger. Die verandering is overigens niet per se iets negatiefs volgens de respondenten. Ook sociaal gezien verandert Putten. Er komen meer mensen van buiten Putten wonen. Deze sociale verandering wordt door de Puttenaren niet per se negatief geïdentificeerd:

"Ondanks het inwonersaantal dat Putten inmiddels heeft, houdt het een plattelandsmentaliteit."

"Putten heeft haar sociale mentaliteit weten vast te houden."

"Zo'n tien jaar geleden was het op zondagen totaal uitgestorven in het dorp. Nu zie je dat sommige cafeetjes open zijn en dat het zwembad van half twaalf tot half vijf open is. Veranderingen zijn niet zo erg. Maar de zondagsrust is fijn! Dat moet wel bewaard blijven. Zowel voor de Puttenaar als voor de mensen die zich als Puttenaar gedragen."

Het dorpse karakter blijkt onder andere uit sociale controle.

"De mensen weten precies van wie zijn zoon of dochter in dat hanggroepje zit."

"Aan de ene kant is de sociale controle positief, het kan als prettig ervaren worden; aan de andere kant kan het ook als bemoeien worden gezien."

"Sommige mensen zullen het als betutteling voelen, maar zo voelt het alleen als je iets te verbergen hebt."

"Men houdt elkaar een beetje in bedwang. Wie zich misdraagt, wordt er op aangekeken."

Op deze manier worden bepaalde sociale normen gehandhaafd: wie zich er niet aan houdt, wordt gestraft doordat hij buitengesloten wordt, daardoor past men wel op wat men doet.

"Je bent je hele sociale netwerk kwijt als je niet uitkijkt."

Dat Putten haar dorpse karakter heeft kunnen vasthouden, komt misschien doordat de Puttenaar conservatief of behoudend is. Hij houdt vast aan dingen van vroeger en de dingen laten zoals ze nu zijn.

"Hij staat wel open voor nieuwe dingen maar vooral als deze goed beargumenteerd worden. Maar dan gebeurt er ook wat! Men zet dan fors de schouders eronder. Als ze er achter staan dan gaan ze er ook helemaal voor."

"Ergens is de echte Puttenaar bang voor veranderingen. Het 'Stel dat...'-gevoel. Dit kenmerkt vooral de echte Puttenaren. Mensen die van buitenaf hier zijn komen wonen hebben een sterker gevoel van alles moet kunnen."

"Import klinkt heel negatief. (...) Maar er zit ook een behoorlijk verschil cultureel en financieel gezien. Het zijn over het algemeen meer ontwikkelde mensen en mensen die dan een vinger in de pap kunnen krijgen bij verschillende instellingen. Putters zijn best bang dat ze op functies komen en dingen veranderen waardoor de oude gewoontes op losse schroeven komen te staan. Soms gebeurt dit."

Er wordt gesproken over een spanning, een tegenstelling tussen 'autochtoon' en 'import'. De mensen 'van buiten' worden met een soort wantrouwen bekeken. In de interviews wordt stevast dit onderscheid gemaakt tussen 'autochtonen' en mensen 'van buiten', ook wel 'import' of soms 'allochtonen' genoemd. Met 'autochtoon' wordt in Putten niet bedoeld op mensen van Nederlandse afkomst, maar specifiek mensen die in Putten geboren zijn, of er tenminste enkele tientallen jaren wonen. Met 'import' worden mensen bedoeld afkomstig uit een andere plaats dan Putten. Maar sporadisch worden 'echte' allochtonen genoemd; die zijn er dan ook nauwelijks in Putten. Diverse respondenten beschrijven wat het verschil is tussen 'allochtonen' en 'import':

"Voor een niet-Putter die vanuit het platteland in Putten komt wonen is het misschien weer anders dan iemand van buiten uit een stad. Daar zit wel een verschil in, maar waar die precies in zit? Misschien dat zij toch sneller even een praatje maken en gewend zijn aan het dorpse leven en de sfeer makkelijker kunnen aanvoelen."

"Putten trots kan zijn op de 'ons-kent-ons'-sfeer waarbinnen veel mensen - althans 'autochtone' Puttenaren - elkaar onderling helpen."

"Met name als je het afzet tegen bijvoorbeeld Amersfoort of Utrecht, dan hebben mensen in Putten veel meer aandacht voor elkaar. Het is hier echt 'ons-kent-ons'. Dat komt doordat de meeste mensen 'autochtoon' zijn. Dat is misschien wel iets dat ik zou noemen als iets waar Putten trots op kan zijn, dat mensen veel aandacht hebben voor elkaar".

Volksaard Puttenaren: zelfredzaam maar gesloten

In de interviews en in één van de themabijeenkomsten werd de volksaard van de Puttenaren besproken. Dat levert een eenduidig beeld op: Puttenaars zijn hardwerkende mensen. Daarbij houden ze van een stevige borrel.

"Het zijn hardwerkende mensen, die dag en nacht werken, maar daarnaast ook stevig drinken. (...) Overall in Nederland komen jongeren samen op hangplekken om samen wat te drinken, maar opvallend is in Putten dat dat alleen ná werktijd gebeurt. Overdag rondhangen en niksdoen is er niet bij."

"Het zijn harde werkers. Ze hebben een calvinistische werkethos, met name in de buitengebieden. En ze kunnen goed 's avonds een feestje vieren en dan toch weer om 5 uur 's ochtends op het werk verschijnen."

Puttenaren hebben zelfredzaamheid hoog in het vaandel staan:

"Maar het hebben en onderhouden van contacten moet ook van jezelf uitgaan. Je moet de activiteiten en het contact ook zelf opzoeken. Dat is de zelfredzaamheid die in je zit. Wij vinden dat in Putten belangrijk."

"Wat me opviel toen deze wijk gebouwd werd, is dat het allemaal gedaan werd door Puttense bouwbedrijven. Andere aannemers kwamen er niet aan te pas."

Puttenaren lossen hun problemen zelf of onderling op:

"Er wordt niet gauw een organisatie bij gehaald, maar ze steken de koppen bij elkaar en regelen het zelf. Dat is typisch voor Putten".

Ook hier spelen waarschijnlijk sterke familiebanden, kerk en gezin, een belangrijke rol waardoor mensen met een beperking vaker thuis blijven wonen.

Het zelf oplossen van problemen is echter mede debet aan het beeld van een gesloten cultuur. Eventuele problemen worden binnenshuis gehouden. Het is voor beroepskrachten zoals hulpverleners, agenten en predikanten 'van buiten' moeilijk om bij de mensen door te dringen en om een vertrouwensband op te bouwen.

Een aantal respondenten vindt dat de gesloten aard van Puttenaren het in de weg staat dat ze aansluiting vinden.

"Maar openheid is niet altijd heel erg aanwezig".

"De bevolking is hier van nature een beetje wantrouwend van aard."

"Een echte Puttenaar laat zich niet snel in zijn binnenste kijken."

"Putten is nog steeds een in zichzelf gekeerd dorp."

"Het is echt ons kent ons, maar je komt er moeilijk binnen".

"Opgenomen worden in Putten is lastiger want wat de boer niet kent... Dit zit in de volksaard van de echte Puttenaar. Het contact kan dan worden afgehouden."

Praktische problemen worden snel aangepakt, maar problemen op het relationele vlak niet. In plaats van zaken uit te praten blijven conflicten lang sudderen.

"Mensen zijn hier niet zo snel agressief. Conflicten merk je dus niet. Het acceptatieniveau is hoog."

"De inwoners van Putten zijn plezierig en gemoedelijk. "Er zitten niet zoveel scherpe kantjes aan. Die mentaliteit heeft ook zijn nadeel, mensen halen niet het onderste uit de kan. Niet ten koste van alles doorgaan. Die vechtlust ook in de sport is minder aanwezig dan bij mensen uit het Westen, wij zijn misschien té gemoedelijk."

"Ze zijn gauw bereid tot een compromis. Het zijn milde mensen, heb je eenmaal goed contact dan heb je vrienden voor het leven. Maar als je de mensen in het ootje neemt dan is het ook meteen afgelopen. "

"Dat herken ik wel, dat gaat ook zo in de kerk. Bijvoorbeeld als iemand in de kerkenraad komt, en iemand heeft wel eens wat met die persoon meegemaakt, dan is het al gauw: 'dan kom ik niet meer'".

"Het gaat gauw fout tussen generaties. Er ontstaan gauw breuken die door hele families heen lopen, en dat zijn dan direct hele radicale breuken (...) Bijvoorbeeld dat er zakelijk iets misloopt. Er zijn hier veel familiebedrijven. Dus als het zakelijk misloopt, zijn er ook problemen in de familie. En als er een probleem ligt, dan wordt dat niet opgelost, er ontstaat een breuk en er wordt niet meer over gepraat."

"Alles wordt onder de mantel der liefde bedekt".

"Het wordt mantel der liefde genoemd, ik noem het liever het deksel van een doofpot".

De eerste citaten geven een vriendelijk en gemoedelijk beeld van de Puttenaar. De laatste citaten laten zien dat relationele problemen moeilijk uitgesproken worden maar dat er eerder definitief met de relatie wordt gebroken.

Putten Zwaar Kerkelijk?

"Veel mensen hebben een instelling als 'Het komt wel weer goed'. Dit heeft een beetje een afwachtende houding maar het heeft ook zeker met geloof te maken. De basis waaruit veel mensen leven."

Kerken en het christelijke geloof nemen een centrale rol in binnen de Puttense samenleving. Ook vanuit de politiek profileert Putten zich als kerkelijk dorp. Een van de eerste dingen waaraan het christelijke karakter merkbaar is, is dat de zondagsrust nog steeds centraal staat.

"Als je maar je burens in acht neemt is er niets aan de hand. Maar als je op zondag je auto wast, dan wordt dat niet op prijs gesteld."

"Je gaat niet snel op zondag in de tuin werken. Er wordt veel gehecht aan zondagsrust."

"Er is zelfs een verordening dat er op zondag ongestoorde kerkgang kan plaatsvinden. Daarom is het zwembad alleen open op tijden wanneer er geen diensten zijn."

"Er zijn mensen die hier komen wonen om de mooie buurt en de zondagsrust. Zij waarderen de zondagsrust, niet uit geloof, maar omdat ze het voor het eerst als een echte rustdag ervaren."

Een van de respondenten vertelt dat er iemand van buiten Putten een zaak opende in het dorp en op zondagavond aan het werk was in zijn winkel. Toen heeft meneer tegen hem gezegd dat hij beter zijn licht uit kon doen of de ramen afplakken, zodat zijn werk niet zou opvallen:

"Dat gaat je klanten kosten. Zo werkt dat nu eenmaal in Putten."

Zowel de autochtoon als de mensen van buiten ervaren de zondagsrust over het algemeen als iets positiefs. Ook spelen de meeste sportverenigingen niet op zondag. Het zijn geen christelijke verenigingen maar ze houden rekening met de normen en waarden van de samenleving waarbinnen de verenigingen functioneren.

"Op zondag wordt hier niet gespeeld. Dat willen we ook niet. Dan krijg je problemen met leden, vrijwilligers en sponsors die zich écht zullen terugtrekken. Ook een toernooi moet je niet op zondag organiseren of er aan deelnemen. Dat conflict kun je beter uit de weg gaan."

Een ander aspect waaruit het christelijke karakter van Putten blijkt is dat veel mensen onderlinge samenhang en zorg ervaren vanuit de kerk.

"Overall in Nederland loopt het kerkbezoek terug, maar hier niet. Dat houdt mensen samen".

"Allochtonen¹⁰ die in de kerk komen worden goed opgevangen. Vanuit hun godsdienst nemen ze hun verantwoordelijkheden. Dan doen ze veel voor je."

"De kerk is heel belangrijk maar ook naar binnen gericht. (...) Onderling zorgen ze goed voor elkaar."

Putten is dus een gelovig dorp. Het uit zich in zondagsrust en onderlinge banden en hulp. Dit zal verder worden uitgewerkt in paragraaf 3.3.2. De vraag is echter of Putten getypeerd kan worden als 'zwaar kerkelijk'. Hierin lijkt Putten last te hebben van een typering en vooroordeel waar verschillende respondenten zichzelf niet in herkennen.

¹⁰ In dit citaat worden met 'allochtonen' wel niet-Nederlanders bedoeld.

"Putten lijkt het centrum van de Biblebelt. Dat lijkt zo, maar dat is niet zo!"

"Putten heeft het stigma dat het zwaar gereformeerd is, maar het is niet waar. Het is niet zo bekrompen als in de media naar voren komt. De rokken, zwarte kousen is veel meer in bijvoorbeeld Barneveld dan in Putten."

"Het etiket van Putten is dat het zwaarder is kerkelijk gezien. (...) Putten komt dan in het nieuws in beeld met het plaatje van de oude kerk en toen er nog SGP vergaderingen plaatsvonden. Dan zie je in het beeld alleen mensen met zwarte pakken aan. Het plaatje is dan al snel: het zwaar christelijk dorp Putten".

Bij de grote actie van inenting tegen polio werd ook Putten aangesproken, want er waren daar vast mensen die de inenting gemist hadden.

"Maar dat is hier helemaal niet aan de orde, dat is meer in de hoek van Elspeet en Staphorst."

De respondenten in de themabijeenkomst over de volksaard van Putten zijn verontwaardigd dat de media een beeld scheppen waar ze zich zelf totaal niet in herkennen. Ze vinden het onterecht dat "zoiets" regelmatig in het nieuws wordt gebracht, en later niet wordt gerectificeerd als het niet van toepassing bleek. De respondenten vinden het jammer dat hierdoor het imago binnen Nederland over Putten vrij negatief "zwaar kerkelijk" blijft. Ook is Putten een aantal keer slecht in het nieuws gekomen zoals met de Puttense moordzaak (die ook tijdens dit onderzoek opnieuw in het nieuws is) en de kuilmoord. Dit wordt ongewild direct gekoppeld aan het christelijk karakter van het dorp en draagt zo bij aan een imagovorming waar de Puttenaren zich niet in herkent.

"Een kalf dat in de sloot ligt wordt er op zondag zeker uitgehaald! Zo zwaar is Putten dus niet in zondagsrust."

"De kolossale negatieve gebeurtenis van oktober 1944 gaat over rauw verdriet. Dat zie je aan de gezichten van mensen. Dat heeft een stempel op de gemeenschap gelegd. In Nederland leggen ze direct het verband met de zwaarte van de kerken. Maar dat is niet terecht! Daar herkennen de Puttenaren zich niet in."

Het beeld wat men in Nederland van het kerkelijk leven in Putten heeft is dus niet terecht volgens de inwoners zelf. Het laatste citaat gaat over de Tweede Wereldoorlog. Daarover hieronder meer.

WOII nog steeds actueel

In oktober 1944 heeft een grootschalige razzia plaatsgevonden in Putten. Voor een buitenstaander is het haast niet te begrijpen wat een impact dit heeft gehad op de hele gemeenschap. Iedereen heeft een eigen verhaal, degenen die hun man of vader hebben verloren, degenen die terugkwamen en hun families en de mensen die erbij betrokken waren. Met name onder oudere Puttenaren zou nog altijd bekend zijn welke families in de oorlog 'fout' waren, en ook de politie zou nog altijd gewantrouwd worden omdat hun rol bij de razzia bedenkelijk was. Iedereen in Putten draagt een erfenis sinds de razzia:

"Putten had relatief weinig last van de oorlog. Er was genoeg te eten en de mensen gingen hun eigen gang. Je dopt je eigen boontjes. Tot er een incident escaleerde in een grootschalige razzia van mannen in het dorp. Dit drukt nog steeds een stempel op de tweede en derde generatie maar ook op de vierde generatie gaat dit nog door. Ook al komt er nu steeds meer openheid over wat daar precies gebeurd is."

"Er wordt veel aan gelinkt waardoor het een referentiekader is geworden. Bij andere onderwerpen wordt de razzia er vaak bijgehaald. Er waren ook kerkmensen betrokken bij de razzia. Dat maakt het ook moeilijk."

De rol die onder andere WOII heeft op de gemeenschap komt terug in zowel de onderlinge sociale verbanden als in de rol van organisaties zoals Stichting oktober 1944. Stichting oktober '44 is een belangrijke organisatie in Putten. Mensen kunnen hun emoties kwijt in de stichting. Het is heel moeilijk om over een collectief verdriet te praten, denken de respondenten, juist omdat iedereen het heeft. Vaak is het verdriet weggestopt. In de stichting kunnen ze elkaar vinden.

Samenvatting: typering van Putten

Putten heeft zowel fysiek als sociaal een dorps karakter. Dit is enigszins aan verandering onderhevig door de komst van mensen van elders. Puttenaren onderscheiden zich zelf als 'autochtonen' van de nieuwe inwoners als 'import' of 'allochtonen'. Puttenaren worden omschreven als mensen die hard werken en veel drinken. Ze zijn erg zelfredzaam, met name als het gaat om praktische problemen; relationele problemen worden minder goed zelf opgelost, conflicten blijven onuitgesproken. De zelfredzaamheid heeft als keerzijde dat de Puttense samenleving in de ogen van beroepskrachten gesloten is. Putten heeft een kerkelijk karakter, dat blijkt onder andere uit de handhaving van de zondagsrust. Maar de media zouden het beeld van Putten als 'zwaar kerkelijk' wel overtrekken. De razzia in 1944, waarbij veel Puttense mannen weggevoerd werden, vormt een collectieve erfenis van de 'autochtone' Puttenaren.

3.3.2 SOCIALE NETWERKEN VAN BURGERS

Binnen welke verbanden zijn burgers betrokken op elkaar, hoe uit deze betrokkenheid zich en wat kunnen burgers aan steun verwachten? Op deze vragen gaat onderstaande paragraaf in.

Onderlinge betrokkenheid tussen inwoners groot, maar niet iedereen maakt er deel van uit

In de enquête aan organisaties is gevraagd om te omschrijven hoe de betrokkenheid tussen inwoners van Putten onderling te typeren is. Van de veertig respondenten geven er twaalf als antwoord op deze open vraag, dat er bijzonder veel vrijwillige inzet is in Putten. Die vrijwillige inzet is er niet alleen voor verenigingen en kerken, maar ook voor elkaar. Mensen zijn zeer bereid elkaar te helpen, geven nog vijf andere respondenten aan. Zes respondenten noemen hierbij de kerken: binnen kerken krijgt die onderlinge betrokkenheid vorm. Ook vanuit kerken worden mensen geholpen, bijvoorbeeld jeugd en ouderen krijgen juist vanuit kerken veel aandacht. Twee respondenten geven bij dezelfde vraag echter ook aan dat er een keerzijde zit aan de betrokkenheid van mensen bij kerken en verenigingen:

"Onderlinge betrokkenheid is beperkt. Je hoort wel of niet bij een bepaalde club, vereniging, kerk etc."

Dit beeld wordt bevestigd in de gehouden interviews. Putten wordt bestempeld als een gemeente waar "van oudsher" veel saamhorigheid en betrokkenheid is. Men kent elkaar, en daardoor is er ook grote onderlinge betrokkenheid. Wanneer het nodig is helpen mensen elkaar. Volgens sommige respondenten neemt de onderlinge betrokkenheid af. Op de vraag hoe mensen met elkaar omgaan en of ze elkaar kennen, antwoord een van hen:

"Van oudsher wel, het 'nabuurchap', dat is wel wat minder nu."

In de interviews wordt aangegeven dat die betrokkenheid wel sterk is onder de 'autochtone' Puttense bevolking. De betrokkenheid zou afnemen doordat er steeds meer mensen 'van buiten' in Putten komen wonen. De betrokkenheid zou bovendien sterker zijn in de buurtschappen dan in de dorpskern, sterker binnen kerkgemeenschappen dan daarbuiten, en sterker onder ouderen dan onder jongeren.

Betrokkenheid zou sterker zijn in buurtschappen dan in buitengebied en sterker onder 'autochtonen' dan onder mensen 'van buiten'

Volgens veel van de respondenten zou in het buitengebied meer onderlinge betrokkenheid zijn dan in de dorpskern. Volgens een van de respondenten zijn de contacten in de woonkern "losser" dan in het buitengebied, omdat er andere soorten woningen zijn. In de kern zijn bijvoorbeeld meer appartementen en woon-zorgcombinaties voor ouderen. Andere respondenten leggen het verschil anders uit:

"Nee, Putten is te groot om iedereen nog echt te kennen. In het buitengebied nog wel, in Veenhuizerveld, Huinen en Hoef kennen mensen elkaar wel. Maar het dorp is te massaal."

"In het buitengebied zijn er diverse hechte gemeenschappen met soms een eigen school, eigen kerk en eigen Koninginnedagviering. Dat zijn bindende factoren. Iedereen kent elkaar daar. Nu woon ik in het dorp. Daar ken je ook heel veel mensen maar er zijn ook mensen die je niet kent. Toch denk ik dat als je hulp nodig hebt dat je altijd voor elkaar klaar staat. Je groet de mensen wel op straat, je kent ze van gezicht."

De sterke betrokkenheid in het buitengebied geldt vooral voor de 'autochtone' Puttenaren. Juist in de buitengebieden zouden grote verschillen zijn tussen 'autochtonen' en mensen 'van buiten' In de buurthuizen bepalen de 'autochtonen' wat er gebeurt, weigert af te stemmen op de behoefte van nieuwe bewoners van het buurtschap en houdt zo de 'import' buiten de deur:

"In de buitengebieden wonen met name mensen van buiten. Zij houden zich eerst wat afzijdig en wachten wat af. Als buurt zeiden we tegen elkaar: "Denk erom dat zij ook worden"

uitgenodigd met oud en nieuw." Maar het moeilijke is dat mensen van buiten sneller een muur om zich heen bouwen. In het begin breng je wel een bezoekje, maar daar blijft het dan bij. Zij denken meer: ik woon hier en ik werk ergens anders en mijn sociale contacten heb ik ook ergens anders. Dat is jammer. Je moet ook willen deel uitmaken van de gemeenschap, waarom kom je dan in Putten wonen? Voorwaarde is dat ze er zelf ook in investeren, dan kom je er wel tussen."

"Iemand die rust wil hebben gaat juist daarvoor in het buitengebied wonen. Die komen dus ook niet naar activiteiten maar blijven lekker thuis zitten."

"De dingen anders doen is niet altijd goed, maar ondertussen gaat de samenhang tussen autochtoon en import weg. Ze willen andere activiteiten dan de autochtonen organiseren maar de autochtone zit daar al tijden en het is hun buurtgebouw."

Mensen 'van buiten' geven regelmatig zelf aan het moeilijk te vinden om 'binnen te komen' in de Puttense samenleving.

"Het duurt een tijd voor je een relatie opbouwt, Puttenaren zijn niet spontaan".

"Putten kenmerkt zich door sterke familiebanden. Veel mensen zijn familie van elkaar. Het is een heel gepuzzel om erachter te komen hoe alle sociale en familiebanden lopen. Putters weten die vaak wel. Maar de import niet. Dat is wel eens lastig."

"Je krijgt in de loop van jaren een soort kringetje om je heen en die mensen help je. Die mensen moet je actief opzoeken en dat valt als oudere van buiten nog niet mee."

Sommige 'autochtone' Puttenaren geven aan geen bezwaar te hebben tegen de nieuwkomers, maar wel te verwachten dat ze zich zelf actief inzetten:

"Mits je je actief beweegt weet je: die is die. Er is dan wel erkenning en herkenning."

Voorwaarde is wel dat de nieuwkomer zich aanpast aan de Puttenaar en niet probeert de gang van zaken te veranderen:

"Puttenaren hebben de instelling: 'Zo moet het blijven want zo is het goed.'"

Sommige respondenten die oorspronkelijk 'van buiten' komen, zijn het daar wel mee eens:

"Ik woon nu twintig jaar in Putten en we gaan hier oud worden. We voelen ons hier thuis. Je wordt opgenomen in een sportvereniging. Je zoekt zelf je contacten, vereniging en vrienden. Je moet je als iemand van buiten zelf op laten nemen in de gemeenschap. Een vereniging is daarin heel belangrijk."

"Je hoort wel eens mensen klagen, maar dat zijn eigenlijk mensen die zichzelf buitensluiten. Puttenaren zijn heel open naar anderen toe."

Betrokkenheid zou sterker zijn onder ouderen dan onder jongeren

Volgens sommige respondenten zouden jongeren minder hechten aan gemeenschapszin dan ouderen. De nieuwe generatie zou meer individualistisch zijn. Dat zou vooral in de nieuwbouwwijken (Husselerveld en Bijsteren), waar veel mensen 'van buiten' en veel jongere gezinnen wonen, leiden tot minder samenhang.

"Vroeger kende je de meeste mensen nog wel maar ook Putten is erg gegroeid. Vooral de oudere Puttenaren kennen veel mensen, vooral andere oudere Puttenaren. Je weet wel dat die een kind is van die en die. Moeilijker wordt het als je zelf geen kinderen meer in die leeftijd hebt, dan ken je vaak alleen de ouders."

"[Putten is een] besloten gemeenschap van oudsher. Dat is met de nieuwe wijken wel wat verschoven."

"Zowel Putters als niet-Putters staan voor elkaar klaar. Volgens mij is ook dit het gevolg van een dorps karakter. In Husselerveld is het minder. Mensen groeten elkaar minder en maken minder praatjes. In het dorp is dit veel meer. "

Een paar respondenten ziet dat jongere inwoners van Putten neigen naar minder beslotenheid.

"Ik kan me voorstellen dat de jeugd tegen deze geslotenheid aanloopt."

"De jeugd wil meer openheid. (...) Er is beweging en dat is belangrijk."

Onderlinge betrokkenheid zou zich beperken tot familieverband en kerkelijke kring

De onderlinge betrokkenheid krijgt in Putten grotendeels vorm via familieverbanden en via de diverse kerkelijke gemeenschappen. Dat betekent dat wie niet bij een van de kerken betrokken is, of wie weinig familie in Putten heeft, daarmee automatisch ook minder betrokken is bij Putten.

"De mensen zijn op elkaar betrokken maar niet meer dan in de stad. Je hebt een kringetje mensen om je heen. De autochtoon heeft nog wel sterke banden met de kerk en de mensen uit de eigen kerkgemeenschap. De kerk is heel belangrijk maar ook naar binnen gericht. Als je niet naar de kerk komt, lig je daar buiten."

"In de Oude Kerk heb je nog wel meer dat mensen elkaar allemaal persoonlijk kennen. Dat is dan ook sterk gestempeld door mensen uit het buitengebied. Je hebt daar een sterke wisselwerking tussen het dorp en het buitengebied."

Respondenten die zelf niet kerkelijk betrokken zijn, duiden het negatief dat mensen vooral binnen de kerkelijke gemeenschap op elkaar betrokken zijn. Respondenten die in dit onderzoek worden ondervraagd als vertegenwoordigers van kerken weten dat, maar geven aan dat dit geen opzet is. In de overwegend kerkelijke buurtschappen kunnen niet-kerkelijken gewoon meedoen met alle buurtactiviteiten: "Daar wordt niet op geselecteerd." Ook zijn kerkmensen best bereid niet-kerkmensen te helpen waar nodig: "Alles wat we kennen, wordt geholpen". Toch vindt er weinig uitwisseling plaats, want: "Je vist in de vijver die je kent". De bereidheid is dus waarschijnlijk geen probleem; wel is het een probleem dat ze elkaar niet kennen en die bereidheid dus theoretisch blijft.

Voor mensen die wel kerkelijk betrokken zijn en 'van buiten' komen, is de kerkelijke betrokkenheid een goede manier om aansluiting te vinden. De keerzijde is, dat wie niet kerkelijk betrokken is en bijvoorbeeld ook geen familie in Putten heeft wonen, die aansluiting niet vindt.

Respondent: "Anderen [dan 'autochtone' Puttenaren] komen wel moeilijk binnen. Bijvoorbeeld onze overbuurvrouw, die merkt toch wel dat ze er niet gemakkelijk tussenkomt."

Onderzoeker: "Merkt u dat zelf ook, u woont hier nu twee en een half jaar?"

Respondent: "Nee, maar met een predikant gaat dat heel anders, dan hoor je meteen ergens bij. Dat ligt bij mijn overbuurvrouw natuurlijk anders."

Onderzoeker: "Betekent dat ook dat uw overbuurvrouw geen hulp zou krijgen als ze dat nodig zou hebben?"

Respondent: "Ja, dat zou wel kunnen. De kans is groot dat niemand dat dan weet. Ze heeft geen broer of zus hier wonen die hulp bij elkaar kan roepen als het nodig is. Want dat is hoe het werkt: als er iets aan de hand is, vertelt een broer of zus of ander familielid dat en dan komt er heel veel hulp op gang."

"Hoe mensen in Putten met elkaar omgaan wordt gekenmerkt door sterke sociale verbanden en veel families. Er zijn veel groepjes, ook in de kerk. Het is moeilijk om als eenling ergens binnen te komen. (...) Als je in een groep zit zowel binnen als buiten de kerk dan heb je mensen om je heen."

Eén van de respondenten vergelijkt de Puttense situatie met Elspeet, waar hij eerder werkzaam was:

"Ben je geen lid [van een kerk], dan val je er niet buiten. Alleen op zondag. (...) Dat was in Elspeet wel anders!"

Daadwerkelijke verschillen in sociale samenhang

Uit de interviews komt dus het beeld naar voren dat niet iedereen deel uitmaakt van de sociale samenhang in Putten. In het buitengebied zou meer sociale cohesie zijn dan in de dorpskern. Onder geboren Puttenaren en ouderen zou meer gemeenschapszin (of negatief uitgelegd: beslotenheid) zijn dan onder mensen 'van buiten' en jongeren en de onderlinge betrokkenheid zou zich beperken tot de kerkelijk betrokken Puttenaren. Deze uitspraken zijn te toetsen aan de hand van de kwantitatieve gegevens uit de enquête onder bewoners. Hoe zit het nu echt met de betrokkenheid? Dat blijkt uit de antwoorden op een aantal stellingen (tabel 3.3).

Tabel 3.3 Antwoorden op stellingen over de buurt en de manier waarop mensen met elkaar omgaan in percentages (n = 374))*

Stellingen (nummering correspondeert met vragenlijst)	mee oneens	gedeelte- lijk mee oneens	niet mee eens/niet mee oneens	gedeelte- lijk mee eens	mee eens
10.1 ik voel me thuis in deze buurt	2	2	2	13	81
10.2 in deze buurt gaat men op een prettige manier met elkaar om	2	3	6	29	59
10.3 mensen kennen elkaar in deze buurt nauwelijks	27	19	12	35	8
10.4 ik heb veel contact met mijn directe burens	10	9	11	34	37
10.5 ik woon in een gezellige buurt met veel saamhorigheid	10	9	21	36	24
10.6 ik ben tevreden met de bevolkingssamenstelling in deze buurt	4	4	9	23	60
10.7 ik voel me thuis bij de mensen die in deze buurt wonen	4	5	8	37	46
10.8 ik ben gehecht aan deze buurt	7	7	17	25	44
10.9 in de buurt waarin ik leef is onder buurtbewoners sprake van een 'wij' gevoel	13	12	19	37	19
10.10 ik vind dat de buurt waar ik woon een voorbeeld kan zijn voor andere buurten	11	8	24	34	22
10.11 ik heb dezelfde ideeën over wat goed en slecht is als buurtgenoten	5	10	22	41	23
10.13 in de buurt waar ik leef wonen ook 'mijn soort mensen'	6	8	13	38	34

) door afrondingsverschillen kan de som van de percentages per stelling afwijken van 100 procent.*

Sociale samenhang wordt vaak gemeten aan de hand van de eerste zes stellingen¹¹. Putten scoort op de meeste stellingen over sociale samenhang op de meeste stellingen positiever dan het Nederlandse gemiddelde (zie tabel 3.4). Puttenaren vinden vaker dat de mensen in hun buurt prettig met elkaar omgaan, vinden vaker dat ze veel contact hebben met hun directe burens, en zijn vaker tevreden met de bevolkingssamenstelling in hun buurt. Puttenaren vinden vaker dan andere Nederlanders dat ze in een gezellige buurt wonen met veel saamhorigheid. De stelling 'mensen kennen elkaar in deze buurt nauwelijks' wordt door Puttenaren echter vaker dan elders in Nederland bevestigd. Omdat op de andere stellingen juist positiever gescoord wordt, kan toch gesteld worden dat er in Putten veel sociale cohesie te vinden is, meer dan gemiddeld in Nederland.

Voor geen van de stellingen in tabel 3.4 is een verschil gevonden tussen de dorpskern en het buitengebied van Putten, met één uitzondering. Uit een analyse van deze antwoorden blijkt dat de dorpskern en het buitengebied alleen significant verschillen in scores op stelling 10.8. De dorpskern scoort hier lager dan het buitengebied: mensen in het buitengebied zijn meer gehecht aan hun buurt dan mensen in de dorpskern.

¹¹ Bijv. in het WOON-onderzoek 2009 (ministerie van VROM) stellingen 10.1, 10.2, 10.3 en 10.5; in de tweejaarlijkse SCP-rapportage 'De sociale staat van Nederland' stellingen 10.2 t/m 10.6.

Tabel 3.4 Vergelijking antwoord op stellingen over de buurt met Nederlands gemiddelde

Stellingen (nummering correspondeert met vragenlijst)	% respondenten (gedeeltelijk mee oneens, Putten	% respondenten (gedeeltelijk mee oneens, Nederland*)	% respondenten (gedeeltelijk mee eens, Putten	% respondenten (gedeeltelijk mee eens, Nederland*)
10.2 in deze buurt gaat men op een prettige manier met elkaar om	5	5	88	79
10.3 mensen kennen elkaar in deze buurt nauwelijks	46	53	43	20
10.4 ik heb veel contact met mijn directe burens	19	21	71	54
10.5 ik woon in een gezellige buurt met veel saamhorigheid	19	19	60	47
10.6 ik ben tevreden met de bevolkingssamenstelling in deze buurt	8	9	83	76

*) Percentage volgens SCP-rapport 'De sociale staat van Nederland 2009' (SCP, 2010)

Een ander verschil in de beantwoording van deze stellingen is gevonden tussen mensen die aangeven zich te rekenen tot een van de kerken en mensen die aangeven dat niet te doen. Voor deze analyse zijn twee groepen gevormd op basis van de enquêtevraag naar kerkelijke gezindte of levensbeschouwelijke achtergrond.

<u>Groep 1</u> Respondenten die behoren tot: - Rooms Katholieke kerk - Hersteld Hervormde kerk - Protestantse kerk in Nederland - andere christelijke kerk	<u>Groep 2</u> Respondenten die behoren tot: - geen levensbeschouwelijk achtergrond - Islam - anders
---	--

De 'kerkelijke' groep scoorde op de stellingen 10.1 en 10.4 tot en met 10.13 significant hoger dan de 'niet-kerkelijke groep'. Deze stellingen waren positief geformuleerd, dat wil zeggen dat een hogere score een positiever beeld over omgang in de buurt weergeeft. Kortom, Puttenaren die zich tot één van de christelijke geloofsrichtingen rekenen hebben een positievere attitude over hoe men in de buurt met elkaar omgaat dan niet-christelijke Puttenaren. Verder blijkt dat respondenten die aangeven zelf deel te nemen aan activiteiten van een religieuze organisatie (kerk, moskee) verschillen met respondenten die aangeven in dit opzicht niet actief te zijn en met respondenten die aangeven nergens actief in te zijn: actieve religieuzen scoren hoger op de volgende stellingen: 10.1, 10.4, 10.5, 10.6, 10.7 en 10.13. Voor respondenten die aangeven niet religieus actief te zijn, geldt dat er, naast de hiervoor genoemde stellingen, verschil is op stelling 10.11¹². Er is dus inderdaad, zoals ook in de interviews gesuggereerd wordt, een verband tussen 'kerkelijkheid' en de sociale samenhang. Toch is dat geen heel rechtstreeks verband: in de volgende paragraaf zal blijken dat het bijvoorbeeld niet zo is dat contacten en onderlinge hulp vaker plaatsvindt tussen geloofsgenoten dan bijvoorbeeld tussen familie en vrienden. Het verband tussen kerkelijkheid en sociale samenhang ligt ingewikkelder.

Tenslotte kan ook worden aangetoond dat er verschil is in de antwoorden op de stellingen tussen 'autochtone' Puttenaren en 'import'. Dat is op twee manieren gemeten. Uit analyse van de stellingen blijkt dat de respondenten die in Putten zijn geboren op de stellingen 10.2, 10.5, 10.7, 10.9, 10.11 en 10.13 significant verschillen: respondenten die in Putten geboren zijn, scoren op alle genoemde stellingen hoger¹³. Ook blijkt dat hoe langer men in Putten woont, hoe positiever men scoort op de stellingen 10.1, 10.5 t/m 10.9 en 10.13¹⁴.

¹² Gebruikte statistische toetsen: Mann-Whitney toetsen. Er is sprake van een zwak verband: de *r*-waarden voor de verschillen tussen actieve religieuzen en anderen variëren van .16 tot .19. De *r* waarden voor de verschillen tussen actieve religieuzen en mensen die nergens actief aan meedoen variëren van .10 tot .16.

¹³ Gebruikte statistische toetsen: Mann-Whitney toetsen. Er is sprake van een zwak verband (*r*-waarden variëren van .11 tot .18).

¹⁴ Gebruikte statistische toetsen: Kruskal-Wallis toetsen en Jonkheere-Terpstra toets. Er zijn zwakke verbanden gevonden (*r*-waarden tussen .12 en .22).

In tegenstelling tot wat sommige respondenten in de interviews aangeven is er geen verschil in sociale samenhang gevonden tussen de nieuwbouwwijken Bijsteren en Husselerveld en de rest van Putten¹⁵.

Meeste contacten binnen gemeentegrens

In tabel 3.5 is af te lezen met wie burgers in Putten contact onderhouden en wat de frequentie is van dit contact. Daarbij wordt onder contact verstaan: het bij elkaar op bezoek gaan, een praatje maken op straat of per telefoon, maar ook per mail, post of MSN.

Tabel 3.5 Intensiteit van contact respondenten met anderen, in percentages (n = 375)

Contact Nummering correspondeert met vragenlijst	zelden of nooit	minder dan 1 x per maand	1 tot 3 keer per maand	1 x per week of vaker	n.v.t.
21.1 familie in mijn woonplaats	4	5	12	55	24
21.2 familie buiten mijn woonplaats	5	19	32	37	8
21.3 burens of buurtgenoten	8	9	28	54	2
21.4 vrienden/kennissen in mijn woonplaats	4	10	29	51	6
21.5 vrienden/kennissen buiten mijn woonplaats	5	24	34	26	11
21.6 collega's in mijn woonplaats (buiten werktijd)	24	10	8	7	50
21.7 collega's buiten mijn woonplaats (buiten werktijd)	27	14	9	6	45
21.8 geloofsgenoten in mijn woonplaats	17	7	11	26	40
21.9 geloofsgenoten buiten mijn woonplaats	23	11	9	7	50
21.10 mensen van verenigingen of organisaties waarin ik actief ben	11	6	17	35	31
21.11 andere mensen	13	4	6	9	68

Op de vraag in welke mate respondenten contact hebben met anderen, geeft ongeveer zeventig procent aan dat zij één keer per maand of vaker contact hebben met familie binnen en buiten Putten, met burens en met vrienden/kennissen binnen Putten. Circa 60 procent geeft aan in deze mate contact te hebben met vrienden/kennissen buiten Putten. Ongeveer de helft heeft contact met mensen van verenigingen of organisaties waarvan men lid is. Het minste contact is er met collega's binnen en buiten Putten en met geloofsgenoten buiten Putten. Dat laatste is niet verwonderlijk. Kerken zijn vaak lokaal georiënteerd. Dat er weinig contact is met collega's kan verklaard worden doordat veel mensen buiten Putten werken of een eenmanszaak hebben. Vrouwen hebben wel vaker dan mannen contact met collega's buiten werktijd¹⁶.

Het aantal contacten kan ook worden uitgedrukt in aantallen *regelmatige* contacten (minimaal 1 keer per maand). Dan blijken de belangrijkste contacten van Puttenaren te zijn:

- met burens/buurtgenoten hebben ongeveer 300 respondenten regelmatig contact;
- met vrienden/kennissen in Putten hebben ongeveer 300 respondenten regelmatig contact;
- met familie in en buiten Putten hebben tussen de 200 en 250 respondenten regelmatig contact;
- met vrienden buiten Putten hebben tussen de 200 en 250 respondenten regelmatig contact;
- met mensen van verenigingen of organisaties waarvan men actief lid is, hebben tussen de 200 en 250 respondenten regelmatig contact;
- met geloofsgenoten in Putten hebben bijna 150 respondenten regelmatig contact.

Voor de frequentie van contact geldt dat er het meest frequent contact is met mensen *binnen* de woonplaats. Uit tabel 3.6 blijkt dat driekwart van de respondenten minimaal 1 keer per maand

¹⁵ Gebruikte statistische toets: Mann-Whitney toetsen, voor geen van de stellingen verschil gevonden.

¹⁶ Gebruikte statistische toets: chi-kwadraattoets

contacten heeft met mensen binnen Putten en ruim de helft minimaal 1 keer per maand contacten heeft met mensen buiten Putten.

Tabel 3.6 Intensiteit van contacten binnen of buiten Putten van respondenten in percentages (antwoordoptie 'n.v.t.' niet meegerekend))*

Contact	Zelden of nooit	Minder dan 1 x per maand	1 tot 3 x per maand	1 x per week of vaker
Contacten binnen Putten	15	11	23	51
Contacten buiten Putten	21	24	29	27

)* door afrondingsverschillen kan de som van de afzonderlijke percentages afwijken van 100

Dat de sociale netwerken van Puttenaren zich voor een groot deel afspelen binnen de gemeentegrenzen wordt in de interviews bevestigd. Putten kenmerkt zich door veel families die in Putten blijven wonen.

"Putten kenmerkt zich door sterke familiebanden. Veel mensen zijn familie van elkaar. Het is een heel gepuzzel om erachter te komen hoe alle sociale en familiebanden lopen. Putters weten die vaak wel. Maar de import niet. Dat is wel eens lastig."

"Vroeger kende je de meeste mensen nog wel, maar ook Putten is erg gegroeid. Vooral de oudere Puttenaren kennen veel mensen, vooral andere oudere Puttenaren. Je weet wel dat die een kind is van die en die. Moeilijker wordt het als je zelf geen kinderen meer in die leeftijd hebt, dan ken je vaak alleen de ouders."

"Hoe mensen in Putten met elkaar omgaan wordt gekenmerkt door sterke sociale verbanden en veel families. Er zijn veel groepjes, ook in de kerk. Het is moeilijk om als eenling ergens binnen te komen. Ook voor de keten geldt dit. Als je in een groep zit zowel binnen als buiten de kerk dan heb je mensen om je heen. "

Mensen kennen elkaar in Putten. Dat geldt met name voor de oude generatie, maar ook jongeren weten elkaar te vinden. Dat gaat vaak groepsgewijs door families, verenigingen, vriendengroepen (bijvoorbeeld rond keten), clubs en kerken. Dat zoveel mensen elkaar kennen, wordt niet alleen positief gezien door de respondenten, het kan ook ervaren worden als beslotenheid en benauwing. Negatieve effecten zijn teveel onderlinge bemoeienis en geroddel.

"Men praat meer over elkaar dan met elkaar, dat moet gezegd worden. Maar als je burens van elkaar bent dan zie je veel hulp."

"Wel wordt er vrij indirect gecommuniceerd. Men praat wel over elkaar, maar niet met elkaar."

"Bijvoorbeeld: je moet niet naar de verloskundige gaan als je nog niet wilt zeggen dat je zwanger bent. Er is altijd wel iemand die je daar naar binnen ziet gaan. Ze kunnen je al bijna feliciteren ook al ben je op een vriendschappelijk bezoekje geweest."

Volgens de respondenten in de interviews heeft de 'import' juist meer contacten buiten Putten. Verschillen Puttenaren - niet Puttenaren: Dat wordt bevestigd door een analyse van de gegeven antwoorden in de enquête. Geboren Puttenaren scoren significant hoger op intensiteit van de contacten met familie in Putten, buurtgenoten, collega's in Putten en geloofsgenoten in Putten. Mensen die elders geboren zijn scoren significant hoger op de intensiteit van contacten met familie buiten Putten en met vrienden buiten Putten. Op de andere contacten zijn geen significante verschillen gevonden. Ook op basis van woontijd worden dergelijke verschillen gevonden. Respondenten die 20 jaar of korter in Putten wonen hebben significant intensiever contact met familie, vrienden en collega's buiten Putten dan respondenten die langer dan 40 jaar in Putten wonen. Bovendien hebben ze intensiever contact met vrienden buiten Putten dan respondenten die tussen 21 en 40 jaar in Putten wonen. Respondenten die langer dan 40 jaar in Putten wonen hebben significant intensiever contact met familie in Putten dan de anderen. Daarnaast hebben respondenten die tussen 21 en 40 jaar in Putten wonen ook weer intensiever contact met familie binnen Putten dan respondenten die 20 jaar of korter in Putten wonen. Respondenten die tussen 21 en 40 jaar in Putten wonen hebben daarnaast intensiever contact met collega's buiten Putten dan respondenten die langer dan 40 jaar in Putten wonen. Kortom, hoe langer men in Putten woont, hoe vaker men contact heeft met mensen binnen Putten en hoe minder vaak ze contact hebben met mensen buiten Putten.

Onderlinge hulprelaties

Interessant is echter niet alleen *met wie* en *hoe vaak* mensen contact hebben, maar ook in hoeverre binnen dat contact ook op een of andere manier *hulp bieden aan elkaar* een rol speelt. In dit onderzoek hebben we respondenten gevraagd naar de hulp die ze geven en van elkaar ontvangen. Krijgen mensen hulp? En zo ja, wie? We onderscheiden hierbij drie vormen van hulp: praktische hulp, zakelijk advies en het bespreken van belangrijke persoonlijke zaken.

Tabel 3.7 Overzicht welke contacten welke vorm van hulp en ondersteuning hebben geboden aan burgers in Putten (N=372) in het afgelopen jaar, in percentages

Welke hulp en ondersteuning ontvangen van wie? (Nummering correspondeert met vragenlijst)		praktische hulp	zakelijk advies	persoonlijke zaken
21.1	familie in mijn woonplaats	56	30	53
21.2	familie buiten mijn woonplaats	45	20	48
21.3	buren of buurtgenoten	57	10	31
21.4	vrienden/kennissen in mijn woonplaats	49	22	51
21.5	vrienden/kennissen buiten mijn woonplaats	26	14	34
21.6	collega's in mijn woonplaats (buiten werktijd)	7	4	10
21.7	collega's buiten mijn woonplaats (buiten werktijd)	7	5	15
21.8	geloofsgenoten in mijn woonplaats	13	5	17
21.9	geloofsgenoten buiten mijn woonplaats	5	2	8
21.10	mensen van verenigingen of organisaties waarin ik actief ben	15	5	11
21.11	andere mensen	5	7	5
21.12	niet van toepassing	11	43	13
totaal)*		296	166	296

)* het totale percentage kan afwijken van 100, omdat respondenten meer dan 1 antwoord mogen geven

Van de drie vormen van hulp wordt het minst zakelijk advies gegeven. Er wordt veel vaker aangegeven dat mensen hulp hebben gekregen bij een praktische klus in of om het huis, en even vaak dat mensen belangrijke persoonlijke zaken met een ander hebben besproken. Praktische hulp krijgen Puttenaren vooral van mensen in de eigen woonplaats, burenen net zo vaak als familie. Ook vrienden binnen Putten en familieleden buiten Putten zijn belangrijke contacten voor praktische hulp. Ongeveer 15 procent van de mensen ontvangt ook praktische hulp vanuit een vereniging of van geloofsgenoten. Dat is niet weinig, maar wel veel minder dan de hulp van familie, burenen en vrienden. Burenen zijn echter minder belangrijk dan familie en vrienden voor het bespreken van persoonlijke zaken. Toch heeft bijna een derde van de respondenten in het afgelopen jaar persoonlijke zaken besproken met burenen of buurtgenoten. Dat is echter minder dan het aantal respondenten dat persoonlijke zaken bespreekt met familie (binnen en buiten Putten) en vrienden binnen Putten. Ook voor zakelijk advies zijn burenen minder belangrijk dan vrienden en kennissen.

Op basis van deze vraag kan een volgorde worden aangegeven voor welke contacten het meest belangrijk zijn voor de drie bevroegde soorten hulp:

Praktische hulp in en om het huis:	Zakelijk advies:	Bespreken van belangrijke persoonlijke zaken:
burenen	familie binnen Putten	familie binnen Putten
familie binnen Putten	vrienden binnen Putten	vrienden binnen Putten
vrienden binnen Putten	vrienden van elders	familie van elders
familie van elders	familie van elders	vrienden van elders
vrienden van elders	burenen	burenen
verenigingsgenoten	'andere mensen'	geloofsgenoten binnen Putten

Veel mantelzorg verleend door inwoners Putten

Mantelzorg is informele zorg die verder gaat dan praktische hulp in en om het huis; het gaat om het zorgen of hulp verlenen aan iemand met een beperking of ziekte. Door mensen in Putten wordt in vergelijking met Nederlandse gegevens over het verlenen van mantelzorg, veelvuldig mantelzorg verleend. Op de vraag of respondenten in de afgelopen 12 maanden onbetaalde zorg of hulp hebben verleend aan iemand met een beperking of ziekte, antwoordt 43 procent dat zij dit gedaan hebben (tabel 3.8). Het zijn vaker vrouwen dan mannen die hier 'ja' antwoorden¹⁷. Ongeveer een kwart daarvan, dus circa 11 procent van alle Puttenaren, verleent meer dan 8 uur zorg per week. Er is daarbij geen verschil gevonden tussen de dorpskern en het buitengebied¹⁸. In de helft van de gevallen wordt de hulp verleend voor een aaneengesloten periode van langer dan drie maanden. Hiervoor is wel een significant verschil gevonden tussen de dorpskern en het buitengebied: respondenten uit het buitengebied verlenen gemiddeld langere tijd hulp dan respondenten uit de dorpskern¹⁹. Twee derde van de respondenten uit het buitengebied verleent langer dan drie maanden hulp tegenover ruim een derde van de respondenten uit de dorpskern. De conclusie is dus dat mensen in het buitengebied niet vaker hulp aan verlenen aan iemand met een ziekte of beperking; maar dat dat wel vaker langdurige mantelzorg betreft.

Tabel 3.8 Aantal mantelzorgers in Putten (n = 374)

Antwoord op de vraag 'Heeft u in de afgelopen 12 maanden onbetaald zorg of hulp verleend aan iemand met een beperking of ziekte?'	totaal		dorpskern		buitengebied	
	n	%	n	%	n	%
nee	214	57	135	58	79	56
ja	160	43	98	42	61	44
totaal	374	100	233	100	140	100

Vergeleken met landelijke cijfers is het aantal mantelzorgers in Putten hoog te noemen. In het SCP-rapport 'De toekomst van de mantelzorg' (Sadiraj e.a., 2009) worden cijfers uit een door AVO in 2007 in opdracht van het SCP uitgevoerd onderzoek aangehaald en daaruit blijkt dat 13 procent van de Nederlandse bevolking ouder dan 18 jaar, bevestigend antwoordt op de vraag of ze zelf geregeld hulp geven aan mensen die ziek of gehandicapt zijn. Hiervan verleent 35 procent van de mantelzorgers, dus 5 procent van de Nederlandse bevolking, minimaal 8 uur zorg per week. In hetzelfde rapport waarin ook andere onderzoeken aangehaald worden met daarin aantallen mantelzorgers waarbij een ruime definitie van mantelzorg wordt gehanteerd, wordt genoemd dat 3,4 miljoen Nederlanders mantelzorg verlenen. Dit is uitgaande van 16 miljoen Nederlanders circa 21 procent van de Nederlandse bevolking. Hiervan verleent iets minder dan de helft meer dan 8 uur zorg per week; dat is dus circa 10 procent van de Nederlandse bevolking.

Van de 160 respondenten die wel hulp hebben verleend is in tabel 3.9 weergegeven aan wie zij deze hulp hebben gegeven. Daarnaast is zichtbaar waar de persoon woont, hoe lang de hulp is verleend en hoeveel tijd dit de respondent per week kost. De meeste respondenten verlenen hulp aan de (groot)ouders, gevolgd door hulp aan (klein)kinderen, partners, verdere familie, vrienden/kennissen en mensen uit de buurt. Ongeveer een vijfde van de hulp is gegeven aan huisgenoten, 13 procent aan burens (antwoordoptie 'niet in mijn huis, maar wel in mijn straat'), ruim 40 procent aan mensen elders binnen Putten, en ongeveer een kwart aan mensen die buiten Putten wonen.

¹⁷ Gebruikte statistische toets: chi-kwadraattoets

¹⁸ Gebruikte statistische toets: chi-kwadraattoets

¹⁹ Gebruikte statistische toets: Mann-Whitneytoets

Tabel 3.9 Kenmerken van de mantelzorg (antwoorden van de respondenten die in de afgelopen 12 maanden onbetaalde hulp hebben verleend, n = 160)

Variabele	n	%
Aan wie is hulp verleend?		
- partner	20	13
- (groot)ouders	37	23
- (klein)kinderen	35	22
- verdere familie	18	11
- vrienden/kennissen	18	11
- mensen uit de buurt	17	11
- anderen	15	9
Waar woonde deze persoon?		
- eigen huis	34	21
- in mijn straat (niet eigen huis)	21	13
- in mijn woonplaats (niet eigen straat)	67	42
- in andere woonplaats	37	23
Hoe lang is aaneengesloten hulp verleend?		
- minder dan een week	44	28
- een week tot en met drie maanden	35	22
- meer dan drie maanden	79	50
Hoeveel tijd per week?		
- 0-8 uur	120	76
- 9-16 uur	22	14
- meer dan 16 uur	17	11

Wanneer deze cijfers weer worden vergeleken met gegevens van het SCP blijkt dat in Putten relatief vaak hulp verleend wordt aan familieleden en minder vaak aan niet-familieleden. Uit het onderzoek van het SCP blijkt dat 18 procent van de Nederlandse bevolking hulp verleent aan iemand buiten het eigen huishouden die geen familie is. Van deze 18 procent is tweederde een vriend of kennis en eenderde anders te typeren. In Putten is het percentage inwoners dat hulp verleent aan iemand buiten het eigen huishouden die geen familie 31 procent, waarvan 11 procent door vrienden en kennissen. Op de vraag in hoeverre respondenten zelf behoefte hebben aan het ontvangen van zorg antwoordt 12 procent 'ja'. (tabel 3.10). Dit gaat vaker om 65-plussers dan om jongere mensen, vaker om eenpersoonhuishoudens dan om andere huishoudenssamenstellingen, en vaker om huurders dan om kopers²⁰. Slechts een zeer klein percentage (2 procent) antwoordt dat hij of zij geen hulp krijgt, maar dit wel nodig heeft. Ook dit zijn vaak alleenwonende 65-plussers. Er zijn in de beantwoording van deze geen verschillen gevonden tussen dorpskern en buitengebied of tussen mannen en vrouwen.

²⁰ Gebruikte statistische toetsen: chi-kwadraattoetsen

Tabel 3.10 Antwoord op de vraag of mensen zelf onbetaalde zorg krijgen (n = 373)

Antwoorden	n	%
nee, dat heb ik niet nodig	322	86
nee, maar ik wil dit wel	7	2
ja	44	12
totaal	373	100

Samenvatting betrokkenheid van burgers onderling

In Putten is veel onderlinge betrokkenheid te vinden, in de dorpskern net zo goed als in het buitengebied. In het buitengebied is men wel meer gehecht aan de eigen buurtschap, maar dat uit zich niet in een grotere onderlinge betrokkenheid. Puttenaren hebben het vaakst contact met burens en met vrienden/kennissen in de eigen woonplaats, vervolgens met familie, met vrienden/kennissen buiten Putten en met mensen van verenigingen waarin ze actief zijn; tenslotte is er ook regelmatig contact met geloofsgenoten binnen Putten. Puttenaren hebben vooral sociale netwerken binnen de gemeentegrenzen van Putten. Dit geldt veel minder voor de 'import'. Ondanks de verhalen in de interviews over de sterke onderlinge betrokkenheid via kerken en verenigingen, wordt veel minder hulp geboden aan verenigings- en geloofsgenoten dan aan familie, vrienden en burens. Mantelzorg wordt vaker dan elders verleend aan niet-familieleden (31 procent in Putten, gemiddeld in Nederland 18 procent). Respondenten denken dat in de nieuwbouwwijk de onderlinge samenhang niet zo groot is als in de andere delen van Putten, maar dit blijkt niet uit de kwantitatieve gegevens. De onderlinge betrokkenheid is echter niet even sterk voor iedereen. Autochtone Puttenaren zijn via familieverbanden en kerkgemeenschappen meer op elkaar betrokken dan 'import'; de 'import' onderhoudt meer contacten buiten Putten.

3.3.3 NETWERKEN OP NIVEAU VAN MAATSCHAPPELIJKE ORGANISATIES IN PUTTEN

Om zicht te krijgen op de netwerken op het niveau van maatschappelijke organisaties is in kaart gebracht welke maatschappelijke organisaties er actief zijn in Putten en hoe zij zich georganiseerd hebben. Welke maatschappelijke organisaties er zoal zijn in Putten is onderzocht door middel van deskresearch, dit is in hoofdstuk 2 beschreven. Ook is in de vragenlijsten voor organisaties gevraagd naar concrete samenwerkingsverbanden. Ook in de interviews is gelet op het noemen van samenwerkingsverbanden. Op basis daarvan wordt hieronder ingegaan op de vraag: 'hoe is de betrokkenheid binnen de maatschappelijke organisaties en tussen de maatschappelijke organisaties onderling en wat zou hier aan verbeterd kunnen worden, zodat burgers in Putten optimaal kunnen participeren?'

Op het niveau van maatschappelijke organisaties is in Putten een aantal netwerken opgezet rondom verschillende thema's. Professionele organisaties hebben overlegverbanden opgezet die voornamelijk gericht zijn op vergroting van de participatie van verschillende groepen in de Puttense samenleving. Achtereenvolgens worden de netwerken besproken rond: jongeren, jonge sporters, ouderen, jongeren én ouderen, kerkelijke netwerken, het sociaal vangnetoverleg en lerende netwerken. Hieruit blijkt dat in Putten veel samenwerking bestaat.

Netwerken rond jongeren

Personen die zicht hebben op de jeugd en jeugd vraagstukken in de gemeente komen elkaar tegen bij diverse netwerken: stadsoverleg Putten, het ZAT-overleg (Zorg Advies Team) en het JOS-overleg (Jongeren op Straat) en in het SMW (School Maatschappelijk Werk).

"De jongerenwerkers hebben contact met de gemeente, scholen, Tactus verslavingszorg en maatschappelijk werkers. De jongerenwerkers zijn de pioniers in het eerste contact met de jongeren maar ze vervullen ook een taak in het doorverwijzen naar andere (hulp)instanties. Soms lukt dat."

"De gemeente doet het overigens best goed met hun jongerenbeleid. Er is een maandelijks JOS-overleg: Jongeren Op Straat. Hieraan nemen wijkagenten, jongerenwerk, leerplichtambtenaar en de gemeente deel. Er worden geen individuele casussen besproken, wel wordt afgestemd wie wat doet."

"Er zijn nu zo'n vijf groepen hangjongeren bekend. Ze geven overlast in de vorm van rommel, geluid en soms drugs dealen. Er wordt informatie met de politie uitgewisseld; we weten van

elkaar wat we doen. Als er boetes en controles zijn geweest zijn de jeugdwerkers op de hoogte om welke groep het gaat, maar er worden geen namen genoemd."

"De gemeente heeft de regie over het keetbeleid. Zij heeft in samenwerking met Tactus, Jeugd-Punt en de boa's²¹ de keten in beeld gebracht. Tactus-verslavingszorg geeft er voorlichting aan jongeren en hun ouders over alcohol- en drugsgebruik. Er vind ook controle plaats vanuit de boa's en de wijkagenten. Zij handhaven het beleid. Jeugd-Punt ondersteunt de keeteigenaren en haar bezoekers in het volgen van het beleid (waar nodig), bijvoorbeeld met formulieren invullen."

Uit de citaten blijkt dat het in het jongerenwerk om veel meer gaat dan alleen het werk van de jongerenwerkers. Er zijn verschillende banden en netwerken rondom jeugd. Een ander voorbeeld van samenwerking is dat de lijntjes tussen de jongerenopbouwwerkers (van stichting Jeugd-Punt) en de sportwerker (verbonden aan de Gelderse Sport Federatie) heel kort zijn omdat laatstgenoemde een tijd als jeugdwerker heeft gewerkt. Er is tot voor kort weinig contact geweest tussen de jongerenwerkers van stichting Jeugd-Punt en de kerkelijke jongerenwerker. Tijdens het onderzoek werd echter een nieuwe jongerenwerker aangesteld door Jeugd-Punt die ook actief is in het kerkelijk jongerenwerk. Er is zowel van de kant van het kerkelijke als van het algemene jongerenwerk een intentie om meer samen op te pakken. Beide worstelen ze namelijk met het onderwerp:

"Manieren zoeken om de middelbare schooljeugd beter te bereiken".

De Andreaskerk pakt het jongerenwerk momenteel samen op met de Gereformeerde kerk. Zij willen graag zowel de kerkelijke als de niet-kerkelijke jongeren te bereiken.

Rond jonge kinderen bestaan diverse contacten tussen organisaties als scholen, bibliotheken en het SCCP (en VVV).

Netwerken rond jonge sporters

Basisscholen hebben contact met sportverenigingen en scouting Kon Tiki rond activiteiten voor jongeren. Tevens wordt in de deskresearch het netwerk genoemd op het gebied van sport en jongeren het BOS-impuls ('Buurt, Onderwijs en Sport', een stimuleringsmaatregel van het ministerie van VWS). Ook in de interviews kwam dit project naar voren, de respondenten zijn echter niet heel enthousiast over de invulling en uitvoering ervan:

"Het probleem is dat een ambtenaar dit project achter zijn bureau heeft bedacht. Hij wil wat doen met sporten maar verzint een programma voor overdag. Daarmee vergeet hij dat de clubs het meest draaien op de avonden. Overdag werken de meeste vrijwilligers en sporters. Maar de ambtenaar werkt tot 17.00 en niet op de avonden en dus werken zijn ideeën niet."

"Zo'n project als BOS lijkt zijn doel voorbij te schieten. En dat is frustrerend voor mensen, maar bij mij komen ze niet langs. (...) Maar dan moeten ze wel naar ons komen. Want hier gebeurt het. Het gebeurt op het veld, niet op papier."

"Ambtenaren moeten gebruik leren maken van het talent dat verenigingen hebben om toernooien te organiseren. Daar hebben ze ervaring mee."

Verschillende sportverenigingen hebben aangegeven zeker bereid te zijn als de gemeente contact met hen opneemt om ze te betrekken bij maatschappelijke projecten. Zij worden graag uitgenodigd om mee te denken, anders blijven de plannen te beleidsmatig. Het idee werd geopperd om een "combinatiefunctionaris BOS-2" in het leven te roepen die vanuit de kant van sportverenigingen met de plannen mee kan denken.

Netwerken rond ouderen

Rond ouderen zijn ook diverse netwerken, zowel formeel (bijvoorbeeld Ouderen Overleg Putten) als informeel via samenwerking tussen partijen, waaronder ROC-Landstede. Stichting Welzijn Ouderen (SWO) speelt in deze netwerken een belangrijke rol.

In het Ouderen Overleg Putten (OOP) participeren de Woningstichting, Icare, Zorggroep Noordwest-Veluwe, de Stichting Welzijn Ouderen en de Ouderenbonden. Dit overleg is geen casusoverleg, maar een algemeen overleg, bijvoorbeeld over huisvesting voor ouderen en over de dagbestedingbudgetten.

²¹ Bijzondere opsporingsambtenaren

Diverse bedrijven en organisaties werken samen aan activiteiten voor ouderen. Ouderen kunnen via Rabobank een computercursus doen waarbij ze leren internetbankieren. Mensen van het ROC verzorgen een kookcursus voor mannen vanaf 55 jaar. Zo kunnen ze hun eigen kostje maken en daarin ook zelfstandig blijven. Het ROC en het SWO werken samen aan een 'vriendschapskursus'.

"De vriendschapskursus heeft te maken met zingeving, eenzaamheid. Dit speelt met name onder oudere vrouwen. Vaak hebben ze hun man verloren en vinden ze het lastiger om een vriendschap op te bouwen of hun netwerk te onderhouden."

De samenwerking tussen de doelgroep van het SWO en de ROC verloopt niet altijd vlekkeloos, omdat er sprake is van een administratieve drempel voor deelnemers. Bij alle cursussen van het ROC zijn formulieren met BSN nummers verplicht, maar dit is een drempel voor ouderen om deel te nemen. Er is wel animo voor de cursussen dus wordt er gewerkt aan het wegnemen van de drempel.

Netwerk rond ouderen en jongeren

Een voorbeeld van netwerken tussen ouderen en jongeren wordt vormgegeven tussen SWO en ROC en vrijwilligers. Zo zijn er jongeren uit kerken die aan senioren leren met de computer om te gaan. Ook is er een 50-plus voorleesteam dat op basisscholen werkt. Ook werkt het SWO samen met het ROC waarbij de jongeren de ouderen leren om een mobiel te gebruiken. De peuterspeelzaal 't Zwaluwnest geeft ook aan dat senioren als vrijwilliger worden ingezet. Het gaat om de zogenaamde 'voorleesoma's'. In het algemeen worden ouders van leerlingen genoemd als zeer betrokken mensen bij het reilen en zeilen van de school.

"Jong en oud bij elkaar brengen zodat ze elkaar beter begrijpen. Dat is een manier van werken aan sociale samenhang."

Kerkelijke netwerken

De oecumenische kerkelijke samenwerking wordt als kenmerk van Putten genoemd. Het is volgens respondenten "best speciaal" in Putten. In Putten zijn diverse netwerken tussen kerken. Ze kunnen elkaar prima vinden in activiteiten, zolang het daarin maar niet gaat om de zuiverheid van de kerkelijke leer; waar het om de leer gaat, zijn er zeker wel verschillen. Met uitzondering van de Hervormde Kerk vinden de kerken die verschillen geen bezwaar om op praktisch terrein met elkaar samen te werken:

"De Andreaskerk, de Katholieke en de Gereformeerde kerk werken samen. De Hervormde Hervormde gemeente krijg je niet mee. Sinds de afscheiding van de Hervormde Hervormde kerk is het makkelijker om als verschillende kerken met elkaar te praten. Zij hielden het meer tegen."

"Er is bijvoorbeeld nooit iets onplezierigs [tussen protestanten en katholieken] ondanks dat de katholieken in grote minderheid zijn."

"We moeten het blijven proberen om telkens met elkaar in gesprek te blijven en elkaar op te zoeken."

Veel genoemde voorbeelden van samenwerking betreffen de hervormde Andreaskerk met de Gereformeerde kerk (beiden binnen de PKN, geen gezamenlijke gemeente, maar wel met een samenwerkingsovereenkomst) en de Rooms Katholieke kerk. De Andreaskerk werkt bijvoorbeeld samen met de Rooms Katholieke kerk aan toerustingavonden. Deze worden georganiseerd door een vormings- en toerustingcommissie, vijftien tot dertig avonden in ieder winterseizoen. Elke avond wordt een spreker uitgenodigd over een onderwerp op het terrein van cultuur (bijv. euthanasie) of een algemeen christelijk godsdienstig onderwerp (Psalmen). Elke avond wordt bezocht door vijftien tot dertig personen uit de verschillende kerken.

Er zijn twee formele kerkelijke netwerken in Putten: het diaconaal platform en het Convent van predikanten. In Putten nemen alle predikanten (m.u.v. Hervormde Kerk) deel aan het Convent van Predikanten.

"Drie maal per jaar komt dit convent een ochtend samen. Belangrijkste doel van deze vergadering is het delen van wel en wee tussen predikanten. Eén maal per jaar vindt bovendien een ontmoeting plaats tussen het convent en het college van B&W. Dan komen de raakvlakken met maatschappelijke vraagstukken aan de orde: jongeren, ouderen, huisvesting voor ouderen, armoedebeleid."

"Op dit moment gaat het in het Predikantenconvent met name over intra- en interkerkelijke onderwerpen. We zijn nog niet bezig met de maatschappelijke vraagstukken."

Wel "is het belangrijk om als predikanten met de gemeente af te stemmen wie wat doet aan armoedebeleid: welke regelingen heeft de gemeente en wat kunnen kerken doen?"

De respondenten zijn van mening dat het Convent goed functioneert. Een voorbeeld hiervan is de oprichting van de voedselbank. Deze is opgericht nadat in het Convent ter sprake kwam dat die nog niet bestond in Putten.

Het diaconaal platform is in april 2009 van start gegaan. Aanleiding was een bijeenkomst op uitnodiging van de gemeente (een ambtenaar van de Sociale Dienst en wethouder Frits Fabriek). Hierin waren alle Puttense diaconieën uitgenodigd, en ook de Voedselbank Harderwijk. Er is geen structureel contact tussen Diaconaal Platform en Predikantenconvent; wel tussen diakenen en predikanten van dezelfde kerk. Het diaconaal platform heeft ook contact over de kerkmuren heen. Zo heeft het platform af en toe contact met Sociale Dienst en MWD. Deze vragen wel eens voedselpakketten voor hun cliënten.

Sociaal Vangnet Overleg

De Woningstichting signaleert vaak problematiek op het moment dat huurachterstanden ontstaan of ze krijgt signalen (meldingen van overlast) vanuit de woonomgeving. Dit kan worden besproken in het Sociaal Vangnet Overleg (SVO). Aan het SVO nemen de volgende partijen deel: Woningstichting, GGD, Icare, Maatschappelijke Dienstverlening, Politie, Sociale Dienst en Tactus Verslavingszorg. Jeugdzorg doet nog niet altijd mee.

"Het overleg vindt één keer per zes weken plaats. In dit casusoverleg worden zorgmijders en probleemgezinnen besproken. Afgestemd wordt wat ieder doet rond deze mensen om verder afzakken te voorkomen."

"De meerwaarde van MEE aan dit overleg is dat we naar mensen met complexe problemen kijken vanuit de mogelijkheid dat er sprake kan zijn van een verstandelijke beperking waardoor er bijvoorbeeld financiële problemen ontstaan."

Volgens sommige respondenten is er in het benaderen van mensen met (complexe) problematiek bij hulpverleners en instanties niet altijd voldoende zicht op de beperkte verstandelijke capaciteiten van deze mensen. Eén van de respondenten krijgt in een themabijeenkomst bijval als ze pleit voor meer oog voor de "e.v.t.'s: de eenvoudige volkstypetjes". Ze doelt hiermee op mensen met een lage opleiding of met beperkte verstandelijke vermogens, die de huidige steeds meer eisende maatschappij niet altijd kunnen bijbenen. Hierover meer in paragraaf 3.5.

Lerende netwerken

Landstede-ROC spreekt met de gemeente Putten bepaalde productovereenkomsten af. Deze vallen onder de Wet participatiebudget, onder de Wet educatie en beroepsonderwijs (Web) of de Wet inburgering, of het zijn aan Wmo gerelateerde projecten. Het kader waarbinnen het ROC werkt kwam als volgt in het interview naar voren:

"Vanuit de Wmo is de visie ontstaan om een verbinding te maken tussen de lerende en de zoekende mens. Dit gebeurt zowel in het aanbieden van onderwijs en cursussen als door een plek in te nemen in de ketenbenadering en zo het aanbod dicht bij mensen te brengen. Het participatiebudget geeft daartoe hele mooie aanwijzingen en kansen. Er wordt in diverse gemeenten gewerkt met de participatieladder. Landstede heeft daarop haar cursussen ingedeeld in de 6 treden die in de participatieladder onderscheiden worden. Zo is het direct inzichtelijk dat er op elk gebied (en dus voor verschillende doelgroepen en niveaus) een cursus kan worden aangeboden."

Het kader van het ROC geeft mogelijkheden tot samenwerking met diverse partijen:

- het SWO (o.a. vriendschapskursus);
- Puttensteyn (kursus zelfstandig functioneren met een beperking);
- Steunpunt vrijwilligerswerk Putten (o.a. cursussen vergaderen & besturen en een secretaris-kursus);
- Het coördinatiepunt opvoeding, de voorloper van 'Centrum voor Jeugd en Gezin'. (De cursus heet: "opvoeding een hele kunst");
- De werving van de cursus Opvoedingsondersteuning gebeurt samen met de basisscholen: "De samenwerking met scholen is zeer vruchtbaar. Zij hebben een signaleringsfunctie. Wij kunnen deze samenwerking nog meer stimuleren en er meer gebruik van maken";
- Door contact met bedrijven in Putten op te zoeken kan het ROC de laaggeletterden op het spoor komen. Vaak hebben bedrijven een opleidingspot voor werknemers die ze kunnen inzetten voor dit soort trainingen. Ook in samenwerking met scholen en bibliotheken kunnen laaggeletterden gevonden worden;

- Rondkomen met inkomen is een preventieve cursus die wordt aangeboden aan de mensen die bekend zijn bij de Sociale Dienst.

Over deze laatste cursus:

"Deze cursus gaat in op de problematiek rond schuldhulpverlening. Het moeilijke zit in de werving voor deelname aan deze cursus. Mensen geven zich niet snel op. (...) Gemeente zou zich meer kunnen inspannen om leverancier van mensen te zijn. Ze vinden de cursus heel zinvol (...) maar er moet meer werk gemaakt worden van doorverwijzingen."

De gemeente wordt aangewezen als een belangrijke toeleverancier voor verschillende cursussen die vallen onder welzijn en inburgering. Dat gaat echter niet gemakkelijk:

"De gemeente zit niet aan de ontwikkelkant, maar toont grote betrokkenheid bij de ideeën van Landstede. Ze overwegen samen de mogelijkheden en denken mee. De toeleiding naar en de werving voor de opleidingen zou de gemeente meer kunnen oppakken. De werving is namelijk echt een probleem in Putten. Al jaren haalt de gemeente haar budget van de cursussen niet. En dit speelt niet in de omliggende gemeenten. De vraag waarom ze hun instroom niet realiseren is dus heel relevant en daar is nu totaal geen zicht op."

De wens van het ROC is om meer samenwerking in Putten te hebben zowel met de gemeente als met andere organisaties. Er zijn ideeën genoeg om in Putten op te pakken:

"Bijvoorbeeld Putten heeft een actief verenigingsleven, vooral vrouwenverenigingen. Een idee is om ook met deze groepen samen te werken. Een ander idee is om met de woningbouwvereniging samen te werken of actief burgerschap via wijk aanpak vorm te geven. Nu gebeurt het via scholen."

Brede Welzijnsorganisatie?

Diverse organisaties zetten zich in voor het welzijn van burgers in Putten. Er zijn veel netwerken maar ook soortgelijke activiteiten die vaak los van elkaar plaatsvinden. Zo is het SWO bijvoorbeeld bezig met mantelzorgers en het Steunpunt Vrijwilligerswerk houdt zich bezig met vrijwilligers. Maar daarnaast is de M-groep kortgeleden opgestart (bestaand uit enkele MEE- medewerkers). Deze M-groep helpt bij het organiseren van mantelzorger en vrijwilligers rond zorgvragers. Ook het ROC speelt met ideeën om mantelzorgers meer te ondersteunen.

"Een hulp erbij is al een hele steun. Er zou bijvoorbeeld een uitzendbureau voor studenten opgericht kunnen worden voor mbo stagiaires of mensen met een opstaptraject of mensen die ervaring op moeten doen in de praktijk."

Onduidelijk is of de organisaties van elkaars activiteiten op de hoogte zijn. Dat geldt ook voor onderwerpen rond mensen met een stoornis in het autistisch spectrum.

Het SWO werkt samen met stichting grensverleggende talenten, een stichting voor dagbesteding en besteding vrije tijd voor jongeren en jongvolwassenen met een stoornis in het autistisch spectrum. Er is een gezamenlijk wandelproject. Ook is er een informatieavond over autisme gegeven in samenwerking van beide stichtingen. Hier wordt dus al samengewerkt. Maar MEE spreekt van een lotgenotencontact (groep voor partners van mensen met een autistische stoornis, brusjesgroep). Een ander voorbeeld waar mogelijk samenwerking plaats zou kunnen vinden is tussen de 'Vriendenclub' waar MEE actief mee is en de vriendschapscursus voor ouderen waar het SWO en ROC zich mee bezig houden.

Tegelijk zijn er signalen van activiteiten die nu niet bij organisaties ondergebracht lijken te zijn. Het gaat om toeleidingstrajecten naar werk en kwalificatie en sociale activering.

"De gemeente Putten zegt dat iedereen in Putten al in een integratietraject zit. Maar mensen met een uitkering moeten ook vaardigheden leren en kunnen ook van de Web gebruik maken. Daar liggen kansen, leren en activering voordat (en tijdens) ze in de molen van de sociale dienst terecht komen."

"Het steunpunt vrijwilligerswerk zou een rol willen vervullen in deze sociale activering, maar ziet dat ze er niet aan toe komen. De gemeente zou dit goed kunnen oppakken. Er liggen veel kansen in het begeleiden van kwetsbare mensen naar goede plekken ook al zijn ze niet honderd procent inzetbaar. "

"Wat nog mist in Putten is een organisatie die zich bezig houdt met sociale activering. Hoe krijg je deelnemers naar een activiteitencentrum, atelier, tweedehands winkel, printshop, kringloop, een fietsenmakerij. Leren en werken, deze combinatie lijkt me mooi! Er zou onderzoek gedaan moeten worden of dit idee ook levensvatbaar is."

Om dit soort problemen te ondervangen en de zorg en welzijn van diverse groepen burgers beter te regelen, wordt er door verschillende partijen gesproken over een rol binnen een brede welzijnsorganisatie in Putten. Putten heeft op dit moment geen welzijnsorganisatie waardoor activiteiten versnipperd kunnen raken zowel voor de organisaties onderling als ook richting hun (mogelijke) cliënten. Zo geeft bijvoorbeeld MEE aan dat het nieuwe loket binnen de afdeling Zorg en Welzijn van de gemeente zorgt voor korte lijnen met de gemeente maar tegelijk vrij onzichtbaar is voor nieuw cliënten, en andere hulpverleners als huisartsen. De meeste cliënten die bij het loket van MEE komen voor een gesprek en doorverwijzen naar de juiste consulent zijn (ex-)cliënten van MEE.

De plannen voor het nieuwe multifunctioneel gebouw, waar waarschijnlijk ook Landstede en het jongerenwerk wordt ondergebracht, zouden een impuls kunnen geven aan het verder vormgeven van samenwerkingsverbanden of eenwording tussen verschillende organisaties.

Organisaties over het belang van netwerken

Uit de enquête komt naar voren dat organisaties niet altijd een positief beeld hebben van onderlinge banden:

"[Organisaties] functioneren veelal separaat."

"Ik denk dat er te weinig samengewerkt wordt, dat de communicatie onderling beter kan."

"Hiervan is naar mijn inzicht minder sprake. Veel verenigingen zien elkaar als concurrenten en vanuit die positie is er nog weinig concrete samenwerking."

Anderen zien in Putten juist laagdrempelige organisaties waarmee samengewerkt wordt of kan worden.

"Er is geregeld overleg. Doordat er korte lijnen zijn werkt het goed."

"De betrokkenheid van het PHG met enkele organisaties is positief, zoals met de gemeente Putten, Rabobank, Accountantskantoor, Schovenhorst door middel van schenkingen en samenwerking."

"Er komen meer bijeenkomsten waarbij de diverse organisaties zich presenteren en een ieder kan vernemen waar de organisaties voor staan."

"In onderling overleg proberen met elkaar een prettige samenleving te maken."

De laatste twee citaten geven het belang van samenwerking in netwerken of door middel van regelmatig contact weer. Er wordt aangegeven dat er steeds meer sprake is van kennismaking tussen verschillende partijen. Dat is belangrijk om steeds van elkaar weten wat je te bieden hebt en waar je naar kunt doorverwijzen. Uit de citaten spreekt dan ook een intentie om samen te werken aan de samenleving en om met elkaar zich er voor in te zetten. Door samenwerkingsverbanden worden bruggen geslagen tussen organisaties die normaal op eilanden functioneren. Bruggen kunnen gebouwd worden door informatie en onderlinge informatie-uitwisseling maar ook door formele netwerken te bouwen waarin op vaste tijden ontmoetingen plaatsvinden.

Samenvatting netwerken op het niveau van maatschappelijke organisaties

Er zijn diverse goed functionerende netwerken rond diverse doelgroepen en thema's. Welzijnsorganisaties, politie en ook het ROC spelen in deze netwerken een belangrijke rol. Met name rond ouderen en rond probleemjongeren zijn diverse netwerken actief. De kerken zijn trots op hun oecumenische samenwerking: op één na alle kerkgenootschappen werken samen in het Predikantenconvent en het Diaconaal platform. Ook organiseren zij diverse gezamenlijke activiteiten.

Er zijn echter ook verschillende ideeën over wat beter zou kunnen in deze netwerken. Voor sommige thema's zou de gemeente meer kunnen overlaten aan maatschappelijke organisaties; dat geldt met name voor de BOS-impuls, waar sportorganisaties graag een grotere eigen verantwoordelijkheid in zouden krijgen. Er zou nog meer samengewerkt kunnen worden voor diverse doelgroepen: mensen zonder werk (sociale activering), mensen met een autistische stoornis en mensen met beperkte verstandelijke vermogens en sociale capaciteiten. Er worden al krachten gebundeld rond jongeren met problemen, bijv. in het JOS-overleg en in de ZAT-teams. Maar juist ook rond algemene en meer preventieve activiteiten voor jongeren kan er nog meer samengewerkt worden, bijvoorbeeld tussen kerkelijk en algemeen jongerenwerk en tussen scholen en vrijwilligersorganisaties (in verband met maatschappelijke stages).

3.3.4 BETROKKENHEID VAN BURGERS BIJ BURGERORGANISATIES EN VERENIGINGEN

Gelet op de definitie van sociale samenhang zoals deze in dit onderzoek gehanteerd wordt, is het ook van belang te bekijken hoe het staat met de betrokkenheid van inwoners van Putten bij

maatschappelijke organisaties. Het gaat immers ook over de samenhang tussen burgers en groepen burgers in georganiseerde verbanden. De vraag is dan: uit de betrokkenheid van burgers zich door aansluiting bij bestaande organisaties en/of verenigingen in Putten en nemen ze actief deel aan activiteiten of bijeenkomsten georganiseerd door deze verbanden? Is het rijke verenigingsleven, waarover velen spreken, inderdaad aanwezig in Putten?

Aan vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties is de vraag gesteld wat kenmerkend is voor de betrokkenheid van inwoners bij organisaties in Putten. De respondenten van de enquête onder organisaties laten zien dat ze het daar wel over eens zijn: Puttenaren zijn zeer actief in allerlei organisaties. De meeste organisaties geven een positief antwoord en prijzen de inzet en betrokkenheid van mensen uit Putten²². Ook in de verschillende gesprekken die er met mensen in Putten gevoerd zijn wordt dit beeld bevestigd:

“Het lijkt wel alsof bijna iedereen wel vrijwilliger is.”

“In Putten is heel veel vrijwilligerswerk in verhouding tot andere plaatsen.”

“Ik denk dat Putten hoog scoort met aantal vrijwilligers als je het vergelijkt met landelijke cijfers.”

Uit de respons op de vraag naar actieve inzet van Puttenaren blijkt dat 21 procent van alle respondenten vrijwilligerswerk noemt als één van de twee belangrijkste bezigheden in de week. Ook is in de enquête onder inwoners van Putten gevraagd bij welke organisaties of verenigingen zij actief meedoen aan activiteiten of bijeenkomsten. De antwoorden zijn samengevat in tabel 3.11.

Tabel 3.11 Overzicht organisaties/verenigingen waar respondenten actief meedoen in Putten in percentages (N = 372)

Organisatie/vereniging	%
geen organisatie of vereniging	33
sportvereniging	35
religieuze organisatie (kerk, moskee, etc.)	30
hobbyvereniging	9
zang-, muziekvereniging	8
onderwijs-, schoolvereniging	8
politieke partij	5
buurt-, dorp en/of wijkvereniging	4
belangenorganisatie	4
andere vereniging of organisatie	18
totaal)*	154

*) * het totaal kan afwijken van 100 procent, omdat respondenten meer dan één antwoord mogen geven*

Tweederde van de inwoners geeft zelf aan actief te zijn in een organisatie of vereniging. Ongeveer een derde van de respondenten is actief bij een sportvereniging. 30 procent geeft aan actief te zijn bij een religieuze organisatie. Dat is een stuk lager dan de driekwart van de bevolking die (volgens de statistieken van de gemeente) aangeeft een geloof te hebben; en ook lager dan de tweederde van de respondenten in dit onderzoek die aangeeft zichzelf tot een bepaalde geloofsovertuiging te rekenen (zie paragraaf 3.2.). Geloven, kerklid zijn en actief zijn in een kerk zijn drie verschillende dingen, daarom worden hiervoor ook verschillende percentages gevonden. Het percentage Puttenaren dat niet alleen gelooft maar ook *actief* is in een religieuze organisatie in Putten is 30 procent.

Bijna 20 procent is actief in een ‘andere vereniging of organisatie’. Gedacht kan worden aan het Puttens Historische Genootschap en de Oktoberstichting (zie ook 3.3.1), en aan de Voedselbank en de SWO. Het minst zijn respondenten actief in een buurtvereniging, politieke partij en belangenorganisatie.

²² De vraag is ingevuld door 32 organisaties; 3 daarvan geven aan geen antwoord te weten, 27 geven een positief antwoord en 2 negatief.

Er zijn geen verschillen tussen dorpskern en buitengebied van Putten wat betreft betrokkenheid van burgers bij organisaties, met één uitzondering: in het buitengebied geven meer mensen aan actief betrokken te zijn bij een onderwijs- of schoolvereniging²³.

Veel Puttenaren zijn betrokken bij de sportverenigingen, met name voetbal en korfbal worden genoemd door de respondenten. Voor de omvang van gemeente Putten is het ledenaantal van de korfbalclub de Meeuwen hoog met circa 450 leden. Minder vaak genoemd maar qua ledenaantal nog groter is de gymnastiekvereniging Orion met 800 leden. Ook rond de twee voetbalverenigingen, SDC en Rood Wit, is veel betrokkenheid. SDC Putten heeft 1060 leden en er zijn 320 vrijwilligers actief. Rood Wit heeft 400 leden en ongeveer 150 actieve vrijwilligers. Niet alleen sportende leden vormen dus de sportverenigingen, ook anderen zijn als vrijwilligers betrokken. Respondenten beschrijven die betrokkenheid: regelmatig zie je mensen met z'n allen het veld opknappen, de lijnen bijwerken, vooral oudere leden. Bij de Meeuwen worden ook activiteiten georganiseerd voor de mensen die verbonden zijn aan de vereniging maar niet (meer) korfballen. Zo wordt er gekaart (bij slecht weer) en jeu-de-boulescompetities gespeeld als het mooi weer is. Rood-Wit, SDC en de Meeuwen organiseren bovendien jaarlijks voor de basisscholen een groot schoolkorfbal- en voetbaltoernooi. De sportverenigingen worden door respondenten genoemd als belangrijke plaatsen waar jongeren worden gevormd en 'van de straat gehouden':

"SDC en Roodwit zijn heel belangrijk als sportverenigingen. Zij houden de jongeren van de straat. En je ziet er heel veel mensen bezig met het trainen en begeleiden van die jongeren."

"In een teamsport heb je verantwoordelijkheden naar elkaar! Je hebt een sociale verplichting naar je medespeler want je hebt altijd genoeg mensen nodig. Je wordt erop afgerekend als je tot in de vroege uurtjes in het café zit en nog 'half bezopen' naar de wedstrijd komt. De verplichting uit zich daarin. Je kunt niet op het laatst afbellen. Het is dus algemeen vormend om bij een vereniging aangesloten te zijn."

"Maar we zijn op een startavond van de Wmo geweest. Daar werden opmerkingen over gemaakt dat er op vrijdagen en zaterdag na de wedstrijden of trainingen een biertje gedronken wordt. Maar op zaterdagochtend zijn deze sportmensen wel actief bij de verenigingen! Deze mensen werken de hele week hard, trainen 3 of 4 keer in de week en spelen nog een wedstrijd. Dit zijn niet de hangjongeren die niets te doen hebben! Die hangen alleen en vervelen zich en gaan daardoor misschien meer drinken."

"Als je sport, heb je minder interesse om rottigheden uit te halen. Als je de hele dag hangt en je hebt niets om handen, dan komt er ook niet veel creatiefs uit je handen."

"Juist in een vereniging leren ze discipline, met elkaar omgaan, beslissingen nemen, compromissen sluiten, rekening houden met elkaar. Allemaal waarden en vaardigheden die in de maatschappij zo belangrijk zijn. De gemeente onderschat weleens de waarde van het investeren in sport."

"Wij slagen erin de mensen aan het sporten te krijgen. Vroeger was het gewoon een leuk spel waarbij het leuk was om achter de bal aan te rennen. Maar nu wordt de tijd gekenmerkt door individualisering, computerisering, drugs, alcohol, zwaarlijvigheid en mensen die zichzelf buitensluiten. Tegenwoordig lijkt het een noodzaak om te bewegen en zo sociale contacten op te bouwen. Het is goed om op die manier naar sport te kijken, in termen van maatschappelijke doelen."

Erg belangrijk voor de betrokkenheid bij de sportverenigingen is volgens één van de respondenten de functie van het bestuur, "die weten hoe ze met vrijwilligers om moeten gaan". Een andere respondent noemt de persoonlijke netwerken van de leden als belangrijke factor die de betrokkenheid bevordert:

"De vrijwilligers van De Meeuwen zijn een voorbeeld voor andere sportverenigingen, zei eens een wethouder tijdens een gesprek met de Meeuwen. De inzet van vrijwilligers is hoog. Veel jongeren die de jonge leden trainen. Ouders doen veel: rijden naar uitwedstrijden, verrichten hand- en spandiensten, bardiensten, onderhoud aan het groen op het terrein, bemannen het wedstrijdsecretariaat en een enkeling staat te coachen of geeft training."

"Het zijn vaak families die daar vrijwilligers zijn, omdat opa hier ook werkte doet de vader het nu."

"Dit zijn mensen die een band hebben met de vereniging. Soms hebben de ouders hier vroeger als kind gespeeld, soms worden jeugdspelers door vrienden meegenomen."

²³ Gebruikte statistische toets: chi-kwadraattoetsen

De vrijwilligersactiviteiten die nodig zijn voor het draaiend houden van die sportverenigingen worden vooral door de ouders van sportende kinderen uitgevoerd. Volgens sommige respondenten ligt het in de lijn der verwachting dat de jongeren als het nodig is op hun beurt dat vrijwilligerswerk best willen overnemen; anderen zijn er meer sceptisch over.

"Jongeren doen dat minder, maar ze zullen het later vast wel meer gaan doen. Nu zijn ze bezig met het opbouwen van een eigen toekomst."

"Sportverenigingen kunnen meer vrijwilligers gebruiken. Ze draaien van oudsher mede op ouders van jeugdleden en men ziet nu minder bereidheid. Het is minder vanzelfsprekend dat ouders ook actief zijn bij de club van hun zoon of dochter als beide partners werken. Vooral de bestuursfuncties zijn moeilijk in te vullen."

"Veel jongeren geven aan geen vrijwilliger te willen zijn. Maar een paar telefoontjes en ze staan voor je klaar."

Ook andere verenigingen spelen een belangrijke rol in Putten. Door respondenten worden diverse serviceclubs genoemd: Probus, Chapeau, Rotary en Lions. Probus is vooral voor uitwisseling van kennis tussen gepensioneerde ondernemers van Putten die nog graag bij willen blijven en onder de mensen willen blijven. Probus is exclusief voor mannen, Chapeau is een vergelijkbare club voor vrouwen. Deze clubs hebben niet zozeer een maatschappelijk doel, Rotary en Lions wel. Verder worden de zangkoren en zangverenigingen genoemd als plaatsen waar mensen niet alleen samen zingen, maar ook elkaar spreken en onderling hulp bieden. Ook het Puttens Historisch Genootschap en de Oktoberstichting worden regelmatig genoemd. De Stichting Welzijn Ouderen Putten (SWOP) geeft aan dat ze alleen door de grote aantallen vrijwilligers zoveel diensten aan kunnen bieden. Ze kunnen een beroep doen op circa 135 vrijwilligers, zowel ouderen die ouderen ondersteunen, als jonge vrijwilligers die activiteiten samen met ouderen doen. Grote aantallen vrijwilligers zijn ook actief binnen kerken. Een vertegenwoordiger van een van de grotere kerken (met circa 1400 leden) vertelt:

"Er zijn veel vrijwilligers in de kerk: we hebben een keer een vrijwilligersavond georganiseerd, en toen kwamen er 350 vrijwilligers."

"Er zijn 200 vrijwilligers actief binnen het jeugdwerk. Dus ja, mensen zijn bereid om een steentje bij te dragen. Toch is het moeilijk om altijd genoeg vrijwilligers te vinden. Dat is overal zo, niet alleen in Putten."

Diverse initiatieven binnen Putten draaien op vrijwillige inzet van kerkmensen, zoals de kringloopwinkel 'Overbodig' en de Voedselbank.

"Binnen elk kerkgenootschap heb ik wel een hele rij namen met mensen die ik kan inschakelen."

Opvallend is dat ook organisaties die volop vrijwilligers hebben af en toe zorgen uiten over het vrijwilligersbestand.

"Er is altijd een schrijnend tekort aan vrijwilligers."

"Elke keer is het weer krap om voldoende vrijwilligers te vinden die structureel klaar staan om zich in te zetten voor de vereniging. Mensen zijn steeds vaker consument. Ze denken niet wat kan ik voor de vereniging betekenen, maar wat kan de vereniging voor mij betekenen. Er zijn ook goeden, die altijd klaarstaan, dat moet zeker gezegd worden. Maar soms lijken we op zaterdag net een kinderopvang, waar de ouders hun kinderen 's ochtends dropen en 's middags weer ophalen. (...) Toch mogen we niet klagen als je naar steden kijkt. Het is hier gemoeidelijker. Ja, je moet de mensen wel vragen. Ze zullen zich niet snel aanbieden. En je schept verplichtingen, er wordt wat van de vrijwilligers verwacht. Dat is niet altijd makkelijk om mee om te gaan als vrijwilliger."

"Het clubhuis (...) is hier vroeger door leden zelf gebouwd. De kleedkamers die nu gebouwd worden dat wordt overdag door mensen met een bedrijfje gebouwd. Maar als je dit nu van leden verwacht, dan duurt het veel te lang. Daar moet je niet aan beginnen. De afwerking aan de binnenkant gaan we wel zelf doen."

"Ook op scholen zie je dit terug. Twee keer in het jaar is er een klusavond. Door de jaren heen zie je steeds meer ouders die hier niet meer naar toe komen. In de steden is dit helemaal drama. Maar je hebt ze wel nodig!"

Diverse verenigingen, clubs en kerken organiseren activiteiten voor heel Putten. Voorbeelden die in de interviews genoemd worden zijn een fancy fair van de Gereformeerde Kerk, een autowasactie door de Andreaskerk en een hutspottoernooi door De Meeuwen. Ook ondernemers in Putten worden

genoemd als belangrijke initiatiefnemers. Zij organiseerden onder andere de langste catwalk ter wereld, en één van de ondernemers initieert regelmatig feesten of evenementen.

“Deze activiteiten worden georganiseerd omdat je saamhorigheid samen hebt.”

Saamhorigheid alleen is echter niet voldoende, elke activiteit is afhankelijk van individuele Puttenaren die het initiatief nemen en de kar trekken:

“Je merkt wel dat het door de jaren heen steeds minder wordt. Zo is er bijvoorbeeld een aantal jaar geleden een sportmarathon georganiseerd waarbij er van vrijdagavond tot zaterdagavond, 24 uur lang gesport werd. Het was een groot feest waar veel mensen op af kwamen. Na een aantal jaar bloed zo'n initiatief weer dood. Je hebt kartrekkers nodig. De individualisering loopt ook Putten niet voorbij. Mensen hebben steeds meer om handen.”

Samenvatting betrokkenheid van burgers bij organisaties

Putten heeft een rijk verenigings- en kerkelijk leven waarbinnen veel vrijwilligers actief zijn. Tweederde van alle Puttenaren is actief bij een van de vrijwilligersverbanden. Ook diverse andere organisaties (SWO, Voedselbank, scholen) kunnen rekenen op veel inzet van vrijwilligers. Nieuwe vrijwilligers worden geworven via familieverbanden of de kerkgemeenschap. Binnen de vrijwilligersorganisaties komen mensen elkaar tegen, zo wordt de onderlinge samenhang versterkt. De organisaties zetten zich niet alleen in voor de eigen leden, maar ook voor kwetsbare mensen (eenzame ouderen, minima) en voor de Puttense samenleving.

3.3.5. BETROKKENHEID VAN INWONERS BIJ HUN BUURT

Uit de vorige paragraaf blijkt dat veel Puttenaren zeer betrokken zijn. In hoeverre is de betrokkenheid van de Puttenaren gericht op de eigen directe woonomgeving? In paragraaf 3.3.2 is al beschreven dat Puttenaren voor praktische hulp vaak een beroep doen op burens, vaker dan bijvoorbeeld op mensen die ze kennen via een vereniging of kerk. Om verder na te gaan of mensen zich betrokken voelen bij hun buurt of buurtschap, zijn er in de vragenlijst voor burgers een aantal vragen gesteld over de directe woonomgeving van mensen (zie ook paragraaf 3.4 over de woonbeleving van burgers in Putten). Hieruit blijkt dat meer dan de helft van de bewoners (56 procent) de eigen buurt als voorbeeld ziet voor andere buurten. En circa tachtig procent van de mensen doet weleens iets voor de buurt of wijk, zoals een stoepje vegen of zwerfvuil opruimen (paragraaf 3.4). Deze gegevens lijken te wijzen op een sterke betrokkenheid van inwoners bij de eigen woonomgeving. In het buitengebied geven inwoners vaker aan dan in de dorpskern dat ze gehecht zijn aan hun buurt. Dat vertaalt zich echter niet in een grotere sociale samenhang.

De directe buurt of wijk heeft dus wel enige relevantie voor de Puttenaar. Zij identificeren zich echter veel meer met andere schaalniveaus. Dat blijkt uit het antwoord op de vraag in de enquête waar ze het meest trots op zijn: hun straat, wijk of buurt, woonplaats of land (in tabel 3.12).

Tabel 3.12 Identificatie: waarop zijn respondenten van Putten het meeste trots? (n = 375)

Gebied	n	%
Nederland	71	19
provincie/regio	42	11
dorp/stad	143	38
wijk/buurt	24	6
straat	28	7
anders	67	18
totaal	375	100

Een groep van slechts 6 procent van de mensen (n = 24) is trots op de buurt of wijk; 7 procent (n = 28) is trots op de eigen straat. Een veel grotere groep inwoners van Putten geeft aan dat ze voornamelijk trots is op de provincie/regio (11 procent) of op Nederland (19 procent). De grootste groep geeft echter aan het meest trots te zijn op het dorp waar ze wonen. Ter vergelijking: in Westervoort, waar dezelfde vraag gesteld werd, waren de respondenten van dit onderzoek veel vaker trots op Nederland (27 procent), de eigen provincie of regio (17 procent), op de eigen wijk/buurt (11 procent) of straat (9 procent) en veel minder vaak op het dorp (15 procent). Er is dus zeker sprake van een 'Puttengevoel'.

Er zijn volgens de respondenten in de interviewronden geen specifieke wijken of buurten waar extra aandacht nodig is voor de sociale samenhang en de leefbaarheid. Er is hier en daar wel problematiek, maar die concentreert zich niet in specifieke buurten. Hooguit zijn er enkele straten die extra aandacht zouden kunnen gebruiken. De Schoolstraat en omgeving worden regelmatig genoemd. Als het gaat om sociale samenhang wordt wel een wijk meermalen genoemd: de nieuwe wijken Bijsteren en Husselerveld zou meer aandacht mogen krijgen. Respondenten maken zich zorgen of daar wel voldoende onderlinge betrokkenheid is. Er wonen veel jonge mensen, en mensen 'van buiten', die meer individualistisch zouden zijn en minder gericht op de gemeenschap. Ook wordt het hoge aantal scheidingen genoemd dat in deze wijken zou voorkomen. In paragraaf 3.3. is al beschreven dat dit beeld niet juist is. Uit de kwantitatieve data blijkt niet dat Bijsteren en Husselerveld wat sociale samenhang en leefbaarheid betreft anders zijn dan andere delen van Putten. Er is geen verschil gevonden in beantwoording van de stellingen over sociale samenhang, en ook niet in de antwoorden op de stellingen over leefbaarheid (zie volgende paragraaf).

Samenvatting betrokkenheid van bewoners bij eigen woonomgeving

Puttenaren helpen elkaar onderling als burens vaak en hebben ook vaak contact. Maar ze identificeren zich vooral met hun dorp als geheel. Met het ontwikkelen van wijk- en buurtbeleid zou dus niet aangesloten worden bij de beleving van Puttenaren. Het kan wel nuttig zijn om gericht op specifieke plaatsen te werken aan problematiek. Dit gaat echter om een heel beperkt aantal plaatsen: de nieuwbouwwijken (in verband met voorzieningenniveau en nog weinig ontwikkelde sociale samenhang) en specifieke straten (omgeving Schoolstraat). Wijk- en buurtbeleid zou vooral als doel kunnen hebben organisaties onderling goed te kunnen afstemmen en hun beleid op een 'behapbaar' niveau te kunnen integreren.

3.4 Leefbaarheid in Putten

Leefbaarheid is een thema dat in de Wmo (prestatieveld 1) in één adem genoemd wordt met sociale samenhang. Diverse aspecten van leefbaarheid zijn aan zowel burgers als organisaties voorgelegd. Paragraaf 3.4.1 gaat over de woonbeleving. In paragraaf 3.4.2 wordt ingegaan op de aanwezige voorzieningen in Putten. In paragraaf 3.4.3. wordt de vraag beantwoord of de leefomgeving in Putten schoon, heel en veilig is. Tevens wordt er gekeken of er verschillen en overeenkomsten bestaan tussen binnen- en buitengebied. In de kaders zijn samenvattingen te vinden.

3.4.1 WOONBELEVING

Bij leefbaarheid gaat het allereerst om hoe inwoners van Putten hun woonomgeving beleven. Bij woonbeleving gaat het om zaken als: voelen mensen zich verbonden met de buurt en de mensen die er wonen en vinden ze dat mensen in de buurt op een prettige manier met elkaar omgaan?

"Het is hier buitengewoon prettig wonen."

"Je moet hier maar wonen, je woont hier heerlijk."

"Vergeleken met Nederland wonen we in paradijs."

"De diversiteit hoe Putten eruit zien met bos, water, landelijkheid is ook iets om als gemeente trots op te zijn. Het is mooi om doorheen te rijden. Ik zou nergens anders willen wonen."

"Een punt van trots is de sfeer in het dorp. Er heerst hier een gemoedelijke sfeer waar mensen tijd en aandacht voor elkaar hebben. Verder is het een mooi dorp. Het is schoon en ordelijk geregeld."

"Mensen in Putten zijn gebonden aan hun eigen plek. Ze willen hier graag wonen en willen daar graag dingen doen. Ook al verandert de baan, ze verhuizen niet maar hebben liever een langere reistijd."

"Reacties van mensen van buiten zijn vaak: 'Gezellig, jullie hebben alles. Zowel een gezellig centrum als de mooie omgeving van bos, water en weiden.'"

Uit deze citaten komt een zeer positief beeld naar voren over het wonen in Putten. Zowel de fysieke als de sociale elementen van woonbeleving worden genoemd. Ook door middel van een aantal enquêtevragen is onderzocht welke mening burgers van de gemeente Putten hebben over hun directe woonomgeving, ofwel hun buurt. In onderstaande tabel 3.13 zijn de resultaten uit dit onderdeel te zien.

Men is het er over eens: de mensen voelen zich thuis in de buurt en willen zich dan ook inzetten voor de wijk. Dat kan ook verklaard worden door het grote aantal koopwoningen in Putten. Het is bekend

dat mensen met een koopwoning zich over het algemeen meer inzetten voor het schoonhouden van hun buurt dan mensen met een huurwoning.

De meeste mensen geven aan dat ze geen plannen hebben om te verhuizen. Over de bebouwing van de buurt zijn de meningen wat meer verdeeld. Bijna tachtig procent is tevreden over de aantrekkelijkheid van de bebouwing. Dit alles duidt op een positieve woonbeleving en wijkbeleving.

Tabel 3.13 Antwoorden op stellingen over de buurt (n = 374) in percentages)*

Stellingen (nummering correspondeert met vragenlijst)	mee oneens	gedeelte- lijk mee oneens	niet mee eens/niet mee oneens	gedeelte- lijk mee eens	mee eens
10.1 ik voel me thuis in deze buurt	2	2	2	13	81
10.12 ik doe wel eens wat voor mijn woonomgeving (stoep vegen, zwerfvuil opruimen)	8	5	9	29	49
10.14 als het mogelijk is, ga ik uit deze buurt verhuizen	66	6	14	7	6
10.15 het is vervelend om in deze buurt te wonen	82	6	7	3	1
10.16 de bebouwing in deze buurt is aantrekkelijk	4	4	13	29	50

)* door afrondingsverschillen kan de som van de percentages afwijken van 100 procent.

De stellingen uit tabel 3.13 zijn ook geanalyseerd²⁴ op verschillen in beleving tussen de dorpskern en het buitengebied. Er zijn geen significante verschillen in scores gevonden.

Er zijn wel significante verschillen gevonden tussen mensen die zich tot een christelijke levensovertuiging rekenen en mensen die dat niet doen: mensen die aangaven zich tot één van de christelijke kerkelijke achtergronden (rooms katholiek, hersteld hervormd, protestants of anders christelijk) te rekenen, scoorden op de stelling 10.1 significant hoger dan andere respondenten (geen specifieke levensbeschouwelijke achtergrond, islam of anders). Deze stelling was positief geformuleerd, dat wil zeggen dat een hogere score een positiever beeld over omgang in de buurt weergeeft.

Mensen met een christelijke levensovertuiging scoorden op de stellingen 10.14 en 10.15 significant lager dan groep andere respondenten. Deze twee stellingen waren negatief geformuleerd, dat wil zeggen dat een hogere score een negatiever beeld over omgang in de buurt weergeeft.

Uit deze extra analyse kan de conclusie getrokken worden dat Puttenaren die zich rekenen tot één van de kerkelijke gezindten een positievere houding hebben over hoe men in de buurt met elkaar omgaat dan mensen die een andere levensovertuiging hebben.

Samenvatting woonbeleving in Putten

Putten is een prettig dorp om in te wonen, het wordt zelfs 'een paradijs' genoemd. Op de stellingen die gaan over de leefbaarheid van de woonomgeving, scoren Puttenaren hoog. Er is daarbij geen verschil tussen binnen- en buitengebied. Er is wel verschil tussen kerkelijke en niet-kerkelijke Puttenaren: kerkelijke Puttenaren waarderen hun woonomgeving meer dan niet-kerkelijke Puttenaren.

3.4.2 VOORZIENINGEN IN PUTTEN

Belang van voorzieningen voor sociale samenhang en participatie

De voorzieningen in Putten zijn grotendeels gecentreerd in het dorp. De meeste buurtschappen en ook de nieuwe wijk Bijsteren hebben geen eigen kerkgebouw. Alleen buurtschap Huinen heeft een eigen kerkgebouw. Ook andere voorzieningen zoals als supermarkten en apotheken zitten voornamelijk in het centrum of er net buiten. Basisscholen worden vaak genoemd als voorzieningen die zeer belangrijk zijn.

"De school, met alle activiteiten waar ouders en grootouders bij worden uitgenodigd, vervult een bindende factor in de samenleving."

²⁴ De analyse is uitgevoerd met Mann-Whitney toetsen

Opvallend is dan ook dat bijna alle buurtschappen een basisschool hebben ook al neemt de hoeveelheid leerlingen steeds verder af. Niet voor niets zijn juist in de buurtschappen meer mensen actief bij een onderwijs- of schoolvereniging dan in de dorpskern (zie ook paragraaf 3.4.2). Deze faciliteiten zijn belangrijk voor de sociale binding met de buurt. Bij sportverenigingen is dat niet het geval. De meeste sportclubs zitten in het dorp. Alleen in Krachtighuizen zit de voetbalclub Rood Wit. De sportverenigingen worden wel als belangrijk ervaren.

“Daar vindt je naast de kerken de meeste vrienden. Door sport vindt er geen buurtbinding plaats, maar wel een Puttense binding.”

Waardering voorzieningen

Burgers in Putten is gevraagd welke bijdrage bepaalde voorzieningen in Putten hebben op de betrokkenheid van mensen in de wijk (zie tabel 3.14).

Tabel 3.14 Meningen over de bijdrage van verschillende voorzieningen voor de onderlinge betrokkenheid van mensen in dorp of wijk (N = 376) in percentages)*

Voorziening	negatieve bijdrage	geen bijdrage	positieve bijdrage	weet ik niet
25.1 dorpshuis, buurthuis of wijkcentrum	1	17	34	47
25.2 basisschool	1	10	52	37
25.3 kinderopvang, peuterspeelzaal	1	12	37	51
25.4 verpleeg- of verzorgingshuis	1	11	36	52
25.5 dagactiviteiten voor mensen met een beperking	2	11	27	61
25.6 supermarkt	0	12	69	19
25.7 winkelcentrum	1	10	63	26
25.8 kerk	2	9	54	35
25.9 moskee	11	12	3	75
25.10 sportverenigingen	1	6	66	27
25.11 culturele verenigingen (muziek, toneel)	1	9	48	42
25.12 dorpsbelangenvereniging, wijkplatform of wijkraad	1	12	27	61
25.13 dorpsfeesten	4	13	48	35
25.14 buurtfeesten	3	13	39	46
25.15 horecagelegenheid (café, snackbar)	7	17	40	36
25.16 speelgelegenheden voor kinderen van 0 tot 12 jaar	2	8	50	41
25.17 voorzieningen voor jongeren van 12 tot 18 jaar (skatebaan, hangplek)	7	13	31	48
25.18 jongerencentrum	4	13	27	57
25.19 steunpunt voor mantelzorgers	1	9	38	52
25.20 vrijwilligerscentrale	1	10	38	51
25.21 bibliotheek	0	11	67	22
25.22 consultatiebureau	1	9	47	43
25.23 sport- en spelvoorzieningen (zwembad, sportvelden)	2	6	70	23
25.24 andere voorziening	2	5	12	81

Uit de antwoorden blijkt dat driekwart of meer van de respondenten vooral een positieve bijdrage ervaart van een supermarkt, winkelcentrum, sportvereniging, bibliotheek en sport- en spelvoorzieningen voor de betrokkenheid van mensen op de wijk. Ongeveer de helft van de respondenten ervaart de basisschool, de kerk, culturele verenigingen, dorpsfeesten, speelgelegenheden voor kinderen van 0-12 jaar en het consultatiebureau als bevorderend voor de

onderlinge betrokkenheid. Een moskee wordt het minst genoemd als voorziening met een positieve bijdrage (3 procent) en het vaakst als voorziening met een negatieve bijdrage (11 procent).

Uit verdere analyses²⁵ blijkt dat er significante verschillen zijn gevonden tussen de dorpskern en het buitengebied op bepaalde voorzieningen. Zo wordt er in de kern van Putten meer waarde gehecht aan kinderopvang, peuterspeelzaal (25.3) en speelgelegenheden voor kinderen van 0-12 jaar (25.16). In het buitengebied scoort de supermarkt significant hoger dan in de dorpskern.

Ook tussen mannen en vrouwen liggen significante verschillen in de waardering voor bepaalde voorzieningen. Zo blijkt uit analyse²⁶ dat mannen meer waarde hechten aan voorzieningen als het dorpshuis, buurthuis of wijkcentrum. Vrouwen hechten meer dan mannen waarde aan de supermarkt, het winkelcentrum, de sportverenigingen en de buurtfeesten.

Ook in gesprek met mensen wordt bevestigd dat ze tevreden zijn over de geboden voorzieningen in de gemeente.

"Ik ben trots op het winkelbestand van Putten en dan met name de goede kledingzaken."

"[Ik ben er trots op] dat het een dorp is dat veel faciliteiten biedt."

"Er is wel een enorme toeloop van het centrum van mensen uit het Gooi en uit Amersfoort omdat het hier zo gezellig is. En dat is heel positief voor het dorp. Daarbij komt dat je in het centrum gratis kunt parkeren. Dat moet niet ophouden. Er zijn veel parkeerplaatsen maar de inwoners, campinggasten en winkelgasten leggen wel veel beslag op de parkeerplaatsen."

Niet alleen de aanwezigheid van voorzieningen maar ook de toegankelijkheid ervan is van belang. Dat geven burgers ook aan:

"Als we praten over de vergrijzing in Putten dan wordt de bereikbaarheid en toegankelijkheid van het dorp steeds belangrijker."

Maar daar schort het nog wel aan. De bestrating in het dorp en de gootjes voor de afwatering worden meerdere malen genoemd als aandachtspunten.

"Het dorp is moeilijk toegankelijk voor mensen met een rollator of rolstoel. Er zijn veel ongelijke straten, hoge stoepen en volle straten waardoor mensen er nauwelijks langs kunnen."

"Het Openbaar Vervoer wordt in Putten niet erg gestimuleerd, zeker niet voor ouderen. De buslijnen en het dienstrooster zijn veranderd zodat er buiten de spits niet in één keer naar Amersfoort gereden kan worden. De mensen moeten nu verscheidene keren overstappen, wat niet gemakkelijk is voor ouderen."

Door het samenwerken van de gemeente en de citymanagers zijn er veel zaken in het dorp aangepakt en verbeterd die te maken hebben met toegankelijkheid en ruimtelijkheid.

"Er is een wet gekomen dat winkeliers maximaal twee tegels buiten mogen gebruiken voor hun spullen, dit om de stoepen beter begaanbaar te maken voor mindervalide mensen. Ook zijn er duidelijker aangegeven parkeerplaatsen. Er is een ring rondom Putten. Er zijn zwarte bordjes met gouden letters die de wandelaars duidelijk de weg wijzen."

Er zijn veel obstakels in het straatbeeld verwijderd, bijvoorbeeld de twee paaltjes rond elke lantaarnpaal. Dat geeft een mooier, opener beeld van het centrum. Men is het er over eens: als je Putten sterk op de kaart wilt houden dan moet je het dorpse karakter behouden. De gemeente heeft de taak om het karakter van Putten te behouden. Maar een oude boerderij in goede staat met de oude kastanjabomen erbij zijn ondanks fel protest afgebroken en hebben plaatsgemaakt voor de Marskramer.

"De hele bevolking was woedend en toch gebeurt het. Dat is jammer!" Puttenaren hadden er liever een eethuis met terrasje of iets dergelijks gezien."

Er is sprake van een soort angst onder de bewoners dat door druk van nieuwe woonwijken en daarbij horende voorzieningen het steeds drukker en voller zal worden in Putten. Het dorpse karakter wordt

²⁵ Voor deze analyse is de Mann-Whitney toets gebruikt en is de antwoordmogelijkheid 'weet niet' niet meegenomen.

²⁶ De analyses zijn gedaan met de chi-Kwadraat toets of de Mann-Whitney toets.

door velen als een kenmerk en punt van trots gezien. Reden temeer om dit te behouden. Ook de bewoners van de campings leggen een druk op de voorzieningen in Putten.

"In Den Haag denken ze misschien dat Putten rond de 23.000 inwoners heeft. Maar er zijn misschien wel 35.000 mensen die gebruik maken van de voorzieningen in Putten."

Aan de ene kant is dit positief want deze mensen genereren inkomsten voor de winkeliers in Putten. Aan de andere kant zijn het vaak ook mensen die zorg behoeven en behoefte hebben aan zorgvoorzieningen terwijl ze niet geregistreerd zijn als officiële inwoner van de gemeente. Hierop gaat paragraaf 3.5 nader in.

Ontmoetingsplek in de wijk

Verschillende geïnterviewden geven aan dat het belangrijk is om een locatie te hebben waar men elkaar op informele manier kan ontmoeten. Het ontmoeten vervult een belangrijke sociale functie. Elkaar kennen en groeten is één van de zaken die het dorpse karakter van Putten bepalen.

"Het informele contact ervaren mensen als heel belangrijk. Het is heel belangrijk om je gezicht te laten zien want zo laat je zien dat je betrokken bent. Zo ga je ook om in de familie, je hoort er regelmatig te komen, anders kan het je misschien kwalijk worden genomen."

Maar in de nieuwe Puttense wijken Husselerveld en Bijsteren is dit niet meer vanzelfsprekend. Mensen groeten elkaar minder en maken minder praatjes met elkaar. Dat vraagt om faciliteiten waar mensen elkaar kunnen ontmoeten. Daar zijn ideeën over naar voren gekomen in de interviews:

"Wat ik mis is iets gemeenschappelijks, iets in deze wijk [Husselerveld]. Er is geen supermarkt in Husselerveld en dat is belangrijk want dat is de plek waar mensen elkaar – informeel - kunnen ontmoeten."

"Misschien dat de nieuwe wijk ook een supermarkt moet krijgen omdat daar veel meer moeders met kindjes wonen."

"De gemeente kan meer gebruik maken van de kerken. Overdag staat de Arendshof grotendeels leeg, daar kan meer gebruik van gemaakt worden. Er valt te denken aan koffieochtenden op de dinsdag en donderdagochtend. De vraag is of daar behoefte aan is. Laatst is er voor het eerst een mannenontbijt georganiseerd. (...) Het bleek te voorzien in een behoefte om met elkaar te delen op een ontspannen manier."

"Daar zou een gemeenschapscentrum moeten komen. De Arendshof zit er, maar die zit op zekere afstand. Er zit wel een kinderopvang, en de Gabriëlschool heeft er een nevenvestiging. Ik zou wel eens willen weten of die een positieve rol kunnen spelen. Wat je nodig hebt, is iets wat 's avonds toegankelijk is."

Ontmoetingsplek in de buurtschappen

Ook het stimuleren van buurtverenigingen in de buurtschappen is van belang voor de sociale samenhang van de bewoners in de buitengebieden. Een plek hebben waar mensen elkaar kunnen ontmoeten is van groot belang.

"Dat komt omdat het erg waardevol is 'om er [als buurtvereniging] gewoon te zijn'."

"We pleiten voor verenigingsgebouwen in elke buurtschap. Voor Putten is het belangrijk. Het hebben en onderhouden van een fysieke ruimte is heel belangrijk. Initiatieven moeten bij de mensen zelf liggen. Maar de voorwaarden en de faciliteiten moeten we als verenigingen, als gemeente aanbieden."

"Een computer geeft veel sociale armoede. Het is een sociale verarming van de samenleving. Als verenigingen van de buurtschappen moeten we nog meer in actie komen om deze mensen hierheen te laten komen."

Bovenstaande citaten geven het belang weer van een ontmoetingsplek in de buurtschappen. De buurtverenigingen zijn zich ervan bewust dat er subsidieregelingen bestaan (bij gemeente en provincie) om initiatieven voor ontmoeting te stimuleren. Zeker als er een duidelijk plan is dat je iets maatschappelijks kan betekenen voor de bewoners van de buurtschap. Zo is er gesproken over mogelijkheden om buurtactiviteiten te organiseren voor bewoners van campings. Het is van belang dat ontmoetingsplekken blijvend gestimuleerd worden.

Samenvatting voorzieningen in Putten

Over het algemeen zijn Puttenaren tevreden met het voorzieningenniveau. Met name in het buitengebied en in de nieuwe wijken Husselerveld en Bijsteren is behoefte aan meer ontmoetingsplekken.

3.4.3 SCHOON, HEEL EN VEILIG

Onderstaande subparagraaf gaat in op de vraag of maatschappelijke organisaties en burgers in Putten de woonomgeving als schoon, heel en veilig ervaren. Tabel 3.15 geeft weer hoe organisaties de leefbaarheid van de openbare ruimte in de gemeente ervaren. Een ruime meerderheid van de organisaties geeft aan dat de gemeente Putten schoon en heel is en bijna 90 procent geeft aan dat de gemeente veilig is.

In onderstaande tekst wordt regelmatig verwezen naar deze tabel bij de bespreking van de verschillende aspecten van leefbaarheid; schoon, heel en veilig.

Tabel 3.15 Meningen over leefbaarheid van de openbare ruimte (N =29) in percentages*

Stellingen (nummering correspondeert met vragenlijst)	mee oneens	gedeelte- lijk mee oneens	gedeelte- lijk mee eens	mee eens
13. ik vind de openbare ruimte in de gemeente schoon	10	3	45	28
13.2 ik vind de openbare ruimte in de gemeente heel	3	3	35	31
13.3 ik vind de openbare ruimte in de gemeente veilig	3	7	48	38

**de mening niet mee eens/niet mee oneens is niet in de tabel verwerkt*

Schoon Putten

Een belangrijk aspect van leefbaarheid is de mate waarin de woonomgeving als schoon en netjes wordt ervaren. Uit het onderzoek blijkt dat professionals van diverse organisaties die werkzaam zijn in (onder andere) Putten over het algemeen tevreden zijn over hoe schoon het dorp en de rest van de gemeente is. Drie kwart van de medewerkers van organisaties vindt de openbare ruimte van Putten schoon (zie tabel 3.15). Ditzelfde positieve beeld komt ook in de interviews naar voren:

"De gemeente heeft veel aandacht voor het groen in Putten."

"Het een mooi dorp. Het is schoon en ordelijk geregeld. Ik heb een beeld van opgeruimde straten. Er is weinig sprake van vervuiling of verruwing."

"Er worden geen klike's gebruikt, maar losse zakken in drie kleuren voor kunststof, GFT en restafval." "Ook de oud papieractie Putten loopt altijd goed. Door verenigingen en basisscholen wordt veel oud papier opgehaald."

Over het geheel genomen zijn de inwoners van Putten heel tevreden over hoe schoon hun gemeente is. Er zijn echter altijd aandachtspunten te noemen.

"Het is ook schoon en heel. Alleen erger ik me wel dood aan patatbakjes die op de grond liggen bij de hangplekken. Maar dan is het ook weer snel schoon."

"Naar verhouding is het wel schoon ja. Het kan altijd beter natuurlijk. Overal heb je natuurlijk wel eens last van hondenpoep, of dat er een donker steegje is."

"De wijken zijn schoon. Soms zie je in speeltuintjes kapotte flessen waardoor kinderen er niet meer kunnen spelen."

Aandachtspunt is de rotzooi die met name de jongeren achterlaten als ze ergens samen zijn geweest. Het belemmert andere groepen, kinderen, om op diezelfde plekken te recreëren en te spelen. Ook wordt er gesignaleerd dat er vuilnisventers zijn die zakjes vuil in alle vuilnisbakken van Putten gooien omdat ze geen blauwe zakken willen betalen. Door controle hierop te houden kunnen mensen aangesproken worden op dit gedrag.

Heel Putten

Op de stelling 'ik vind de openbare ruimte in de gemeente heel' reageert 66 procent van de organisaties die de enquête hebben ingevuld dat ze het eens zijn met de stelling (tabel 3.15).

De mensen die geïnterviewd werden bevestigen dat er weinig vernieling en verloedering is in Putten. Ze voegen er aan toe dat verpaupering zeker niet plaatsvindt in hele wijken of buurten, maar dat er hooguit enkele straten zijn waar zich problemen voordoen. De meeste mensen wijzen deze plekken zo aan:

“Ook wat de leefbaarheid betreft zijn er wel wat verschillen, maar echt slechte wijken hebben we niet. Er zijn wel bepaalde complexen of straten waar mensen minder op reageren. Maar dat is bijvoorbeeld om de gehorigheid.”

“Bepaalde straten springen eruit.” Het gaat dan met name om de straten met veel goedkope sociale woningbouw. De huurprijzen in Putten zijn heel laag vergeleken met andere gemeenten in Nederland. Het zijn echter geen complete wijken. Wel noemen de respondenten de oude wijk ten zuiden van de Harderwijksestraat. Anderen noemen de Schoolse akker (schoolstraat en pc hoofdstraat) als de iets mindere plekken in Putten.

Als je het hebt over gebieden waar het minder schoon, heel en veilig is, dan moet er op straatniveau gekeken worden en niet op wijkniveau. “Het zijn bepaalde straten die verpauperen”. “Als je op het Tollenspad woont, heb je wel een etiket”. Het Tollenspad, de Brinkstraat en de Groeneveldstraat zijn straten waar kleinere oudere woningen staan die dertig, veertig jaar geleden gebouwd zijn (crisisbouw) en die aandacht behoeven. Hier wonen over het algemeen meer jongelui alleen, mensen die aan de drank zijn, gescheiden mensen, en ook allochtonen.

Veilig Putten

Van de organisaties geeft 86 procent van de respondenten in de enquête aan dat zij de openbare ruimtes in Putten als veilig ervaren (tabel 3.15). De deelnemers aan de interviews, bevestiging dat beeld.

“Er is wel eens een bijeenkomst geweest hier in Groene Scheg (...) toen werd gezegd dat het hier onvoldoende veilig zou zijn. Maar dat is niet zo, in 25 jaar is hier niets ergs gebeurd. Er zijn eigenlijk geen onveilige plekken in Putten.”

“De Oldenbarneveltstraat werd als onveilig ervaren door te veel groen. Daar is inmiddels wat aan gedaan.”

“Nog nooit heb ik mij hier onveilig gevoeld. Sommigen hebben dat wel. Het is maar net wat je gewend bent.”

“In het buitengebied zou ik jonge kinderen en vooral meisjes niet alleen laten. Over het algemeen wel veilig.”

“Buitenaf voel ik me weleens onveilig. Het is daar zo donker! Maar je hebt overal raddraaiers en er gebeurt overal wel wat. Ik ben blij dat ik mijn kinderen in Putten kan opvoeden.”

Bovenstaande citaten geven de ervaren sociale veiligheid weer. Deze is, op de verlichting van de buitengebieden na, veilig te noemen. Ook de politie onderstreept dit beeld:

“Putten is een hele veilige gemeente. De politie ziet natuurlijk alleen de problemen, maar over het algemeen wordt Putten als heel veilig ervaren.”

De politie geeft aan dat zij met name in de weekenden meldingen krijgen van overlast op of nabij recreatieparken, vaak in verband met drankgebruik. Bij hen is tevens bekend dat zich criminelen op de parken vestigen. Onder de bewoners van Putten leeft ditzelfde beeld, zij geven het aan als punt van zorg als het gaat om veiligheid. Putten staat onder ander bekend om het vele drugsgebruik.

“Bij een startbijeenkomst van de Wmo werd verteld dat 25 jaar geleden er in Putten negen gebruikers waren. Nu heb je in totaal 250 dealers in Putten!”

“De buurtpolitie heeft deze groep wel in de gaten. Het lijkt hier rustig maar er is net zoveel problematiek als in Amsterdam.”

“Met doortrekkers worden de doorgangsgezinnen bedoeld die op de campings wonen. Ze komen en gaan na een poosje weer weg. Ondertussen sturen ze de kinderen wel naar school. Onduidelijk is waar ze precies vandaan komen. Het zijn gezinnen die tegen de rand van de criminaliteit aanhangen. Soms zit de politie ze achter de broek. Wij zijn als scholen alerter voor eventuele meldingen over kindermishandeling.”

Op een gegeven moment moesten de bewoners van een bepaald buurtschap op advies van de politie alle deuren op slot doen. Dan treft het gevoel van onveiligheid iedereen. Er zijn weinig overvallen, maar deuren op slot moeten doen geeft bewoners een unheimisch gevoel als ze dat niet gewoon zijn. Uit diverse interviews kwam dan ook naar voren dat er meer behoefte is aan politie.

“Er zijn maar twee agenten, op negenduizend km is dat niet veel. Het grondgebied is behoorlijk. Een buurtagent alleen voor campings zou al goed zijn. Daar is alleen geen geld voor. Misschien voor één dag of middag per week, dat zou al schelen.”

“Er lijkt geen budget voor te zijn, dat is verscheidene keren duidelijk gemaakt, maar er gebeuren dingen die met meer toezicht niet zouden gebeuren, zoals dealen in wijken en vuilnisventers.”

Naast bovenstaande beleefde sociale veiligheid wordt onder veiligheid ook de verkeersveiligheid verstaan. Over dat aspect van leefbaarheid zijn de inwoners van Putten minder tevreden. Specifieke plaatsen worden aangewezen als onveilig. In de startbijeenkomst wordt bijvoorbeeld opgemerkt dat de ligging van Sportcomplex de Putter Eng niet optimaal is, omdat ouders hun kinderen daar niet alleen naar toe kunnen laten fietsen in verband met de verkeersveiligheid (het sportcomplex ligt vlak bij de N303). Ook in de interviews worden specifieke situaties benoemd:

“De wijken zijn veilig, maar de Nijkerkerstraat is één van de gevaarlijkste straten, vooral voor kinderen.”

“Als het gaat om veiligheid dan kan het vrachtwagenverkeer als verbeterpunt genoemd worden. Deze zou via een rondweg om het dorp heen geleid moeten worden. Alleen bestemmingsverkeer zou het dorp in mogen rijden.”

“De gemeente investeert eerder in een dassentunnel waar drie keer per week een das door heen komt dan in een fietstunnel waar elke dag tachtig kinderen langs komen. De veiligheid rond de Voorthuizerstraat is al veertig jaar een probleem. Er zou één of meerdere rotondes komen maar daar wordt al dertig jaar over gepraat. Ondertussen neemt het verkeer toe en zouden rotondes de snelheid wat kunnen ontmoedigen.”

Verantwoordelijkheden rond leefbaarheid

In tabel 3.16 is weergegeven hoe de organisaties denken over wiens taak het is om de openbare ruimtes schoon, heel en veilig te houden.

Tabel 3.16 Antwoorden op de vraag wie verantwoordelijk is voor het bevorderen van de leefbaarheid (n = 29) in percentages

Wie is verantwoordelijk voor ...	1*	2*	3*	4*	5*
(nummering correspondeert met vragenlijst)					
14.1 het schoon houden van de openbare ruimte	90	17	28	31	79
14.2 het heel houden van de openbare ruimte	86	17	24	41	83
14.3 het veilig houden van de openbare ruimte	93	21	35	38	66
Totaal percentage bevestigende antwoorden	90	18	29	37	76
Totaal percentage ontkennende antwoorden	10	82	71	63	24
Totaal	100	100	100	100	100

**1. overheid, 2. commerciële partijen, 3. professionele organisaties, 4. burgerorganisaties, 5. individuele inwoners en gezinnen*

De meerderheid van de organisaties vindt dat de overheid en de individuele burgers (en gezinnen) een taak hebben in het bevorderen van het schoon, heel en veilig houden van de openbare ruimte. Met name de commerciële instellingen krijgen weinig verantwoordelijkheden toebedeeld.

Alertheid bij burgers en gemeente zijn nodig om viezigheid op te ruimen en zorg te dragen voor het heel en veilig houden van de openbare ruimte. Daarbij komt dat geprobeerd moet worden om deze problemen te voorkomen. Beide partijen worden ook in de interviews genoemd als actoren die verantwoordelijk zijn voor de openbare ruimte.

Opmerkingen over 'schoon' in de interviews:

“Soms stap ik zelf van de fiets om vuil op te rapen. Maar de gemeente is er goed op gespitst. Zo hebben ze ook een goed vuilophaalstelsel.”

“Ook is Putten een schone gemeente. De woningbouwvereniging is hierin ook heel actief. Als zij zien dat iemand zijn tuin niet kan onderhouden dan zal de stichting zelf komen helpen met de tuin.”

“De tuinen zijn direct zichtbaar, als die op orde zijn is dat een belangrijke basis voor de leefbaarheid, die moet je goed houden. (...) Wanneer ga je te ver? Ik ga [als medewerker van

de woningstichting] gewoon kijken en beoordeel het dan. Het hangt bijvoorbeeld ook af van de tolerantie bij de andere bewoners in de wijk. Ik kan er in bemiddelen, tussen aan de ene kant de vrijheid hebben om er wat gemakkelijker mee om te gaan en aan de andere kant de mening van de buurt.”

“Vooraf B&W draagt zorg voor het schoonhouden van het dorp. Die zijn er heel alert op. Maar ook de houding van de bewoners zelf: als er iets is steken ze de koppen bij elkaar. Als bewoners bijvoorbeeld vinden dat er te weinig speelplaatsjes zijn voor kinderen, dan bedenken ze samen een oplossing”.

Opmerkingen over ‘veilig’ in de interviews:

“Ze [de boa’s] doen heel goed werk. Ze geven goede ondersteuning en hebben ruimte bevoegdheden waardoor ze ruim inzetbaar zijn. Er is sprake van een nauwe samenwerking wat een echte meerwaarde is voor het politiewerk in Putten.”

“Een voorbeeld van de sociale kant van onze gemeente is, dat er sneeuw geruimd wordt bij de seniorenwoningen van de woningbouw vereniging, van de straat tot aan de deur van het huis. (...) Dat doet de gemeente.”

Opmerkingen over ‘heel’ in de interviews:

“Dat [achterstandswijken] zou ook niet getolereerd worden in Putten. Als er een straat zou verpauperen bijvoorbeeld, dan zouden ze dat niet laten gebeuren. (...) Vooraf B&W. Die houden dan gelijk een inspraakavond, waarop wordt gekeken: wat doen we hieraan? En dan komt er een oplossing. (...) Er zijn hier heel veel inspraakavonden. Als er iets is in een buurt, wordt er snel een inspraakavond georganiseerd door de gemeente. Zo werkt het hier.”

Uit meerdere citaten blijkt de samenwerking tussen gemeente en individuele burgers. De gemeente neemt haar verantwoordelijkheid die haar in de enquête (tabel 3.16) is toebedeeld, maar schakelt daarbij de burgers in. Zij worden dus medeverantwoordelijk voor de openbare ruimte.

Ideeën om de sociale samenhang en leefbaarheid in Putten te versterken

In de enquête voor inwoners van Putten is gevraagd: ‘Stel, de gemeente heeft een miljoen ter beschikking om te bevorderen dat mensen goed met elkaar omgaan en dat iedereen mee kan doen. Wat zou u doen met dit geld?’ Deze vraag is door 307 mensen ingevuld. 195 daarvan (64 procent) geeft een antwoord dat te maken heeft met sociale activiteiten of interventies, bijvoorbeeld investeren in feesten, buurtwerk of in (sport)verenigingen. 90 mensen (29 procent) zou het geld liever investeren in iets fysieks, bijvoorbeeld een gebouw of groenvoorzieningen. 10 personen denken echter dat geld helemaal niet het middel is om te zorgen dat mensen goed met elkaar omgaan en elkaar mee laten doen. De tien meest gegeven antwoordcategorieën zijn samengevat in een top 10 in tabel 3.17.

Tabel 3.17 Wat zouden inwoners van Putten doen met een miljoen? (n = 307)*

	Aantal	Antwoord op de vraag ‘Stel, de gemeente heeft een miljoen ter beschikking om te bevorderen dat mensen goed met elkaar omgaan en dat iedereen mee kan doen. Wat zou u doen met dit geld?’
1.	55	Feest of evenement (dorps-, buurt- of straatfeest, sportmarathon)
2.	47	Iets voor de jeugd (hangplek, activiteiten, uitgaansgelegenheid)
3.	42	Iets voor mensen in financiële nood of voor wie om andere redenen tussen wal en schip raakt
4.	35	Iets op buurtniveau (feest of ontmoeting)
5.	34	Iets voor ouderen (zorg, activiteiten, ontmoetingsmogelijkheid, voorzieningen)
6.	32	Multifunctionele accommodatie (op dorps- of wijkniveau, voor inloop en div. voorzieningen)
7.	22	Gelegenheden om verschillen te overbruggen (jong-oud, kerkelijk-niet kerkelijk, autochtoon-import etc.)
8.	21	Sport (voorzieningen en activiteiten)
9.	14	Schoon en heel houden Putten (zwerfvuil, stoeptegels)
10.	14	Groen (meer en beter onderhouden groen, o.a. Groene Scheg)

*) 307 respondenten gaven een antwoord, 42 gaven vulden wel iets in maar gaven geen rechtstreeks antwoord op de vraag (bijv. ‘moeilijk’, ‘weet ik niet’ of ‘geld is niet de oplossing voor goed gedrag’). De vraag is open gesteld, voor de analyse zijn de antwoorden van de respondenten in categorieën ondergebracht.

Samenvatting Putten schoon, heel en veilig

Putten is over het algemeen heel leefbaar: schoon, heel en veilig. Organisaties vinden dat vooral gemeente en individuele burgers verantwoordelijk zijn voor de leefbaarheid. Een aantal specifieke straten vragen extra aandacht wat betreft het 'schoon' en 'heel', maar eigenlijk zijn er geen 'slechte wijken' of 'achterstandsbuurten' aan te wijzen. Problematiek concentreert zich echter wel rond enkele van de permanent bewoonde recreatieparken, met name die waar criminele groepen een onderkomen hebben gevonden.

Puttenaren zouden zelf graag extra investeren in (top 10):

1. Feest of evenement (dorps-, buurt- of straatfeest, sportmarathon)
2. Iets voor de jeugd (hangplek, activiteiten, uitgaansgelegenheid)
3. Iets voor mensen in financiële nood of voor wie om andere redenen tussen wal en schip raakt
4. Iets op buurniveau (feest of ontmoeting)
5. Iets voor ouderen (zorg, activiteiten, ontmoetingsmogelijkheid, voorzieningen)
6. Multifunctionele accommodatie (op dorps- of wijkniveau, voor inloop en div. voorzieningen; genoemd wordt verbouwing Stroud en samenvoeging bibliotheek, cultureel centrum, inloopgelegenheid, kinderopvang en andere voorzieningen)
7. Activiteiten om verschillen te overbruggen (jong-oud, kerkelijk-niet kerkelijk, autochtoon-import etc.)
8. Sport (voorzieningen en activiteiten)
9. Schoon en heel houden Putten (zwerfvuil, stoeptegels)
10. Groen (meer en beter onderhouden groen, o.a. Groene Scheg)

3.5 Welke groepen in Putten kunnen onvoldoende sociaal en maatschappelijk participeren?

Een onderzoek naar sociale samenhang en leefbaarheid staat niet op zichzelf, maar streeft een bepaald doel na. Dit doel sluit aan bij de Wmo; de participatie van iedere burger aan de samenleving. Gemeenten hebben een bijzondere verantwoordelijkheid te waken voor de kansen op deelname van iedere burger aan het maatschappelijk verkeer, in het bijzonder burgers met een beperking of burgers die zich in kwetsbare sociale situaties bevinden. Ook worden burgers opgeroepen om voor elkaar klaar te staan en elkaar te helpen zodat iedereen kan meedoen.

Dit Wmo kader geeft ook richting aan het onderzoek naar sociale samenhang. Er is in dit hoofdstuk bijzondere aandacht voor hoe het staat met de participatie van burgers die zich mogelijk in een kwetsbare situatie bevinden in de gemeente Putten. Dit wordt in paragraaf 3.5.1 besproken. Tevens gaat het in op hoe de participatie van kwetsbare burgers bevorderd kan worden door de hulp van burgers en organisaties in Putten. Dit komt in paragraaf 3.5.2 aan de orde.

3.5.1 KWETSBARE GROEPEN IN PUTTEN

Sommigen geven in een interview aan dat er in Putten geen groepen zijn die niet goed mee kunnen doen:

"Er zijn weinig buitenlanders. Er zijn veel ouderen en daar wordt veel voor gedaan. Ik kan niet echt bedenken welke groepen erbuiten vallen."

Toch kunnen we uit de enquête en interviews bepaalde groepen aanwijzen die om verschillende redenen lastig sociaal en maatschappelijk kunnen participeren in de Puttense samenleving. Hieronder wordt eerst nagegaan welke respondenten zelf aangeven kwetsbaar te zijn. Vervolgens worden de groepen besproken waarvan in de interviews en enquêtes is aangegeven door respondenten dat ze meer aandacht nodig hebben: jongeren, kwetsbaar door drankgebruik, kinderen, ouderen, allochtonen, mensen met een beperking en chaletbewoners. Achtereenvolgens wordt per groep aangegeven op welke gebieden en waardoor de participatie aan de samenleving bemoeilijkt wordt, wat hier aan gedaan wordt en hoe hier volgens de respondenten verbetering in gebracht zou kunnen worden.

Respondenten over zichzelf

In de vragenlijst voor burgers is de vraag gesteld of ze zelf behoren tot één van de groepen mensen waarvan bekend is dat ze soms minder gemakkelijk mee kunnen doen in de samenleving. De antwoorden op deze vraag zijn samengevat in tabel 3.18.

Deze vraag was om twee redenen gesteld: in de eerste plaats om na te gaan in hoeverre deze potentieel kwetsbare groepen aan het onderzoek deelnamen; en in de tweede plaats om de respondenten na te laten denken over alle mogelijke groepen kwetsbare mensen. Een vervolgvraag

was bijvoorbeeld of de respondenten ook zelf iets deden voor deze groepen om hun meedoen mogelijk te maken. Deze vraag had daarmee naast een onderzoeksdoel ook een activerend doel. Overigens was te zien dat deze vraag enigszins sociaal wenselijk was ingevuld. Wanneer werd getoetst aan de hand van het geboortejaar dan bleek dat niet iedereen van 60 jaar en ouder zelf had aangegeven 'oudere' te zijn, en dat een aantal mensen dat aangaf 'jongere 12 tot 18 jaar' te zijn, toch eerder was geboren dan 1991. Mogelijk hebben een paar respondenten ook voor andere huisgenoten dan zichzelf de enquête ingevuld; dat was zichtbaar waar zij 'kind' of twee verschillende leeftijdscategorieën invulden. Waar één van deze zaken het geval was, is in onderstaande tabel deze respondent meegerekend bij de groep waar hij of zij volgens het opgegeven geboortejaar toe behoort. Ook de andere categorieën zouden op een vergelijkbare manier sociaal wenselijk of voor meerdere personen tegelijk kunnen zijn ingevuld.

Uit deze tabel blijkt dat ongeveer 40 procent van de Puttense samenleving tot een groep behoort waarvan het risico op sociale uitsluiting verhoogd is.

Tabel 3.18 Tot welke potentieel kwetsbare groepen behoren de respondenten zelf? (n = 375)

Groep	(n)	%
Ouderen 60 tot 75 jaar	95	25
Ouderen vanaf 75 jaar	28	7
Mensen met een lichamelijke beperking.	23	6
Arbeidsongeschikten	13	3
Jongeren 12 tot en met 18 jaar	12	3
Mensen met een zeer slechte gezondheid	10	3
Mensen met een laag huishoudinkomen	8	2
Mensen met psychiatrische problematiek	7	2
Eenoudergezin	5	1
Mensen met een verstandelijke beperking	4	1
Verslavingsproblematiek	3	1
Werkloos	3	1
Dak- en thuislozen	2	1
Kinderen tot 12 jaar	0	0
Geen van deze groepen	228	61
Aantal respondenten dat tot meer dan één van deze groepen behoort	32	9

Gelukkig kan het grootste deel van deze groep van 40 procent mensen met een verhoogd risico op kwetsbaarheid toch prima meedoen. Dat is zichtbaar in het antwoord op de volgende vraag, waarin aan de respondenten is gevraagd of ze zelf ervaren dat ze *niet* goed kunnen meedoen in de samenleving. Hierop antwoordt bijna 90 procent van alle respondenten ontkennend: deze burgers kunnen dus *goed* meekomen. Ruim 10 procent ervaart niet goed te kunnen meedoen in de samenleving.

Tabel 3.19 Antwoorden respondenten op de vraag of ze ervaren dat ze zelf niet goed kunnen meedoen in de samenleving (n = 374)

	n	%
Nee	329	88
Ja	45	12
Totaal	374	100

Bij verdere analyse van de gegevens uit tabel 3.19 blijkt er een significant verschil is tussen de dorpskern en het buitengebied: respondenten uit het buitengebied ervaren vaker (7 procent) dan respondenten uit de dorpskern (5 procent) dat ze niet goed kunnen meedoen in de samenleving²⁷.

Van de 45 personen die niet goed mee kunnen doen behoren er 27 tot één van de genoemde risicogroepen, en de redenen die zij geven voor het niet mee kunnen doen hebben inderdaad bijna altijd een directe relatie met de kenmerken van de risicogroep. Er zijn echter ook 18 mensen die niet tot één van de genoemde risicogroepen behoren, en toch aangeven zelf niet goed mee te kunnen doen. De redenen die ze daarvoor hebben ze zijn samengevat in tabel 3.20.

Tabel 3.20 Reden dat mensen die niet tot één van de risicogroepen behoren toch zelf niet goed kunnen meedoen in de samenleving; letterlijke antwoorden (n = 18)

Buitengesloten voelen:
Bewoners zijn niet erg open
Egoïsme, slecht contact tussen diverse leeftijdsgroepen, discipline
Ja, in het begin toen ik nog bijna niemand kende. Het heeft even geduurd voordat ik wist wat er allemaal was in het dorp wat gemeenschapsleven betreft.
Te weinig sportverenigingen, culturele centra, open houding bij de bevolking om niet-Puttenaren te omarmen
Wordt soms gezien als een buitenstaander, vooral bij mensen die uit Putten zelf komen
Discriminatie
Buitensluiting als: alleenstaande in een wijk met gezinnen, niet-gelovige in een over het algemeen zeer gelovige gemeente, strenge regels over de zondagviering
Er zijn in dit dorp verschillende groepen die elkaar niet zo goed verstaan en zelfs soms verdragen. het geloof speelt een grote rol. met een paradoxale uitwerking
Eigen capaciteiten
Ik ben niet zo goed met computers en daardoor kan ik niet altijd mee doen met dingen die tegenwoordig via het internet gaan.
ik merk dat het me erg veel energie kost meer dan 3/4 dagen te werken in de week. (=27 of 36 uur) voel ik me soms wel minder door
Zelf geen tijd
Werk en gezin hebben een te grote tijdsbelasting om er naast nog iets bij te doen.
Gebrek aan tijd
Anders
Er is wel een buurtvereniging, maar die vergadert op de klassieke manier (een keer per jaar waarbij het verslag van vorig jaar wordt voorgelezen); het zou mooi zijn als deze vereniging ook verschillende activiteiten zou ondernemen die de buurt ten goede komen.
Er zijn te weinig goede horeca gelegenheden. Er is veel te weinig te doen voor de jeugd in Putten. Het is een saai dorp ivm andere dorpen.
Geen gehoor vinden bij de gemeente als je kruiwagen heb en als je wat vraagt b.v milieu vergunning dan duurt het zolang dat je denkt bekijk het
Ik merk een groot verschil in normen en waarden. Voorbeelden: veel geschreeuw in huis en tuin naar elkaar (binnen een gezin), blad de weg op blazen/vegen ipv opruimen, veel ruimte opeisen op openbare voorzieningen zoals parkeerplaatsen
Geen preventie in speeltuinen, en hulp in beleid hierin. een jeugdcentrum dat in het weekend dicht is zo ook een zwembad op zaterdagavond. niet handhavend word opgetreden zodat ergernissen zich in een buurt blijven voordoen..

Hieruit blijkt dat er een groep mensen is die ervaart niet goed mee te kunnen doen omdat ze zich buitengesloten voelen door de Puttense gesloten, kerkelijke cultuur. De acht respondenten die zich buitengesloten voelen zijn geen van allen zelf in Putten geboren. Het gaat om circa 2 procent van de respondenten.

De verschillende risicogroepen worden verder hieronder één voor één besproken.

Jongeren

Over jongeren is veel gesproken in Putten. De belangrijkste onderwerpen die daarbij aan de orde kwamen zijn het jongerenwerk, de woningmarkt voor jongeren en Jongeren en keten.

Jongerenwerk

De jongerenwerkers van stichting JeugdPunt zetten zich in voor jongeren in Putten. Stichting Jeugd-Punt heeft het beheer over 'De Krakerr', het jongerencentrum in Putten. Zij zien dit meer als een

²⁷ Deze analyses zijn uitgevoerd met de chi-kwadraat toets.

middel dan een doel. Het is de werkplek van de jongerenwerkers en van daaruit worden activiteiten en inloopavonden voor jongeren van verschillende leeftijden gehouden. Daarnaast is er veel ambulante straatwerk. Het doel is om de jongeren in Putten ondersteuning te bieden in het indelen of vormgeven van 'zinvolle' vrije tijd. Het werk concentreert zich met name op de kern en de keten maar niet op de buitengebieden, ook al zijn de jongeren welkom om te komen. In het jongerenwerk heeft een grote verschuiving plaatsgevonden.

"Nu is vanuit Jeugd-Punt al het jongerenwerk gecentraliseerd en worden alle jongeren van 10-23 jaar tot de doelgroep gerekend. "Nu het beleid ten opzichte van jongeren breder is getrokken komt er meer in beeld." Er is nog 1 avond speciaal gericht op de groep van achttien en ouder (op papier is iedereen boven de 16 welkom). Zij hebben gekozen voor de maandag en tevens is het de enige dag dat er alcohol geschonken mag worden. De andere 4 avonden dat 'De Krakerrr' open is, zijn de jongerenwerkers op andere groepen gericht. Die andere groepen komen nu wat meer onder de aandacht."

De Krakerrr kampt met een negatieve naam en negatief beeld dat in de media over het jongerencentrum is ontstaan. Er zijn groepen die Krakerrr direct relateren met drugs en drank. Of het wordt als te braaf gezien door anderen.

"Zonder een te hard oordeel te geven over de jongerenwerkers en hun werk vragen de respondenten zich af of de hoeveelheid geld die er in het jongerenwerk wordt gepompt in verhouding staat tot de opbrengsten."

Dat is een terechte vraag. Maar ook iets heel moeilijk om te meten omdat jongerenwerkers preventief bezig zijn. De jongerenwerkers richten zich met al hun activiteiten op jongeren die nergens anders terecht kunnen.

"Het is vooral iets preventiefs, om problemen te signaleren, zo vroeg mogelijk. Er is zicht op dreigende ontsporingen. 'De Krakerrr' is maar een van de dingen die de jongerenwerkers oppakken. Daarnaast is er ook ambulante werk, gericht op de hangplekken van jongeren. Ze hebben gesprekken over wie ze zijn en wat voor problemen er zijn, ook vindt er voorlichting plaats over drank en drugsgebruik (onder andere in de keten). Doel is in gesprek te komen en te blijven zodat jongeren worden aangesproken op hun gedrag. (...)De jongerenwerkers hebben contact met de gemeente, scholen, Tactus verslavingszorg en maatschappelijk werkers. De jongerenwerkers zijn de pioniers in het eerste contact met de jongeren maar ze vervullen ook een taak in het doorverwijzen naar andere (hulp)instanties. Soms lukt dat wel."

Jongeren zijn best open over hun problemen. Veel jongeren zien hun problemen wel. De problemen komen ook voort uit gezinssituatie (gebroken gezinnen) maar dat is slechts één van de factoren. Ook vrienden, school, pesten zijn factoren. En op seksueel gebied wordt het gesprek aangegaan. Onderwerpen zoals voorlichting op het gebied van veilig vrijen, actie 'week van de liefde' rond Valentijn. Het leren aangeven van grenzen in combinatie met normen en waarden wordt veel aandacht aan gegeven. Vooral bij meiden is er aandacht voor de vraag hoe je je grenzen aangeeft. Hoe ga je om met loverboys of anderen die cadeautjes aan je geven en dan verwachten daar iets voor terug te krijgen. "Daar wordt in Putten niet over gepraat maar het is er wel!" Er is behoefte aan meer voorlichting."

"De jeugd wil meer openheid." Er is een cirkel gaande van geloof, integratie, geslotenheid. De wil is er om uit deze cirkel te komen maar het gaat niet gemakkelijk. "Er is beweging en dat is belangrijk." Putten wordt vergeleken met het op zich zelf staande Urk."

Het jongerenwerk biedt veel mogelijkheden om deze cirkel te doorbreken en openheid te bewerkstelligen. Een voorbeeld van openheid is dat er vanuit de Puttense ouders steeds meer vragen zijn en steeds meer openheid is over het gebruik van alcohol en drugs. Dat bleek uit de conferentie hierover in november 2009.

Voorzieningen voor jongeren zijn een punt van aandacht. Vanuit de kerken is er veel aanbod maar het is met name moeilijk om de jeugd van middelbare school leeftijd te bereiken. Mogelijkheden om hiermee aan de slag te gaan is het gesprek met de jongere aan te gaan. Zo moet duidelijk worden waar hun behoeftes liggen.

"Er is weinig gelegenheid om uit te gaan. Er is hier geen discotheek dus gaan ze naar Ermelo of Harderwijk (op de fiets). In Putten zitten ze wel in de kroeg. Ook is er wel 'De Krakerrr', maar dat loopt ook niet heel goed. Dit zijn dingen die de respondenten weleens van anderen en van jongeren horen of in de krant lezen. Maar onduidelijk blijft waar de jongeren nou echt behoefte aan hebben. Dat is nooit echt duidelijk geworden, anders stap je er als ondernemer toch in?"

"Wat hebben wij de jeugd in Putten te bieden? Je hoort dat er geen voorzieningen zijn voor jongeren. Ze willen naar bios en naar de disco. Overdag gaan ze naar sportvereniging, maar

wat doen ze in de avond? Dat willen ze. Maar misschien moet je dit geluid ombuigen naar de mogelijkheden in Putten. Laat de jeugd kennismaken met het positieve van een dorp. Wij hebben het niet heel slecht maar wij voelen het als heel slecht."

"De Krakerr' wacht op een nieuw gebouw. Dit zou een nieuwe start aangeven van het jongerenwerk. Het huidige jongerencentrum ligt midden in een woonwijk, iedereen kan door de vele ramen naar binnen kijken en het gebouw is niet echt geschikt voor feestjes."

"De Krakerr' is op zaterdag niet open. Ook al zouden ze wel open zijn, de jongeren komen niet. Die willen pas om 22.00 of 23.00 wat doen en in de CAO staat dat de jongerenwerkers niet na 00.00 mogen werken. Misschien kunnen we hierin een beroep doen op vrijwilligers. Er moet ontmoeting plaatsvinden en een kring van mensen om de jongeren heen gebouwd worden. Werken aan het opbouwen van relaties. Onder de bevolking moet de schroom aangepakt worden en het jongerenwerk moet bekender worden."

Er zijn talloze mogelijkheden voor participatie van jongeren in Putten. Het stimuleren van hun rol in de samenleving kan door gesprekken gemotiveerd worden. Zoals eerder gezegd is er in een dorp de neiging om met name over elkaar te praten in plaats van met elkaar. Jongeren voelen zich dan onbegrepen. Het is dan ook belangrijk om te investeren in mensen die actief de jongeren opzoeken en kennen.

Woningmarkt voor jongeren

Er is weinig woonruimte voor jongeren, daarom vertrekken ze naar andere delen van het land terwijl ze liever hier wilden blijven. De goedkoopste huizen zijn nog heel duur en er zijn er te weinig voor het aantal jongeren. Soms kiezen jongeren uit nood voor een te duur huis en kunnen daardoor in financiële problemen komen.

"Iets anders is dat we de jongeren het dorp uit sturen".

"Wat door de hoofden van jongeren speelt is: 'Hoe ga ik me hier settelen als geboren Puttenaar?'"

Veel geïnterviewden leggen de link tussen krapte op de woningmarkt voor starters en de vele scheidingen.

"Er zijn weinig huizen voor starters en je ziet dan dat ze vaak een te duur huis kopen waar ze beiden voor moeten werken. Zij hebben last van de recessie en er zijn scheidingen. Veel huizen staan te koop. Er zijn veel financiële problemen."

"Het is ook een zorg omdat veel huwelijken kapot lopen, dan wel door de hoge woonlasten, dan wel door de algemene trend. (...) Dat ligt niet aan de wijk [Bijsteren], maar omdat er veel jonge mensen een huis gekocht hebben. En omdat de woonlasten waarschijnlijk toch tegenvallen. (...) Het gevolg is: één helft blijft er, één helft gaat naar de woningstichting."

Door financiële en sociale gevolgen is het echt noodzakelijk om werk te maken van starterswoningen. Jongeren moeten zich kunnen vestigen in een dorp. Zo zorgen ze ook voor nieuwe generaties in tijden van vergrijzing.

Jongeren en keten

Jongeren komen onder andere bij elkaar in keten. Vooral de 'autochtone' Puttenaren trekken vanuit de dorpskern naar keten toe in de buurtschappen waar ze vandaan komen. Dat is geen nieuw verschijnsel. Vroeger kwamen mensen ook op die manier bij elkaar. Inmiddels zijn er zo'n dertig keten in beeld (zie ook hoofdstuk 2). Er zijn gemiddeld vijftien jongeren per keet. De gemeente heeft de regie over het keetbeleid. Zij heeft in samenwerking met Tactus, Jeugd-Punt en de boa's de keten in beeld gebracht. Uit de interviews blijkt dat er niet altijd negatief over keten wordt gedacht.

"De keten waren vroeger ook zo. Volgens mij hoort dat ook bij een dorp. Het is gewoon oergezellig. Vroeger ging ik daar ook heen."

"De keten vind ik niet echt een probleem." In elke gemeente met buitengebieden vindt je keten. "Eerst komen de jongeren in de keuten bij elkaar totdat de moeder het zat is en ze naar de schuur stuurt waar ze lekker ongestoord kunnen kletsen en dat wordt dan een keet genoemd. Daar is niets mis mee. Daar ontstaan vriendengroepen."

"Wellicht zitten er ook positieve elementen aan het ketengebeuren. Het is toch een stukje gemeenschapsbeleving."

"Er is ook een keet bij oma op zolder. Oma houdt het in de gaten en gaat rond met de schaal bitterballen. Haar kleinzoon van 28 en hun vrienden gaan regelmatig naar de zolder. Zij geniet er ook van, het is tegelijk ook haar sociale netwerk."

"Ik heb veel liever de keten. Daar is de sociale controle groot."

Anderen vinden alles rondom keten een zorgelijke ontwikkeling. Dat zit met name in het vele drankgebruik. Het drankgebruik is verbonden met de keetcultuur.

"Ouders hebben een houding van: liever dat ze thuis drinken, of dicht bij huis (in de drankkeet), dan ergens anders. Het gaat wel in vertrouwen, de ouders controleren niet wat in de drankketen gebeurt. En dat vertrouwen is onterecht, want het drankgebruik is enorm, ook groter dan bijvoorbeeld in Ermelo of Harderwijk."

"Een andere zorgelijke ontwikkeling is het ketengebeuren. Jongeren, met name die in het buitengebied, kruipen bij elkaar met geen andere vorm van vermaak dan zich vol gieten met bier. Ik vind het culturele armoede."

"Ja, het gebeurt dat er jongeren dronken zijn. Als je elk weekend dronken bent is het wel erg. Daar hebben ze het woord alcoholist voor uitgevonden. Dan heb je te maken met een probleem. Ook het Marihuana-gebruik is een punt van aandacht."

"Drank bij jongeren is een issue als je de media mag geloven. De praatjes komen snel de wereld in en dan wordt er naar de keten gewezen. Je hebt er geen keet voor nodig. Bij mensen thuis zijn er soms echte drankproblemen, gewoon in de huiskamer. Het is niet iets specifiek van de jongeren. Ik vind dat de jongens keurig in elkaar steken. Er zijn een aantal keten die het verpesten voor de rest."

Ondanks dat drankgebruik zeker niet alleen bij jongeren zit geven mensen tegelijk aan:

"We hebben hier wel een taak in! Het gebeurt wel! Drank en drugs is een issue waar we de ogen niet voor kunnen sluiten."

Het drankgebruik is dus zorgelijk, zeker omdat veel alcohol op jonge leeftijd schadelijk is voor de hersenen. Tactus en Jeugd-Punt geven in de keten voorlichting aan jongeren en hun ouders over alcohol- en drugsgebruik. Er vindt ook controle plaats vanuit de boa's en de wijkagenten. Zij handhaven het beleid. Jeugd-Punt ondersteunt de keeteigenaren en haar bezoekers in het volgen van het beleid (waar nodig), bijvoorbeeld met formulieren invullen.

Terecht merkt een van de respondenten op: "Maar wat is een keet?" Het is niet altijd overduidelijk een illegale activiteit waar de gemeente tegen kan of moet optreden. Een keet kan een schuur zijn bij een boerderij, dan is er wat aan te doen als er sprake is van illegale plaatsing of afwijken van het bestemmingsplan. Maar keten worden ook wel in huis gehouden (zijkamer, zolder), en dan is er weinig aan te doen.

De gemeente heeft de lastige taak om op het gebied van keten een goed beleid te voeren. Het beleid bestaat uit een meldingsplicht voor keten (bestaande keten worden gedoogd mits ze aangemeld zijn), in combinatie met een uitsterfbeleid (gedoogbeleid geldt niet voor nieuwe keten). Sommige respondenten vinden het goed dat de gemeente het ketenbeleid serieus neemt, anderen relativiseren de problematiek en vinden dat de gemeente juist minder moet doen.

"Als politie zijn we trots op de gemeente. Hoe zij het doen is uniek."

"Als je door middel van het uitsterfbeleid van de gemeente de keten sluit dan zoeken de jongens gewoon wat anders. Ze regelen wel wat."

"Jammer dat de gemeente het gebruik van keten tegenwerkt want het is een huiskamereffect. (...) Kijk naar de positieve kanten van keten. De jongeren voelen zich daar thuis, het is hun eigen plek en dat is al tientallen jaren zo."

"Ik vind gewoon dat de keet onder de verantwoording van de grondeigenaar waar hij op staat valt."

"Mijn advies aan de gemeente en aan alle bewoners is ga naar de jongeren en de keten toe. Het wordt geaccepteerd en erg gewaardeerd als je vraagt wat de behoeften zijn van jongeren."

Keten worden genoemd als tijdverdrijf omdat er weinig voorzieningen voor jongeren zouden zijn. De meningen hierover zijn verdeeld. Er zou aan jongeren specifiek gevraagd moeten worden waar zij behoefte aan hebben. Er zijn altijd ondernemers die iets willen opzetten als er grote behoefte aan blijkt te zijn. Met name aan de gemeente is gevraagd om met de jongeren in contact te komen en hen te vragen wat hen beweegt en bezighoudt. Dan pas is beleid op maat met succes te implementeren.

Kwetsbaar door drankgebruik

Nadrukkelijk kwam in de interviews naar voren dat drankgebruik niet alleen een probleem is van jongeren. Bij jongeren uit dit zich fysiek door overlast van geluid, vuil en vernielingen. Bij ouderen is

vaak eenzaamheid een oorzaak voor drankgebruik. Deze mensen zijn vaak niet lastig en dus zie je ze niet. Maar het zijn wel mensen met problemen.

Omdat ouders drinken niet als een probleem ervaren wordt deze levensstijl gemakkelijk doorgegeven aan de jeugd. Eén van de respondenten stelt:

"Hoe zwaarder het geloof, hoe meer er gedronken wordt. Maar dan niet in cafés, maar thuis, want niemand mag er achter komen."

Als eigenaar van de slijterij heeft hij de negatieve kanten van drankgebruik gezien. Hij noemt als voorbeeld dat mensen die in een scheiding lagen of van wie de zaken niet zo goed liepen, met regelmaat de winkel inliepen. Met name onder vrouwen zag hij veel verborgen alcoholisme. Hij heeft geprobeerd om bij mensen die alcoholproblemen leken te hebben, het netwerk van familie en kerken in te schakelen. "Want ook al is het goed voor de zaak, het is niet goed voor de mens."

Ook hulpverleners denken dat het drankgebruik in Putten meer is dan elders. Dat zou komen doordat mensen niet weten wat de impact van drank is. Er mist informatie. Al er meer openheid komt zal het drankgebruik waarschijnlijk meer naar het gemiddelde gebruik in Nederland gaan, denken zij. Het gaat hier niet alleen om jongeren maar ook om ouderen. Bij jongeren worden verschillende middelen door elkaar gebruikt. Bij ouderen gaat het vooral om het gebruik van alcohol. Het is zo geaccepteerd, dat het normaal gevonden wordt om veel te drinken. De informatie-overdracht van ouder op kind is nihil:

"Dat drankgebruik geaccepteerd wordt is een groot probleem. Dat geldt voor Putten maar ook voor de hele Veluwe. Ook ouders drinken veel. Ze vinden het normaal en drinken zelf jenever op tijden dat ik nog aan een kop thee zit. Zo wordt het doorgegeven aan de jongeren dat drinken en veel drinken normaal is."

Kinderen

Kinderen staan in het centrum van de aandacht in Putten. Diverse partijen dragen daar aan bij. Te denken valt aan peuterspeelzalen, basisscholen, sportverenigingen en zorg en welzijnsorganisaties. De tendens is dat Putten steeds meer vergrijsd. Onder andere de verloskundige en de directeurs van basisscholen merken dit op. Doordat oudere mensen van buitenaf in Putten komen wonen, verkleint de populatie van de basisschoolleerlingen, met name in de buitengebieden. Door woningtekort op de startersmarkt trekken veel jonge gezinnen naar andere gemeenten. Dit zijn ontwikkelingen om in de gaten te houden en waar nodig in te grijpen.

Scheiding van ouders is een punt dat opvallend veel in de interviews terug te horen is. Dat ouders vaker en sneller scheiden is een landelijke tendens maar in Putten speelt dit ook, zij het op kleinere schaal. Opvallend is dat juist in de recreatieparken veel gescheiden mensen wonen.

"In de buitengebieden valt het nog wel mee. (...) Misschien dat er in de buurtschappen meer van elkaar geslikt wordt."

"Mensen zijn steeds sneller op elkaar uitgekeken. Er zijn veel scheidingen. Laatst kreeg ik de vraag: 'Bent u nog steeds getrouwd????' Ja Sorry hoor.... was haast mijn reactie. Nee, het is niet meer van deze tijd om lang getrouwd te zijn."

Er zijn concrete plannen vanuit het ROC om aan alleenstaande ouders cursussen te bieden waar het thema opvoeding een centrale plek inneemt. Een ander verdiepingsthema waar aan gewerkt wordt is 'kind & echtscheiding'. Want echtscheiding raakt meestal kinderen. Het thema opvoedingsondersteuning is heel actueel in Nederland en ook in Putten wordt hard gewerkt aan het bespreekbaar maken van opvoeding. Het centrum voor Jeugd en Gezin werkt met het ROC en basisscholen aan het thema opvoedingsondersteuning. Een van de thema's dat erg speelt is het stellen van grenzen. De cursus heet: "opvoeding een hele kunst"

"In het vervolg gaat de cursus waarschijnlijk themabijeenkomsten heten. De hoop is dat de nieuwe naam minder afschrikt. Nu lijkt het net alsof je alleen als je het opvoeden niet goed aanpakt je een cursus nodig hebt."

De drempel om ondersteuning daarin aan te vragen moet daardoor steeds kleiner worden. Thema's die door zowel scholen als de organisatie 'Kind Online' worden uitgewerkt is het computergebruik van kinderen. ROC gaat het verdiepingsthema 'Kind & Computer' uitwerken. De basisscholen proberen aan ouders mee te geven dat er door de komst van computer een gevaar is ontstaan dat er minder fysiek contact en warmte is binnen een gezin.

"Eerst ging je bij je kinderen nog even lezen op bed nu zet je ze sneller even voor Sesamstraat voor het slapen gaan. De fysieke contacten worden steeds minder waardoor je iets heel wezenlijks mist in de opvoeding, namelijk het gevoel van fysieke geborgenheid te ervaren."

De computer is hier een van de oorzaken maar misschien niet eens de belangrijkste. Belangrijk is dat men geen tijd heeft voor elkaar.

"We zijn steeds drukker, er is geen tijd meer voor sociale samenhang. Kinderen gaan naar de voorschoolse, tussentijdse en naschoolse opvang. Pa en Ma werken allebei. De aandacht van ouders voor hun eigen kinderen is steeds minder. Er zijn steeds meer probleemgevallen met kinderen. Daar ligt een uitdaging voor ons als samenleving."

"Er is geen samenhang meer in het gezin. Als gezin wordt het steeds lastiger.(...) We moeten de hand in eigen boezem steken. "Dit moet je bij jezelf zoeken." Alle kinderen en sommige ouders zitten op verschillende (sport)clubs, allemaal op verschillende tijden. Het wordt steeds moeilijker om op dezelfde tijd als gezin thuis te zijn. Dit is echt anders dan 20-25 jaar geleden. Het verenigingsleven bestond vroeger vooral rond de kerk. Daar ging iedereen naar toe allemaal naar dezelfde plaats. Nu gaat iedereen naar verschillende verenigingen en clubs en allemaal tussen 16.00 en 22.00. Dit alles is geen specifiek Puttens probleem maar landelijk. Toch ontkomt Putten daar niet aan."

Kinderen hebben de aandacht in Putten. En dat moet zo blijven in de huidige ontwikkelingen in de samenleving is het belangrijk de jonge kinderen een stevige basis mee te geven. Basisscholen vervullen hierin een belangrijke en signalerende functie, gezinnen moeten ondersteund worden.

Ouderen

Er wordt in Putten veel voor senioren georganiseerd. Ook zijn hier veel voorzieningen zoals de Schouw en Elim, dat zijn erg goede voorzieningen.

"Er wordt veel voor ouderen gedaan! Als je 75-plusser wordt dan komt een medewerker van de gemeente op bezoek. En er is een plek in Husselsesteeg, waar demente mensen naar toe kunnen met hun buddies en hun koffertje met hun eigen foto's en artikelen van vroeger erin. Prachtig initiatief! Ook kan je voor 30 euro in een net nieuwe taxi door heel Putten rijden. Er gebeurt echt heel veel!"

Toch staan ze onder de kwetsbaren omdat veel geïnterviewden deze groep noemen wanneer in de interviews gevraagd wordt wie meer aandacht zou moeten krijgen. Soms is de reden dat de respondenten bang zijn dat ouderen vergeten worden door de vele aandacht voor de jeugd. Wat ook als probleem genoemd wordt is de druk van de zelfredzaamheid die in de volksaard zit. In Putten vindt men dat de ouderen zelf een verantwoordelijkheid hebben. Dat kan in de weg staan dat ze aangeven hulp nodig te hebben. Ook eenzaamheid wordt genoemd als een probleem. Dat wordt tegelijkertijd ook gerelativeerd. Eenzaamheid komt niet alleen voor onder senioren, maar ook bij jongere alleenstaanden. Eenzaamheid wordt echter gauw geassocieerd met ouderdom. Er zijn veel ouderen die zeker niet eenzaam zijn blijkt onder andere uit de volgende citaten:

"Het hebben en onderhouden van contacten moet ook van jezelf uitgaan. Je moet de activiteiten en het contact ook zelf opzoeken. Dat is de zelfredzaamheid die in je zit. Wij vinden dat in Putten belangrijk."

"Moeilijkheden rond ouderdom wordt je soms ook aangepraat. Als je oud bent, ben je niet automatisch eenzaam! (...) Als je met kerst alleen bent zeggen ze: 'oh dan ben je eenzaam!' Alleen zijn is niet leuk, dus krijg je het stempel eenzaam."

Dat neemt niet weg dat ouderen echt eenzaam kunnen zijn of andere moeite hebben.

"Als je bezoeken aflegt bij ouderen kom je wel veel eenzaamheid en het gebrek aan voorzieningen tegen. Mensen die in hun eigen woning willen blijven en veel te lang op een traplift moeten wachten. Hier moeten we aandacht voor blijven houden. Je moet lang wachten op voorzieningen. De snelheid waarin mensen dingen kunnen aanvragen is door bureaucratie soms heel erg."

"Er is ook nog sprake van een hoge drempel. Het is niet makkelijk om naar de sociale dienst of naar het SWOP te gaan. Iedereen kent je."

Door het 75+ huisbezoek bleek dat mensen niet snel aan de bel trekken, ook niet als ze alleen een AOW hebben om van te leven. Vooral in de buitengebieden zie je dat senioren hulp krijgen van de mensen om hen heen. Vooral van familie. Alleen als de nood hoog is kloppen ze aan.

In een van de groepsinterviews komt het probleem van eenzaamheid aan de orde. Daar wordt aangegeven dat het niet altijd gaat om feitelijke eenzaamheid maar ook om emotionele eenzaamheid.

Als voorbeeld wordt genoemd dat mensen huilend kunnen vertellen dat ze eenzaam zijn terwijl ze toch vier of vijf keer per week bezoek krijgen. Eenzaamheid zit van binnen. Er wordt een gedichtje genoemd dat daar over gaat:

'Alleen zijn is geen eenzaamheid
Verdwaasden die het verwensen
Weet dat gij enkel eenzaam zijt
Te midden van de mensen.'

Dergelijke eenzaamheid is niet met wat extra bezoek op te lossen.

"Je helpt ze misschien door ze in contact met de burens te brengen, maar hoe doe je dat?"

Bij deze onderwerpen is het van belang dat er genoeg activiteiten zijn en dat de ouderen gebruik kunnen maken van die activiteiten. Door lichamelijke beperkingen ondervinden mensen dat ze minder gemakkelijk mee kunnen doen in de samenleving. Ook de bureaucratie rond aanvragen wordt als knelpunt ervaren. De drempel om aan activiteiten deel te nemen en om een aanvraag om hulp te doen moet lager worden. Het is niet erg om hulp te vragen bij een instantie of bij de gemeente. Onderlinge contacten zijn echter nog veel belangrijker. Zeker in een samenleving als Putten waar onderlinge familie en kerkelijke banden als zeer belangrijk worden ervaren. Vandaar dat het SWO en het ROC samenwerken aan het uitrollen van een vriendschapscursus zodat die contacten opnieuw een impuls krijgen.

"De vriendschapscursus heeft te maken met zingeving, eenzaamheid. Dit speelt met name onder oudere vrouwen. Vaak hebben ze hun man verloren en vinden ze het lastiger om een vriendschap op te bouwen of hun netwerk te onderhouden. Het gaat om verwachtingen van een vriendschap, zelf het initiatief nemen, zelfvertrouwen en vriendschappen vroeger en nu."

Er zijn veel organisaties die aandacht besteden aan ouderen zoals de Zonnebloem, kerken, SWO, rode kruis, Humanitas. Aandacht wordt gevraagd voor de mensen en met name de ouderen die niet verbonden zijn aan een kerk. Eenzaamheid is een probleem dat naar schatting deels ondervangen wordt onder kerkelijke ouderen. Het SWO kiest daarom bewust voor een neutrale positie waardoor ook niet-kerkelijken zich thuis voelen bij de activiteiten. Het netwerk van niet-kerkelijken kan smaller zijn omdat er geen gemeenschap om heen staat. Dit is met name het geval voor ouderen die op latere leeftijd in Putten zijn komen wonen. Zij hebben vaak weinig binding met bewoners in Putten, zeker als ze hier hun kinderen niet hebben laten opgroeien.

"De autochtone senior heeft denk ik een groter sociaal netwerk om zich heen. Ook al kan ik dat niet hardmaken. De mensen zijn misschien meer sociaal betrokken bij een autochtoon en ook meer kerkelijk waardoor de senior een grotere gemeenschap om zich heen heeft. Ook speelt mee dat bij de autochtone Puttenaar meer familie in de buurt woont. Dit geldt met name voor de senioren die in de buitengebieden wonen."

Gepensioneerden kiezen er vaak voor om in het rustige Putten te genieten in een vrijstaand huis in het buitengebied. Burens wonen hier ver vandaan. Juist deze groep dreigt in een later stadium in een sociaal isolement terecht te komen.

Allochtonen – Nieuwe Nederlanders

Het beeld dat over allochtonen in Putten naar voren komt is heel divers. Startpunt is dat er weinig allochtonen in Putten wonen. Er is dus geen sprake van een Islamproblematiek waar in de grote steden zoveel over wordt gesproken. Op een hele andere schaal spelen hier wel dezelfde problemen als in heel Nederland. Taalachterstand is ook in Putten een belemmering om onderling contact te maken. Veel mensen weten ook niet hoe ze deze mensen moeten leren kennen en of de allochtonen zitten ze wachten op contact met Nederlanders. Van docenten inburgering van het ROC, die de allochtone burgers van Putten kennen, weten we dat:

"Niet iedere allochtoon is op zoek naar contact. Sommige zijn afwijzend. Elk persoon heeft zijn eigen problemen en vaak traumatische ervaringen achter de rug. Dan kun je het niet altijd opbrengen om contact te zoeken. Anderen zouden wel heel graag willen, maar weten niet hoe je het contact aan moet pakken. Wat zijn de Nederlandse gewoonten? Alle afspraken worden ingepland. De cursisten leven niet met agenda's, je gaat gewoon bij iemand langs. Dit is in Putten niet anders dan elders in Nederland."

"Ze leven erg geïsoleerd met hun eigen gezin en familie en hebben vaak alleen contact met andere vluchtelingen of met een contactpersoon van vluchtelingenwerk. Dat vinden ze heel erg. Dat horen we op de cursussen bij het ROC. Nederlanders zijn niet erg toeschietelijk."

Het examen halen lukt de meeste wel, maar na de lessen vervallen de mensen weer in een isolement.

Onbekendheid met de Nederlandse en Puttense gewoontes speelt een grote rol. Als allochtonen mensen uitnodigen dan krijgt het bezoek meer eten, gebak en hapjes aangeboden dan je op kunt. Maar ze worden nooit teruggevraagd of slechts één keertje, vertelt een respondent. "Dat vinden ze heel erg!" Daarbij speelt ook de aard van de Puttenaar een rol in het accepteren van de allochtonen. Aan de ene kant aardig, vriendelijk en altijd klaar voor een praatje maar aan de andere kant gesloten en afwachtend, en verwachtend dat de nieuweling zich aanpast. Die combinatie levert richting allochtonen een divers plaatje op.

Bij de beschrijving van de scheiding tussen 'autochtoon' en 'import' (3.3.1) kwam al aan de orde dat integreren in de Puttense samenleving veel tijd kost en 'import' nooit helemaal Puttenaar wordt. In die context werd in de interviews gezegd:

"Inwoners in Putten moeten altijd wel een drempel over. Wat een boer niet kent, dat eet die niet."

"Als allochtoon kom je er nooit helemaal in."

De angst speelt hier een rol in de ontmoeting. (...) Ze zouden in de buurt meer op de koffie gevraagd kunnen worden. "Je zou de buitenlandse inwoner meer in de buurt moeten opnemen. Maar altijd is hun huis afgesloten, potdicht. Hoe krijg je die mensen, vooral vrouwen de deur uit?" "Hun cultuur moet eerst veranderen voordat wij daar iets mee kunnen."

Dat maakt het voor nieuwe Nederlanders moeilijk om in Putten gewoon mee te doen. Ze worden niet buitengesloten in de samenleving. Ze doen gewoon mee in een sportclub of worden vrijwilliger.

"Ze integreren mee. Mensen proberen het meer dan vroeger."

"De allochtonen wonen verspreid over het dorp waardoor ze makkelijker integreren."

Er zijn natuurlijk bijna geen allochtonen in Putten. Zo'n 8 jaar geleden zat er 1 zwart jongetje op voetbal, en de kinderen vonden dat heel bijzonder, alsof ze zo iemand nog nooit hadden gezien.

Diverse organisaties en burgers zetten zich in voor deze groep. De gemeente besteedt bijvoorbeeld veel aan de inburgering van haar inwoners. Men weet de weg naar Landstede en de diversiteit in de cursussen wel te vinden. Ook kerken en burgers zetten zich in.

"Laatst werd er een internationale dag georganiseerd voor vrouwen (allochtonen en Puttenaren), waarin iedereen hapjes maakte uit het land waar ze vandaan kwamen. Een leuk initiatief."

Hun achtergronden zijn zo anders en vaak hebben ze het nodige al meegemaakt en zie dan maar eens dingen voor hen voor elkaar krijgen. Toch zou diegene het zo weer doen. "Je moet toch voor elkaar klaar staan."

"Allochtonen die in de kerk komen worden goed opgevangen. Vanuit hun godsdienst nemen ze hun verantwoordelijkheden. Dan doen ze veel voor je."

Ondanks deze inspanningen moet er aandacht blijven om goed mee te komen in de maatschappij. Dat deze groep een minderheid is in Putten is geen reden om er niet alles aan te doen om de integratie in Nederland en in de gemeente te stimuleren.

Mensen met een beperking

MEE is een belangrijke organisatie die zich inzet voor mensen met een beperking. De missie van MEE is het helpen van mensen met een beperking om gelijkwaardig deel te nemen en zelfstandig te zijn in de samenleving. MEE Veluwe kent naast een 'entreeteam' afdelingen gekoppeld aan levensdomeinen: jeugd en gezin, werk en inkomen, juridisch, vrije tijd en sport, wonen en samenleven. Bij het loket van MEE kunnen mensen terecht voor een gesprek, daarna kunnen ze worden doorverwezen naar de juiste consulent. Er zijn contacten tussen MEE-Veluwe en steunpunt vrijwilligerswerk Putten waar sommige mensen naar worden doorgestuurd. Dit kunnen mensen zijn met een chronische ziekte of handicap. Er is niet veel aanloop bij MEE. De reden daarvoor kan zijn dat het loket in het gemeentehuis niet goed herkenbaar is, maar er kunnen ook andere redenen spelen:

"In Putten lossen ze zelf veel op. Dat zou een reden kunnen zijn dat mensen minder snel bij MEE komen. Ook kerken en diaconieën spelen een rol."

Er worden activiteiten georganiseerd voor mensen met een beperking. ROC geeft bijvoorbeeld scholing maar er zijn ook ontspannende activiteiten zoals truckersdag en ze kunnen gewoon meedoen met sport.

"Mensen met een beperking, mensen met GGZ-problematiek, een licht verstandelijke of lichamelijke beperking kunnen ook cursussen krijgen. Het gaat om de cursussen 'op jezelf wonen' en 'academie voor zelfstandigheid'.

"Deze doelgroep zou niet té snel in de molen van sociaal werk terecht moeten komen. Ook zij hebben recht op een leven lang leren. Ook al is dat op een lager niveau, [Mbo] niveau 1. Ze krijgen wel een papiertje en dat is heel goed voor de eigenwaarde van deze mensen."

"Er wordt in Putten Truckersdag georganiseerd waarbij mensen met een handicap en beperking een mooie dag kunnen beleven op de verschillende trucks. Dat is zo mooi!"

"Bij de kleine jeugd valt het nog niet zoveel op dat ze anders zijn, dan doen ze gewoon mee. Maar als de kinderen opgroeien wordt het verschil met de anderen steeds groter. Dat is bijvoorbeeld zo bij kinderen met het syndroom van Down, zij kunnen gewoon meevoetballen bij de kleintjes."

Zowel bij de korfbalvereniging als bij de twee voetbalclubs worden geen activiteiten speciaal georganiseerd voor mensen met een beperking.

"Bij Rood Wit is er wel een infoavond geweest om te zien of er genoeg animo was om G-voetbal op te starten. Maar er waren niet genoeg aanmeldingen voor een half team. In Barneveld is er G-voetbal. Ook in Nijkerk is er G-voetbal. Zij spelen op redelijk hoog niveau."

"KC Ermelo heeft dat voor een G-korfbalgroep en dat loopt daar heel goed. Mensen met een geestelijke beperking uit Putten die willen korfballen, doen dat in Ermelo. Bij KC Ermelo hebben ze de expertise en ze doen dat op een heel goede manier. Daar willen wij geen afbreuk aan doen door zelf een groep te starten. Bovendien heeft De Meeuwen, voor zover wij weten, nooit een vraag in die richting gehad."

Zorgboerderij Stichting Grensverleggende Talenten wordt door velen genoemd als een mooie organisatie die mensen met een beperking een leuke plek biedt voor dagbesteding. Ook Puttensteyn en Het Anker komen naar voren als belangrijke organisaties die jongeren helpen om semi-zelfstandig te wonen.

Puttensteyn is ontstaan vanuit een ouderinitiatief en zorgt ervoor dat mensen die in Putten zijn opgegroeid en niet volledig zelfstandig kunnen wonen, toch in Putten kunnen blijven wonen onder de noemer 'begeleid zelfstandig wonen'. Zo hoeven ze niet naar een geschikte woonsituatie in een ander dorp te verhuizen, naar een omgeving die ze niet kennen.

Zo krijgen veel mensen in Putten ondersteuning om deel te nemen aan de maatschappij binnen de grenzen van hun beperking.

Chaletbewoners

Naast eenzame ouderen wordt deze groep het vaakst genoemd in antwoord op de interviewvraag welke personen of groepen meer aandacht zou moeten krijgen.

"De campings zijn verstopplaatsen voor mensen die aandacht nodig hebben."

Uit het onderzoek blijkt dat mensen die zich permanent hebben gevestigd in de recreatieparken vaak kwetsbare mensen zijn die aandacht nodig hebben. Als onderzoekers hebben wij niet met deze mensen gesproken en ook hebben wij niet met parkeigenaren gesproken. Dit omdat de opdracht vanuit de gemeente niet deze groep behelsde. De gemeente werkt aan beleid rond deze groep en dat moet niet verward worden met de uitkomsten van dit onderzoek. Omdat de parkbewoners meestal niet in de gemeentelijke basisadministratie staan, zijn zij ook niet in de steekproef voor de gehouden enquête terechtgekomen. Andere respondenten geven echter wel aan, binnen ons onderzoek rond het thema kwetsbaarheid, dat er veel nood is onder deze groep. In deze paragraaf gaan we in op de nood rond zorg, werk en inkomen onder deze groep mensen.

We hebben het in verhouding over enorme aantallen mensen in vergelijking met de plaatselijke bevolking.

Er zijn ongeveer 1.500 inwoners met een vast huis in Krachtighuizen. Maar er wonen zo'n 4000 of 5000 mensen op de parken. Een gemiddeld park heeft zo'n 200 tot 300 huisjes. Per park wonen dan zo'n 600 mensen. Deze mensen vallen overal buiten. Het is een apart slag mensen. Hetzelfde geldt voor Huinen en Veenhuizerveld. Dat maakt de bevolking behoorlijk anders dan de oorspronkelijke Puttenaren.

"Wat je nu ziet gebeuren is dat de kloof tussen arm en rijk steeds groter wordt. De parkhuizen waar mensen wonen die geen andere woningen kunnen krijgen, staan naast de grote vrijstaande huizen vanaf vijf ton."

Deze mensen leggen dan ook een behoorlijke druk op deze buitengebieden. Zij vragen zich af hoe ze hiermee om moeten gaan. Er is sprake van spanning tussen de mensen die in de parken wonen en de vaste bewoners van Putten.

De permanente parkbewoners kunnen verdeeld worden in een aantal groepen. Allereerst zijn er jonge Puttenaren die willen starten op de woningmarkt, maar niet snel in Putten terecht kunnen. Daarover is al uitvoerig gesproken in deze paragraaf. Een tweede groep kampt in feite met dezelfde wachtlijsten: alleenstaande, gescheiden mensen die na hun scheiding snel een woning nodig hebben. Zij vinden vaak een goedkope woning in de vakantieparken. Ten derde zijn er de Polen en andere mensen uit Oost-Europese landen. Deze mensen zijn hier gekomen om een aantal maanden te werken. Zij verblijven op de parken en werken in Putten en omstreken. Deze mensen worden niet gezien als kwetsbaar omdat zij hier zeer tijdelijk zijn (maximaal drie maanden aaneengesloten) en bovendien inkomsten genereren voor zichzelf en het dorp.

Ze zijn er wel en ze hebben het niet gemakkelijk. Maar ze zijn hier om te werken en ze werken hard. "Die redden zich wel. En dat is handel voor Putten."

"Het is ook een soort economische motor voor de samenleving, ook al zouden ze het niet hardop zeggen."

Ten vierde wonen ook gepensioneerden permanent in de parken. Zij genieten van hun oude dag dichtbij de natuur en wonen er erg goedkoop. Niet alle gepensioneerde parkbewoners zijn permanente bewoners; er zijn er ook die alleen in de zomermaanden in de chalets wonen.

Ook armoede is een reden om in een vakantiepark te wonen. Mensen die nergens anders terecht kunnen, vinden toch nog een onderkomen op een Puttens park. Het kan daarbij gaan om Puttenaren maar ook om mensen die oorspronkelijk uit de Randstad komen. Officieel staan zij niet ingeschreven in Putten, maar houden bijvoorbeeld nog een oud woonadres in Amsterdam aan. Niet alleen armoede is een reden dat mensen op een park terechtkomen. Ook kunnen mensen bewust op deze manier 'onderduiken' om zo criminele activiteiten (drugsdealen, prostitutie) te ontplooiën. De grens tussen deze laatste twee groepen is niet altijd hard te maken. Armoede leidt in veel gevallen tot criminaliteit.

De eerste twee genoemde groepen wonen op een vakantiepark omdat de wachtlijst voor de sociale woningbouw vaak veel te lang is. De missie van de woningstichting is:

"We zijn de partij die er is voor mensen die niet zelfstandig in woonruimte kunnen voorzien. Huurders zijn mensen met onvoldoende middelen om zelf een huis te kopen."

De jonge starters, gescheiden mensen en mensen in financiële nood vallen in principe binnen deze doelstelling. Toch kan de woningstichting lang niet iedereen snel huisvesten.

"De toewijzing van woningen vindt plaats door middel van een puntensysteem. Deze is gebaseerd op de inschrijfduur en op het achterlaten van een reguliere woning. Het zijn vaak mensen die problemen hebben met hun partner, met drank, die echt uit huis moeten; die verdwijnen op een camping. Ze hebben nog geen inschrijfduur opgebouwd, en er komt ook geen woning vrij."

De woningstichting kan op basis van de inschrijvingen inschatten om hoeveel gezinnen het gaat:

"Er is ook een groep die redelijk woont, maar 50 tot 100 gezinnen hebben echt problemen. Dat is de groep die actief reageert, maar te weinig punten heeft om in aanmerking te komen. Of die ook al niet meer reageren omdat ze toch niet in aanmerking komen."

Er zijn 1400 woningzoekenden ingeschreven bij de woningstichting, hiervan reageren er circa 300 actief, en circa 175 hebben nog geen eigen woonruimte; hier zitten ook starters bij (cijfers Woningstichting, aug/sept. 2009).

"Het echte probleem is een tekort aan aanbod op de reguliere markt. Hierdoor is er geen doorstroming."

Voor velen is de wachttijd te lang of ze komen (nog) niet in aanmerking. Voor deze groepen is het een kwestie van tijd voor ze alsnog in een 'gewone' woning terechtkomen, zij hebben in elk geval die intentie. Het meest problematisch zijn echter de groepen die niet in de sociale woningbouw terechtkomen omdat ze niet als burger van Putten geregistreerd staan. En daar zit met name de

laatste categorie kwetsbare permanente parkbewoners: diegene die formeel niet bekend zijn bij de gemeente. Het zijn geen burgers van Putten. Respondenten noemen deze mensen doortrekkers of onderduikers. Het gaat om mensen uit het hele land die in financiële problemen zitten en die op deze manier goedkoop kunnen wonen:

"Ze zitten hier ondergedoken."

Met 'doortrekkers' worden de doorgangsgezinnen bedoeld die op de campings wonen.

"Ze komen en gaan na een poosje weer weg. Ondertussen sturen ze de kinderen wel naar school. Onduidelijk is waar ze precies vandaan komen. Het zijn gezinnen die tegen de rand van de criminaliteit aanhangen. Soms zit de politie ze achter de broek."

Agenten komen deze mensen wel tegen op het moment dat ze overtredingen begaan.

"Vaak kunnen ze dan een adres in Amsterdam opgeven, maar als je ze voor de derde keer tegenkomt, weet je wel waar ze wonen."

Het 'ondergedoken' zitten maakt het moeilijk mensen met sociale problematiek te helpen. De handen van de gemeente zijn dan redelijk gebonden.

"Wie illegaal op een park woont, kan niet bij de gemeente aankloppen."

"Je kunt dan niet in de schuldsanering, wat je woont op een camping. Je komt ook niet in aanmerking voor huisvesting, want je woont hier niet."

"Dan zijn veel voorzieningen niet beschikbaar. Kom je één keer in de sociale woningbouw terecht, dan gaat er een wereld voor je open!"

Behalve de politie bereikt alleen maatschappelijk werk de illegale bewoners van de parken. Zij doen vaker een beroep op maatschappelijk werk dan autochtone Puttenaren, die worden eerder door kerken geholpen.

Ideeën om deze groep mensen te helpen zijn er wel.

"Misschien is het herindelen van de parken een idee. Nu is het alle eenzaamheid bij elkaar. (...) Maar nu wonen er prostituees in een chalet en een gezin met kinderen ernaast. Dat werkt natuurlijk niet. (...) Zou het kunnen zijn dat als er genoeg woningen waren voor deze mensen er vooral 'goede mensen' uit de parken weggaan waardoor je de problematiek daar verzwakt?"

"De gemeente heeft hulp van de parkeigenaren nodig."

Over de parkeigenaren wordt echter ook door verschillende respondenten opgemerkt dat zij ondernemers zijn die kiezen voor de eenvoudigste route naar geld verdienen. Als ze hun huisjes alleen verhuren aan vakantiegasten krijgen ze gemiddeld zo'n 200 euro per maand; voor de permanente bewoning kan dat gaan om bedragen tot 1000 euro per maand.

Er zijn diverse initiatieven van organisaties en individuele Puttenaren om de mensen op de recreatieparken die in nood zitten een helpende hand toe te steken. Mensen kunnen bijvoorbeeld hulp vinden bij de voedselbank. Maar hulp vragen is moeilijk, vooral in een dorp waar iedereen elkaar (van gezicht) kent en waar ook zelfredzaamheid hoog in het vaandel staat.

"Armoede in beeld brengen. Daar kom je achter bij de Voedselbank. En: de schande van de armoede afhalen. Dan kun je helpen, anders kom je het niet op het spoor." Door de schaamte die mensen hebben als ze in financiële nood komen, praten ze er niet over, en kunnen ze ook niet geholpen worden. "Laatst zei een vrouw bij de Voedselbank tegen mij: 'Ik zeg wel dat ik naar de Voedselbank ga; maar ik zeg dat ik vrijwilliger ben.'"

Mensen met een lager inkomen kunnen bij de gemeente aankloppen voor hulp. Maar men hangt niet graag de vuile was buiten. "Als je bij de gemeente bijzondere bijstand aanvraagt wordt het al snel persoonlijk. Iedereen kent elkaar. Je kan bijna niets anoniem vragen." Zo is de drempel om hulp te vragen heel hoog.

"Maar als ik zeg tegen anderen: 'Ik werk bij de Voedselbank', dan kijken ze je aan van: ... Want het is dan toch: 'eigen schuld'. Dat is wel iets van Putten. (...) Dat zou ik wel graag tussen de oren willen hebben: dat je als samenleving zelf ook schuldig bent dat mensen verder weg zakken, dat er scheidingen zijn, drank en drugs wordt gebruikt (...) Dat is de basis voor armoede."

De gemeente zit in een last parket. Ze kunnen werken aan toegankelijkheid en verruiming van de mogelijkheden. Dat alles heeft echter vele financiële consequenties en het geeft aantrekkingskracht naar andere groepen van elders die in financiële problemen zijn gekomen.

"Het loket van de sociale dienst een mild en lankmoedig beleid hanteert. Er wordt in Putten goed voor mensen gezorgd. Het is een vrij rijke gemeente en met een sociale en betrokken wethouder. Mensen kunnen hier een uitkering ontvangen, bijstand, naar de voedselbank, de diaconieën uit verschillende kerken doen veel."

"In Putten zit je goed als je onder het minimum zit. Misschien door de christelijke oorsprong van het dorp. ... Er wordt veel door de gemeente gedaan, maar dat geldt alleen voor groepen die de weg naar de gemeente weten."

"De mogelijkheden (van hulp) in Putten gaan via mond op mond reclame verder."

"In een regiobijeenkomst zijn ze ook wel benoemd, een bijeenkomst over verslavingszorg. Daarin werd ook wel erkend dat er veel mensen die tussen wal en schip vallen op de campings wonen. Er kwam toen ook een oplossing: er zou een inschrijfmogelijkheid komen voor die mensen, zodat ze een adres zouden hebben, want dat heb je nodig om een uitkering te krijgen en een woning te zoeken. Dat was een goede oplossing en daar zou aan gewerkt worden. Maar ik heb er niets meer over gehoord."

Voor deze groep is volgens een aantal respondenten wel een oplossing van de gemeente nodig. Tegelijkertijd zou ook meer gehandhaafd moeten worden richting de andere groep, die niet in problemen zit, maar die de parken ook permanent bewonen (gepensioneerden, criminelen).

"Dan heb je wel de vraag wat je als criterium neemt. Wie heeft er echt zorg nodig?"

Ondanks bovenstaande initiatieven is met name ruimte op de onderkant van de woningmarkt een echte oplossing. Maar gezien de verwachte ontwikkelingen in de bevolkingsgroei zal over tien jaar het aantal benodigde woningen teruglopen, daarom mag er nu niet teveel gebouwd worden. Anders zal er over tien, twintig jaar juist weer teveel ruimte ontstaan op de woningmarkt.

"Maar dat gaat over tien, vijftien jaar verder en daar zijn de mensen die nu woningruimte nodig hebben niet mee geholpen."

'Eenvoudige mensen'

Als aandachtsgroep wordt ook mensen genoemd die door hun cognitieve en sociale capaciteiten (bijvoorbeeld ook laaggeletterdheid of een lager IQ) gerekend kunnen worden tot sociaal zwakkere mensen. Het gaat daarbij niet om mensen die een duidelijke beperking hebben, maar mensen die toch niet volop mee kunnen in het tempo van de maatschappij:

"Mensen die minder begrijpen en eenvoudiger denken. Dat is niet erg, behalve dan dat het ook vaak mensen zijn die niet weten waar de sociale dienst zit of waar ze terecht kunnen als het niet meer gaat. Mensen die de ontwikkelingen in de zorg niet kunnen bijbenen. Het gaat om mensen die het wel willen maar niet kunnen. Vaak ook stille mensen die niets zeggen en bescheiden over komen. Deze mensen dreigen tussen wal en schip te vallen."

Sommige mensen uit deze groep hebben moeite met bepaalde sociale vaardigheden waardoor het moeilijker is om een sociaal netwerk te onderhouden, anderen hebben minder financiële middelen en zo moeite om aan activiteiten deel te nemen. De groep is niet in een bepaalde buurt of wijk te plaatsen volgens respondenten. Ze wonen verspreid over heel Putten. Het zijn zowel de Putters als de Puttenaren van buiten. In één van de groepsinterviews komt deze groep mensen aan de orde. Eén van de respondenten noemt ze 'eenvoudige volkse typetjes'. Verschillende andere deelnemers komen deze mensen in hun werk tegen. Zij doen de oproep: "Let op deze mensen!" Zelf bijvoorbeeld boeken ze een dubbel consult in de gesprekken om de mensen iets meer tijd te geven. Niet alleen beroepskrachten, maar ook burens kunnen en moeten oog hebben voor mensen met minder capaciteiten. Een probleem is dat ze niet gemakkelijk te herkennen zijn. Het is zowel voor burens, maar ook voor beroepskrachten, niet zomaar zichtbaar dat iemand sociaal zwakker is.

Ook de gemeente heeft niet veel zicht op sociaal zwakkere mensen, juist omdat zij zelf minder gemakkelijk de weg vinden naar de gemeente. Informatie op hun niveau zou helpen om ze in contact te brengen met meerdere organisaties en partijen die hen een helpende hand kunnen bieden. Vanuit de woningstichting komen veel van deze mensen ter sprake in het vangnetoverleg door huurachterstanden, tenminste op het moment dat ze daadwerkelijk in problemen raken. Er zijn vaak problemen rond financiering en schulden. Om te voorkomen dat deze mensen te lang blijven doormodderen moet er aan de bel worden getrokken. Ook kan de preventieve cursus 'Rondkomen met inkomen' van het ROC gebruikt worden als instrument in de problematiek rond schuldhelpverlening.

Waar mensen niet mee kunnen komen om financiële redenen, maar wel de weg weten naar de juiste instanties, is er geen probleem. Dat zeggen ook de sportverenigingen: voor hen staat voorop dat iedereen mee mag doen. Ook over mensen die geen contributie kunnen betalen wordt niet moeilijk gedaan. Ze kunnen sowieso een bonnetje inleveren bij de sociale dienst om zo hun contributie te voldoen.

“Dat is wat de clubs groot maakt. We sluiten niemand buiten. We doen niet mee aan die flauwekul.”

Maar wanneer ‘eenvoudige mensen’ met een laag inkomen niet het vermogen hebben om de juiste instanties in te schakelen en de formulieren goed in te vullen, dan kunnen ze toch tussen wal en schip geraken.

Samenvatting kwetsbare groepen in Putten

Ongeveer 40 procent van de Puttense bevolking behoort tot een groep met verhoogd risico op sociale uitsluiting. Driekwart hiervan ervaart echter geen problemen in het meedoen in de samenleving. 10 procent van de bevolking geeft echter aan inderdaad niet goed mee te kunnen doen. 2 procent van de respondenten wijt het aan de gesloten en/of kerkelijke cultuur van Putten dan hij of zij zich uitgesloten voelt; dit zijn allen niet-Puttenaren.

Door Puttenaren wordt verder een aantal groepen aangewezen die meer aandacht moeten krijgen:

- *Jongeren*: Specifieke problemen waar Puttenaren zich zorgen over maken zijn de slechte kansen voor jongeren om een plek te verwerven op de Puttense woningmarkt, het drankgebruik in keten en het negatieve imago van het algemene jongerenwerk.
- *Mensen (jong en oud) met overmatig alcoholgebruik*: Juist de brede acceptatie van het vaak en veel drinken de oudere generaties, maakt het moeilijk om onder jongeren overmatige alcoholconsumptie tegen te gaan.
- *Kinderen*: Over het algemeen is Putten een geweldig dorp voor kinderen; respondenten maken zich echter wel zorgen om de kinderen van gescheiden ouders en om het krimpande kindertal (o.a. door de woningnood voor starters), waardoor het bestaansrecht van basisscholen in gevaar komt.
- *Eenzame ouderen*: Er is veel aandacht voor ouderen, maar er zijn ook zorgen over toenemende eenzaamheidsproblematiek, met name rond alleenstaande ouderen.
- *Allochtonen*: Er zijn maar weinig allochtonen in Putten, maar degenen die er zijn kunnen snel in een isolement terechtkomen.
- *Mensen met een beperking*: Er zijn diverse initiatieven om mensen met een beperking zo zelfstandig mogelijk te laten meedoen in Putten.
- *Chaletbewoners*: Deze diverse groep is onder te verdelen in a) mensen die in afwachting van een sociale huurwoning eerst een aantal jaren in een vakantiepark wonen (jongeren of gescheiden mensen, al dan niet met jonge kinderen), b) mensen in financiële nood die nergens anders terecht kunnen, c) (seizoens)arbeiders uit Polen en andere landen, d) gepensioneerden en e) criminelen; voor de eerste twee groepen zouden veel Puttenaren graag betere oplossingen zien, de ‘Polen’ en gepensioneerden vormen voor de Puttenaar geen probleem, voor sommigen zelfs economische winst; de criminaliteit wordt als een bedreiging ervaren.
- *‘Eenvoudige mensen’*: Mensen met beperkte sociale en cognitieve capaciteiten, die niet uit zichzelf gemakkelijk aan de nodige sociale ondersteuning komt, en ook door zowel burens als hulpverleners lang niet altijd herkend wordt als een groep die iets meer ondersteuning nodig heeft.

Van bovenstaande groepen worden de chaletbewoners en de eenzame ouderen het vaakst genoemd door de respondenten. Wat de ouderen extra kwetsbaar maakt is dat het niet eenvoudig is hulp te vragen, zeker niet in een dorp waar zelfredzaamheid hoog gewaardeerd wordt. Wat de chaletbewoners extra kwetsbaar maakt, is dat ze niet legaal inwoner van Putten zijn en daarmee voor de – overigens zeer goede – sociale voorzieningen vaak niet in aanmerking komen.

3.5.2 WAT BURGERS DOEN OM PARTICIPATIE MOGELIJK TE MAKEN

In de bovenstaande tekst zijn al verschillende suggesties van respondenten weergegeven over wat de gemeente of andere maatschappelijke organisaties zouden kunnen doen om de participatie van deze groepen te bevorderen.

Aangezien de Wmo een wet is die het zelfzorgend vermogen van de samenleving wil aanboren, is het ook van belang om na te gaan wat burgers zelf willen en kunnen doen om de participatie van kwetsbare groepen mogelijk te maken. Daarom vragen we allereerst welke activiteiten burgers ondernemen voor kwetsbare groepen. Niet iedereen zet zich voor deze mensen in. Het onderzoek geeft zicht op redenen voor het niet mee willen werken aan de participatie van kwetsbare mensen in hun omgeving. Tabel 3.21 geeft aan wat de uitkomsten zijn op de vraag wat burgers doen om de participatie van kwetsbare groepen mogelijk te maken.

Tabel 3.21 Activiteiten van respondenten ten opzichte van kwetsbare groepen (n =372)

Activiteit	%
Ik doe vrijwilligerswerk bij een van de kwetsbare groepen	11
Ik maak een praatje op straat met mensen uit kwetsbare groepen	40
Ik lever een bijdrage in de vorm van geld waarmee ik plaatselijke projecten gericht op deze groepen ondersteun	21
Ik ga op bezoek om te polsen wat ik kan doen	11
Ik vraag of ze mee gaan wanneer ik zelf naar een geschikte activiteit of voorziening ga	7
Ik stimuleer ze om aan activiteiten mee te doen of geschikte organisaties of voorzieningen te bezoeken	13
Ik schakel anderen (bijvoorbeeld hulpverleners, opbouwwerkers) in om deze mensen meer actief te krijgen	7
Ik nodig ze uit voor een bakje koffie bij mij thuis	22
Ik doe hier niet iets aan	32
Anders, namelijk ...	10
Totaal aantal antwoorden*)	174*

)* Dit totaalpercentage kan afwijken van 100, omdat respondenten meer dan één antwoord mogen geven

Op de vraag wat respondenten zelf doen om het voor de verschillende kwetsbare mensen in de straat, buurt of wijk in Putten mogelijk te maken dat ze meedoen, worden heel diverse antwoorden gegeven. Zichtbaar is in tabel 3.21 dat er een relatief grote groep is die door tijd of geld investeert in deze mensen. 40 procent van de respondenten geeft aan dat zij het gesprek aangaan door op straat een praatje maken met deze mensen of door ze thuis uit te nodigen voor een bakje koffie (22 procent), daar polsen ze eventueel wat ze voor een ander kunnen betekenen (11 procent).

Andere voorbeelden van hulp blijken uit de antwoordcategorie 'anders nl. ...'. Mensen geven aan dat ze zieken bezoeken of 's nachts waken bij stervenden (via de HEST). Anderen krijgen ondersteuning als ze het moeilijk hebben door het sturen van een kaartje, mailtje of door te bellen. Sommige respondenten geven aan dat ze de kwetsbaren helpen door informatie te verspreiden (bijvoorbeeld door de nieuwsbrief van het PCOB) of door te collecteren voor een stichting (bijvoorbeeld voor de Alzheimerstichting) of door het ondernemen van meer ontspannende activiteiten als het maken van een fietstocht of het organiseren van een buurtfeest.

Verschillende mensen geven aan dat ze het contact niet direct opzoeken maar als het hun pad kruist ze wel willen helpen. De vraag is hoe we deze mensen kunnen mobiliseren om zich nu al in te zetten omdat ze aangeven zeker bereid te zijn. We benoemen dit als het onbenut potentieel aan vrijwillige inzet.

Ongeveer een derde van de respondenten geeft aan niets te doen om de participatie van kwetsbare groepen te vergroten (tabel 3.21). De redenen hiervoor lopen uiteen. De meest opgegeven reden voor het niets doen is gelegen in gebrek aan tijd (tabel 3.22). Mensen geven aan dat ze druk zijn met werk, gezin en sociale contacten. Vaak blijkt uit de antwoorden dat er geen sprake is van onwil.

"Ik een zeer druk gezin heb met vier opgroeiende kinderen, waar ik mijn handen aan vol heb. Zodra ik echter weer meer tijd krijg, wil ik zeker mijn steentje bijdragen."

Een enkeling geeft aan dat ze er geen behoefte aan hebben. Ook dit hoeft niet per se negatief geïnterpreteerd te worden. Zo geeft één van de respondenten aan:

"Ik denk dat je daar de juiste persoon voor moet zijn."

Tabel 3.22 Redenen dat burgers zich niet inzetten voor kwetsbare groepen in aantallen en percentages (n = 88)

Reden	n	%
Ik heb er geen tijd voor	27	31
ik weet niet wie kwetsbaar is en wat hulpvraag is	24	27
Ze wonen niet in de buurt	18	21
Door eigen beperkingen niet mogelijk (leeftijd, ziekte)	9	10
Ik heb er geen behoefte aan	6	7
Ik zet me op andere manier in	5	6
Ik woon hier nog maar net	5	6
Totaal	88	108*

)* het percentage wijkt af van 100 omdat respondenten meer dan één antwoord konden geven.

Er zijn ook mensen die het al aardig goed geregeld vinden:

“De meeste mensen bij ons in de buurt goed worden opgevangen door buurtgenoten of familie.”

“Loopt centraal via de kerk.”

“In de buurt zijn zulke groepen niet, we helpen elkaar voor er problemen zijn.”

Deze redenen zijn heel goed te herleiden naar de aard van de Puttenaar, zie paragraaf 3.3.1. Uit de interviews blijkt dat er redelijk veel gebeurd blijkt voor kwetsbaren in de samenleving (zie ook paragraaf 3.3.3).

“Alle vrijwilligers die naar buiten toe actief zijn, zowel de vrijwilliger die de maaltijden rondbrengt als de buschauffeur van de SWOP-bus, hebben een expliciete signalerende functie gekregen. In geval van nood, als er niet opengedaan wordt, kunnen ze contact opnemen met de huisarts. Zo wordt er extra naar de ouderen omgezien.”

“Wat erg leuk zou zijn is om een gemeenteblaadje over Wmo-zaken en aanbod te maken zoals de ‘HANSZ in Zwolle. Het is een heel beeldend blaadje, met leuke interviews en verhaaltjes die voor iedereen te begrijpen zijn. Zo kun je mensen heel makkelijk op de hoogte brengen van mogelijkheden rond thema's als schuldhulpverlening. Dat zou een heel leuk initiatief zijn om als Landstede samen met de gemeente op te pakken.”

Een ander voorbeeld is het plan van het diaconaal platform om aan te sluiten bij stichting HiP (Hulp in Praktijk). Door invoering van de werkwijze van deze landelijke stichting (telefonische hulplijn en digitale database) willen kerken zich inzetten voor wat nu de 'grijze vlekken' worden genoemd: de mensen die niet automatische binnen de kerkelijke gemeenschap worden geholpen.

“Want alles wat we kennen, wordt geholpen. (...) Het diaconaal platform is er juist voor de kerkmuuroverstijgende problemen.”

Kerken zijn ook actief als het gaat om het opzetten van huwelijkspastoraat. Maar ook het gemeentehuis zou meer kunnen doen.

“Als dominee en als christen denk ik dan vooral aan huwelijks- en relatieondersteuning. En ook ondersteuning bij de opvoeding (...) bijvoorbeeld praktische opvoedingscursussen, praatgroepen. (...) En ook iets in de relationele ondersteuning. (...) Ook preventief. Er zou veel leed kunnen worden voorkomen.”

Respondenten opperen het idee dat de gemeente iedereen die drie jaar getrouwd is via een brochure kan wijzen op de mogelijkheden van ondersteuning van relaties. Dat kan heel gericht: een gemeente kan terugvinden wie drie jaar geleden getrouwd is. Kerkelijke respondenten bedoelen daarmee niet (alleen) de mogelijkheden die kerken zelf bieden: “Natuurlijk ook naar het RIAGG en andere organisaties. Kerken zouden dat wel kunnen bieden, maar dat willen mensen niet altijd.” Een predikant denkt zelf dergelijke pastorale hulp wel aan niet-kerkelijke mensen te kunnen bieden: “Maar we gaan natuurlijk wel uit van bepaalde normen en waarden in het pastoraat”.

Opvallend is dat in de ideeën die burgers of organisaties hebben ook naar de link met andere organisaties wordt gezocht. In paragraaf 3.3.3 zijn de onderlinge netwerken en verbanden tussen

organisaties besproken. Maar ook nu blijkt weer dat mensen het samen willen oppakken, zich samen willen inzetten voor de gemeenschap. En dat burgers het contact zoeken met organisaties om zich in te spannen voor elkaar.

Samenvatting: wat burgers doen om participatie te bevorderen

Puttenaren doen veel maar zouden nog meer kunnen doen om de participatie van kwetsbare groepen te bevorderen. De drempel om dat te doen is voor sommigen dat hun de tijd ontbreekt. Maar ook speelt een grote rol dat men niet op de hoogte is van problematiek. Men zoekt niet actief naar mensen om te helpen, maar wie 'het pad kruist' wordt geholpen, ook als hij of zij niet tot de eigen familiekring of kerk behoort.

3.6 Welk sociaal en moreel kapitaal is aanwezig in Putten?

Om te komen tot een samenleving waar mensen betrokken zijn op elkaar is sociaal en moreel kapitaal nodig. Sociaal kapitaal gaat over het vermogen van mensen om verbindingen met elkaar aan te gaan en vormt de weg naar de verdere ontsluiting van moreel kapitaal. Moreel kapitaal is het vermogen (individueel en collectief) op een zorgende manier bij de ander en bij de wereld te zijn (Kuiper, 2009). In dit onderzoek is nagegaan hoe groot de bereidheid is in Putten er voor een ander te zijn door iemand hulp of zorg te bieden. Voor de gemeente Putten is in kaart gebracht welke vormen van sociaal en moreel kapitaal er in de gemeente aanwezig zijn.

3.6.1 SOCIAAL KAPITAAL

Sociale samenhang en de bereidheid iets voor een ander te betekenen is afhankelijk van het al aanwezige gemeenschapsleven in een samenleving. Om zicht te krijgen op het gemeenschapsleven in de gemeente Putten is er uitgebreid gevraagd naar welke verbanden, instellingen en organisaties er actief zijn in de buurt, wijk en voor Putten als geheel. Daarbij is er zowel doorgevraagd naar private (gezin, familie) als publieke verbanden (maatschappelijke organisaties). In de uitwerking van de deelvragen over sociale samenhang (paragraaf 3.3) is al het één en ander gezegd over welke maatschappelijke en sociale netwerken er in Putten zijn, hoe deze zich georganiseerd hebben en wat mensen in deze netwerken voor elkaar betekenen. In deze paragraaf volgt een nadere analyse van de aanwezige netwerken in Putten door in te gaan op de vraag hoe het staat met het vermogen van mensen en organisaties om verbindingen met elkaar aan te gaan. Dit gebeurt aan de hand van de begrippen *bonding* en *bridging*.

Bonding en bridging

Netwerken in een gemeenschap kunnen open en gesloten zijn. Gesloten zijn ze wanneer ze alleen hulp en zorg verlenen aan leden van de eigen gemeenschap: familie, vrienden en bekenden. Gesloten netwerken worden gekenmerkt door wat we '*bonding*' noemen. Deze netwerken kenmerken zich doordat zij de mensen van het eigen verband of de eigen gemeenschap binden, zich richten op de noden en behoeften van de eigen groep en zich niet richten op anderen buiten de eigen kring. Open zijn netwerken wanneer er ook bereidheid bestaat om ook anderen hulp en zorg te verlenen. Open netwerken richten zich niet op alleen op leden van het eigen netwerk, maar overbruggen de afstand tot relatieve vreemden. Deze netwerken worden gekenmerkt door wat '*bridging*' genoemd wordt. Waar het gaat over het tot stand komen van sociale samenhang zijn beide vormen van kapitaal; *bonding* en *bridging*, van belang. *Bonding* zorgt er voor dat mensen binnen netwerken naar elkaar omzien en zorg voor elkaar hebben. *Bridging* is nodig om wisselwerking en samenwerking tussen groepen tot stand te brengen en dit is nodig om een samenleving te creëren waar mensen zich opgenomen voelen en waarin burgers elkaar helpen hun leefomgeving en sociale vooruitzichten te verbeteren (Putnam, 2000).

Veel bonding, bridging tussen autochtone verbanden, weinig bridging richting 'import'

Als de begrippen *bonding* en *bridging* worden toegepast op de Puttense situatie lijken de netwerken binnen Putten zich vooral op de eigen verbanden, de eigen gemeenschap te richten. Er is sprake van een sterke *bonding*. De belangrijkste verbanden waarbinnen zorg en hulp wordt verleend, zijn familieverbanden, gevolgd door vrienden in de eigen woonplaats, maar ook burens (3.3.2.). Daarnaast spelen (sport)verenigingen, kerken en buurtschappen een belangrijke rol. Deze verbanden zijn op allerlei manieren met elkaar verweven. Zo kunnen dezelfde mensen elkaar tegenkomen in de eigen buurtschap, de school en de kerk; en familieverbanden blijken een rol te spelen binnen de sportverenigingen. Een ander voorbeeld is dat een aantal organisaties vrijwilligers werft uit de kerkgemeenschappen. Er is dus tussen verschillende organisaties als het ware van nature een

verbinding. Wat echter minder gemakkelijk tot stand komt is de verbinding met mensen die géén deel uitmaken van de Puttense familieverbanden en die níét betrokken zijn bij school, kerk of sportvereniging. Het geheel van deze samengeklonterde verbanden vormt een voor de buitenstaander massief geheel. Een nieuwkomer krijgt snel het gevoel er niet bij te horen. Het is niet zo dat de Puttenaren die wel binnen deze verbanden hun plek hebben, de nieuwkomer met opzet buiten sluiten maar ze worden niet 'gekend' – in letterlijke zin: Puttenaren helpen wie ze kennen, en ze kennen elkaar vooral via familie, vereniging en kerk; wie daar niet bij hoort, valt dus buiten het gezichtsveld. De verschillende organisaties en ook individuele Puttenaren geven aan geen enkel bezwaar te hebben tegen nieuwkomers, maar dan moeten ze wel bereid zijn deel uit te maken van één van de bestaande verbanden. En daarbij verwachten de 'autochtonen' dat de 'import' zich aanpast aan de bestaande cultuur. Een voorbeeld dat daarbij vaak wordt genoemd is de zondagsrust waar autochtone Puttenaren veel prijs op stellen, maar bijvoorbeeld ook het soort activiteiten dat in de buurtschappen in het buurthuis wordt georganiseerd.

Tabel 3.23 Bijdrage organisaties aan sociale samenhang (n = 37)

Draagt uw organisatie bij aan sociale samenhang?	n	%
nee	5	13
ja	32	87
totaal	37	100

Buurtschappen en nabuurschap worden gewaardeerd

Tussen de zeer sterke familie- en vriendenverbanden en het 'massief' van verenigings- en kerkelijke verbanden worden echter ook burenen en buurtgenoten genoemd als belangrijke sociale relaties. Die relaties zijn wel anders dan de familie- en vriendenverbanden; burenen worden niet zo snel voor persoonlijke zaken aangesproken, maar des te vaker voor praktische hulp in en om het huis (3.3.2). In de interviews wordt ook diverse malen het oude 'nabuurschap' genoemd en gewaardeerd. De burenenrelaties zijn de belangrijkste relaties waarin autochtone Puttenaren en mensen 'van buiten' elkaar ontmoeten.

3.6.2 MOREEL KAPITAAL

Zoals in de inleiding van deze paragraaf is aangegeven, is moreel kapitaal de bereidheid voor een ander te zorgen of een ander te ondersteunen. Het morele duidt op het besef van verplichting tot zorg. Die 'verplichting' kan gebaseerd zijn op een begrip van solidariteit, waarbij nog altijd een belangrijk aandeel is voor de verzekering van een particulier belang, maar ook op meer ideële of ook ideologische opvattingen over 'weldoen' aan en het ontfermen over anderen en ook over de wereld. De ontplooiing van moreel kapitaal – de bereidheid er voor de ander te zijn – spreekt in een hoog-mobiele en geïndividualiseerde samenleving niet vanzelf (Kuiper, 2009). Voor de samenleving in Putten is in kaart gebracht hoe het staat met de bereidheid voor een ander te zorgen of een ander te ondersteunen door vragen hieromtrent voor te leggen aan burgers en maatschappelijke organisaties in vragenlijst en interviews. In deze paragraaf wordt geschetst hoe het er voor staat met het moreel kapitaal in Putten.

Bereidheid voor elkaar te zorgen en hulp te verlenen

Puttense burgers verlenen elkaar verschillende vormen van informele ondersteuning, zo bleek al uit de beantwoording van voorgaande deelvragen. Met name burenen, familieleden en vrienden helpen elkaar. Nu zijn er aan burgers - naast concrete vragen over hulp en ondersteuning die verleend worden - vragen voorgelegd die inzicht geven in de bereidheid tot het geven van hulp en of deze hulp al dan niet wederkerig dient te zijn. Deze vragen geven zicht op het moreel kapitaal in de Puttense samenleving (tabel 3.24).

Opvallend in deze tabel is dat Puttenaren het niet per se belangrijk vinden dat hulp wederzijds is. Veel Puttenaren geven aan dat zij en hun burenen onderling hulp vragen. Ze helpen, ook als ze er niets voor terug krijgen. Er blijkt een verschil te zijn tussen buitengebied en dorpskern: op de stellingen 12.1 en op stelling 12.8 scoort het buitengebied significant hoger dan de dorpskern.

Tabel 3.24 Antwoord op van stellingen over de onderlinge aandacht, hulp en zorg tussen buren (n = 373) in percentages)*

Stelling (nummering correspondeert met vragenlijst)	mee oneens	gedeel- telijk mee oneens	niet mee eens /niet mee oneens	gedeel- telijk mee eens	mee eens
12.1 als ik iets voor mijn buren doe, verwacht ik dat zij ook wel eens wat voor mij doen	33	10	22	24	10
12.2 buren vragen me wel eens ergens bij te helpen	10	5	11	24	50
12.3 ik vraag zelf wel eens hulp aan mijn buren	17	6	8	27	42
12.4 we hebben in mijn buurt afspraken of regels over hoe we met elkaar om willen gaan	63	8	16	9	4
12.5 ik maak met mijn buren op straat een praatje	2	1	4	18	75
12.6 ik help mijn buren, ook als ik er niets voor terug krijg	4	1	7	15	74
12.7 het is fijn als buren iets voor me doen, maar ze moeten niets terugverwachten	53	12	18	10	8
12.8 buren vinden bij mij een luisterend oor voor privéproblemen	12	4	19	29	36

)* door afrondingen kan de som van de percentages afwijken van 100

Wie zorgt voor het tot stand brengen van moreel en sociaal kapitaal?

Wisselwerking en samenwerking tussen burgers en groepen helpt om een samenleving te creëren waarin mensen zich opgenomen voelen en waarin burgers elkaar helpen hun leefomgeving en sociale vooruitzichten te verbeteren. Waar burgers elkaar ontmoeten kunnen relaties ontstaan waarin burgers iets voor elkaar betekenen en waar ze elkaar waar nodig ondersteunen (moreel kapitaal). Het is van belang stil te staan bij de vraag wie er in de Puttense samenleving moet zorgen voor het tot stand komen voor het onderlinge contact, zodat de samenwerking en het omzien naar elkaar nu en in de toekomst geëffectueerd wordt. Deze paragraaf gaat in op de vragen wie in de Puttense samenleving deze rol nu op zich neemt of volgens de respondenten op zich zou moeten nemen.

In tabel 3.25 is het antwoord samengevat op de vraag wie eigenlijk verantwoordelijk is voor de sociale kwaliteit: individuele mensen, burgerorganisatie, overheden? Opvallend is dat de organisaties sociale samenhang niet alleen zien als een verantwoordelijkheid van individuele bewoners, maar ook als taak van de overheid. Ook vinden ze dat burgerorganisaties zelf de verantwoordelijkheid hebben om mensen te betrekken.

Tabel 3.25 Antwoorden op de vraag wie verantwoordelijk is voor het bevorderen van de sociale kwaliteit (n = 29) in percentages

Wie is verantwoordelijk voor ... (nummering correspondeert met vragenlijst)	1*	2*	3*	4*	5*
12.1 onderlinge betrokkenheid tussen bewoners	66	14	28	76	83
12.2 betrokkenheid tussen mensen en professionele organisaties	76	14	79	45	41
12.3 betrokkenheid tussen mensen en burgerorganisaties	55	21	28	93	76
Totaal aantal bevestigende antwoorden	66	16	45	71	67
Totaal aantal ontkennende antwoorden	34	84	55	29	33
Totaal aantal antwoorden	100	100	100	100	100

* 1. overheid, 2. commerciële partijen, 3. professionele organisaties, 4. burgerorganisaties, 5. individuele burgers en gezinnen

Opvattingen over goed samenleven

Bewoners van Putten werd gevraagd een ideaalbeeld te schetsen over hoe mensen met elkaar zouden moeten samenleven. De reacties die gegeven werden (n = 347) geven aanknopingspunten voor verbetering van de woonbeleving. Hieronder volgt in kader 3 een top 10 van meest gegeven antwoorden op de vraag 'Hoe ziet een goede zorgzame samenleving eruit'. Op de top tien wordt ingezoomd, omdat hier kansen liggen ter verbetering van de woonbeleving in Putten.

In de 375 ingevulde enquêtes hebben 347 mensen antwoord gegeven op deze open vraag. Omdat sommige mensen antwoorden geven die in meerdere antwoordcategorieën passen, komt het totaal van de gegeven antwoorden hoger uit dan 347.

Kader 3 Antwoorden op de open vraag: 'Hoe ziet een goede zorgzame samenleving eruit' (n = 347)

Aantal antwoorden per thema:

1. Respect voor elkaar en elkaars spullen (138 x)
2. Verdraagzaamheid, anderen behandelen zoals je zelf behandeld wilt worden, vrij laten (108 x)
3. Vriendelijkheid, goed met elkaar omgaan, eerlijk zijn, normen en waarden (82 x)
4. Elkaar helpen, klaar staan voor elkaar, opkomen voor elkaar (65 x)
5. Aandacht, luisteren, interesse tonen, omzien naar elkaar (56 x)
6. Goede onderling verhouding tussen gelovigen en niet gelovigen (16 x)
7. Open communicatie (15 x)
8. Gezamenlijke activiteiten, iets doen (12 x)
9. Samen leven naar Bijbelse normen (10 x)
10. Omgang tussen jong en oud (9 x)

Allereerst blijkt ook in Putten dat respect wordt gezien als basis voor een goede zorgzame samenleving. Vaak wordt verdraagzaamheid daaraan gekoppeld, net als elkaar helpen.

"Mensen delen zorg voor elkaar op basis van wederzijds respect. Persoonlijke grenzen worden in acht genomen en men gaat er vanuit dat de krachten/kwaliteiten van ieder persoonlijk de bron is voor verandering/probleemaanpak/verbetering/oplossing."

Puttenaren zijn vooral gesteld op vriendelijkheid, goede omgangsvormen en rekening houden met elkaar. Verdraagzaamheid is een thema dat vaker terug komt, niet allen bedoeld in de trant van niet discrimineren maar ook als aanklacht tegen mensen met een kort lontje.

"Leven maar vooral ook laten leven. Wat meer verdraagzaamheid en dus wat minder korte lontjes."

Dat er verschillende confronterende thema's zijn in Putten blijkt ook uit de gegeven antwoorden. De niet-gelovigen of niet-kerkelijken voelen zich vaak niet geaccepteerd.

"Er zijn verschillende soorten mensen en wij zijn allemaal uniek of wij nu christen zijn of niet. We moeten elkaar niet aankijken omdat wij om ons geloof rokken dragen, maar we moeten elkaar accepteren."

Of in een extremere vorm:

"Mensen zouden niet moeten discrimineren op geloof, welke kerkvorm en waar men geboren is maar wat voor mens men is. Dat ontbreekt hier. De vooroordelen zijn de pest voor de maatschappij."

"Meer naar elkaar luisteren en voor iedereen iets doen in het dorp ongeacht welk geloof. Putten heeft meer dan alleen gelovige inwoners."

Zo wordt bijvoorbeeld door weer een ander de oproep gedaan om het zwembad ook op zondag open te doen. Anderen willen de zorgzame samenleving juist enten op de bijbel:

"Mijn ideale samenleving is een samenleving waarin we allemaal de HEERE mogen dienen en de Christelijke liefde de overhand mag hebben."

Het één hoeft het ander natuurlijk niet uit te sluiten als er sprake is van open en eerlijke communicatie en integer bestuur. Aan beide wordt door sommige mensen weleens getwijfeld.

"Eerlijk zijn. Dat geldt voor iedereen, ook de mensen die ons dorp besturen, niet alleen voor de burger."

De kloof tussen ouderen en jongeren is soms diep.

"Geen grote mega-feesten in het centrum, waar veel ouderen wonen en waar velen zich aan ergeren."

Ouderen lijken een kwetsbare groep maar kunnen blijkbaar goed voor zichzelf opkomen. Er is in de gegeven antwoorden vrij veel aandacht voor de ouderenproblematiek, als het gaat om de vraag voor zorgvoorzieningen, bijvoorbeeld:

"Voor mensen die niet voor zichzelf kunnen zorgen moet in noodgevallen ruimte zijn voor snelle opvang."

Er worden veel opmerkingen gemaakt over het hanteren van de juiste normen en waarden in de onderlinge omgang.

"Zorgen voor heldere richtlijnen en het bewaken van waarden en normen."

Integratie tussen verschillende etnische culturen lijkt niet heel veel problemen op te leveren; Er wordt wel aandacht voor gevraagd, maar dan voor iedereen.

"Thuis kan men leven zoals men wil maar op straat heb je je te houden aan de normen en waarden zoals we die in Nederland kennen, waar je ook vandaan komt, dus ook Nederlanders!!!!!!!"

Er is bij het maken van categorieën verschil gemaakt tussen 'elkaar helpen', waarmee de daadwerkelijke actie wordt bedoeld en opmerkingen als 'omzien naar elkaar, naar iemand luisteren, tijd maken voor elkaar' en 'aandacht aan elkaar geven'.

Samenvatting sociaal en moreel kapitaal in Putten

Er zijn sterke banden die zich kenmerken door *bonding* (sterke interne verbondenheid). Belangrijke verbanden zijn familie, vriendenkringen, sportverenigingen en kerken. Er is daarbij een grote bereidheid elkaar te helpen in Putten, ook als dat niet wederkerig is, en ook als het buiten de eigen 'kring' is. In de praktijk komen mensen echter niet zo snel mensen buiten de eigen verbanden tegen, omdat de verschillende verbanden sterk met elkaar verweven zijn. Men ziet dezelfde mensen in de kerk, bij de school en in de sportvereniging; de autochtone Puttenaren uit een buurtschap delen kerk, school en vrienden met elkaar. Deze verbanden zijn elk afzonderlijk in principe open voor iedereen, maar doordat ze sterk met elkaar verbonden zijn vormen ze samen een massief. Mensen die niet tot één van de verbanden behoren, voelen zich hierdoor snel buitengesloten. De verbanden hebben ook niet zoveel oog voor de buitenstaanders, omdat ze elkaar voeden: via de kerk en de familie werft men nieuwe vrijwilligers voor de sportvereniging. Ook hulprelaties beperken zich in de praktijk tot degenen die men kent. Toch is er bereidheid bij Puttenaren om ieder te helpen die hulp nodig heeft, maar dat blijft vaak theorie omdat de hulpvraag buiten de eigen verbanden gewoon niet bekend is.

In een eerdere paragraaf bleek dat organisaties vooral de overheid en in de tweede plaats individuele burgers aanwijzen als verantwoordelijke voor het schoon, heel en veilig houden van de leefomgeving, twee keer zo vaak als burgerorganisaties of professionele organisaties. Als het gaat om de sociale samenhang vinden ze dat individuele mensen in de eerste plaats en de overheid in de tweede plaats verantwoordelijk is. Burgerorganisaties zijn volgens hen vooral wel vooral zelf verantwoordelijk voor het betrokken houden van mensen.

Belangrijke waarden in de samenleving vinden Puttenaren:

1. Respect voor elkaar en elkaars spullen
2. Verdraagzaamheid, anderen behandelen zoals je zelf behandeld wilt worden, vrij laten
3. Vriendelijkheid, goed met elkaar omgaan, eerlijk zijn, normen en waarden
4. Elkaar helpen, klaar staan voor elkaar, opkomen voor elkaar
5. Aandacht, luisteren, interesse tonen, omzien naar elkaar

4. Conclusies en aanbevelingen

De gemeente Putten wil door middel van dit onderzoek zicht krijgen op de sociale kwaliteit en leefbaarheid in Putten. De centrale onderzoeksvraag was:

“Welke krachtlijnen en knelpunten bestaan er in de sociale structuren van gemeente Putten en op welke manier kunnen burgers, lokale instellingen en gemeente bijdragen om deze in de komende jaren verder te versterken?”

Deze centrale vraag kan beantwoord worden door de antwoorden die het onderzoek geeft op onderstaande deelvragen:

- Hoe kunnen de sociale structuren in Putten getypeerd worden?
- Hoe waarden inwoners van Putten de sociale samenhang en leefbaarheid (woon- en leefklimaat)?
- Welk sociaal en moreel kapitaal is aanwezig in Putten?
- Welke groepen in Putten kunnen onvoldoende sociaal en maatschappelijk participeren?
- Welke ideeën hebben bewoners en organisaties in Putten zelf over het verbeteren van de sociale samenhang?
- Biedt de antwoorden op deze vragen handvatten voor wijkgericht werken in Putten

De opbouw van dit hoofdstuk is als volgt: eerst worden per deelvraag de conclusies weergegeven (paragraaf 4.1.); daarna wordt een antwoord op de hoofdvraag geformuleerd (paragraaf 4.2.). Dit hoofdstuk sluit af met vijf aanbevelingen aan gemeente Putten (4.3.).

4.1 Conclusies

4.1.1 HOE KUNNEN DE SOCIALE STRUCTUREN IN PUTTEN GETYPEERD WORDEN?

De Puttense samenleving is een uitgesproken dorpsgemeenschap. Oorspronkelijke Puttenaren onderscheiden zichzelf als ‘autochtonen’ van nieuwe inwoners, die aangeduid worden als ‘import’ of ‘allochtonen’. Met name de ‘autochtonen’ kennen elkaar goed. Ze vormen binnen de gemeentegrenzen van Putten sterke sociale netwerken die bovendien op allerlei manieren met elkaar verweven zijn. De mensen die deel uitmaken van dit ‘autochtone’ complex aan netwerken, komen elkaar tegen op diverse levensterreinen: in familieverband, in hun buurt, op school, in de kerk en op de sportvereniging. Wie zelf deel uitmaakt van deze verbanden waardeert dit zeer positief, al merkt men ook wel de nadelen in de vorm van sociale controle en geroddel. Wie er (nog) geen deel uitmaakt van de autochtone sociale netwerken, moet zich behoorlijk inspannen er wel ‘tussen’ te komen, en ervaart de Puttense samenleving hierdoor als gesloten.

Putten heeft een kerkelijk karakter, echter niet zo zwaar als in de media wel wordt geschetst. In werkelijkheid zijn drie van de tien Puttenaren actief betrokken bij de activiteiten van een kerk of andere religieuze organisatie. Wel stellen veel Puttenaren prijs op de zondagsrust in hun dorp. Nieuwkomers worden er zeer op aangekeken als zij op zondag de was buiten hangen of in hun zaak aan het werk zijn, ze kunnen er klanten mee verliezen. Belangrijker dan de kerkelijke verbanden zijn de familieverbanden en vriendenkringen die voor een groot deel binnen de familiegrenzen blijven.

Zelfredzaamheid staat in Putten hoog in het vaandel. Hard werken, niet klagen en zelf je eigen boontjes doppen is de norm. Dat betekent ook dat Puttenaren lang wachten met hulp vragen. Is er hulp nodig, dan wordt hiervoor eerst een beroep gedaan op de sociale netwerken, en pas daarna op beroepskrachten. Wie laat weten ergens hulp bij nodig te hebben, wordt snel geholpen. Wat dat betreft past de filosofie van de Wmo de Puttenaar goed. Praktische problemen worden met vereende krachten snel opgelost. Voor sociale problemen geldt dit in mindere mate: conflicten kunnen jarenlang onuitgesproken blijven en lang doorsudderen.

Niet alleen de inwoners vormen sterke netwerken, ook de formele organisaties doen dat. Met name rond ouderen en rond jongeren zijn diverse netwerken actief. Welzijnsorganisaties, politie en ook het ROC spelen in deze netwerken een belangrijke rol en ook kerken werken veel met elkaar samen en onderhouden contacten met bijvoorbeeld de gemeente en het maatschappelijk werk. Met name rond bekende probleemgroepen wordt intensief samengewerkt. Ook vrijwilligers zetten zich massaal in, met name voor eenzame ouderen en voor minima. Maar rond algemene en meer preventieve activiteiten

kan er nog meer samengewerkt worden, bijvoorbeeld tussen kerkelijk en algemeen jongerenwerk en tussen scholen en vrijwilligersorganisaties (in verband met maatschappelijke stages). Er zou nog meer samengewerkt kunnen worden voor groepen waarvan de problematiek minder zichtbaar is: mensen zonder werk (sociale activering), mensen met een stoornis in het autistisch spectrum en mensen met beperkte verstandelijke vermogens en sociale capaciteiten. Voor deze groepen is momenteel weinig specifieke aandacht. Maar juist in een samenleving waarin hard werken, niet klagen en zelf alles oplossen de norm is, worden deze groepen mensen gemakkelijk verkeerd begrepen en buitengesloten.

4.1.2 HOE WAARDEREN INWONERS VAN PUTTEN DE SOCIALE SAMENHANG EN LEEFBAARHEID?

Alle Puttenaren – zowel ‘autochtoon’ als ‘import’ waarderen de sociale samenhang en de onderlinge samenhang zeer, meer dan gemiddeld in Nederland. Putten is een prettig dorp om in te wonen, het wordt zelfs ‘een paradijs’ genoemd. Er is voor de waardering van de sociale samenhang *geen* verschil tussen de dorpskern en het buitengebied, wel tussen ‘autochtone’ Puttenaren en import, tussen kerkelijke en niet-kerkelijke Puttenaren en tussen mensen die wel actief zijn in verenigingen en mensen die dat niet zijn. Dat bevestigt het beeld dat de sociale samenhang met name hoog is in de autochtone sociale netwerken, waarbinnen de geloofsgemeenschappen en de sportverenigingen een belangrijke rol spelen. Wie hier geen deel van uit maakt, is ook vaker minder positief over de sociale samenhang.

Over het algemeen zijn Puttenaren tevreden met het voorzieningenniveau. Met name in het buitengebied en in de nieuwe wijken Husselerveld en Bijsteren is behoefte aan meer ontmoetingsplekken.

Putten is over het algemeen heel leefbaar. De bewoners ervaren Putten als schoon en heel. De donkere buitengebieden worden wel genoemd als een bron voor onveilige gevoelens. Een aantal specifieke straten vragen extra aandacht wat betreft het ‘schoon’ en ‘heel’, maar eigenlijk zijn er geen ‘slechte wijken’ of ‘achterstandsbuurtten’ aan te wijzen. Problematiek concentreert zich echter wel rond enkele van de permanent bewoonde recreatieparken, met name die waar criminele groepen een onderkomen hebben gevonden.

Opvallend is dat wie deel uitmaakt van de ‘autochtone’ sociale netwerken, niet alleen de sociale samenhang hoger waardeert, maar ook een hogere waardering heeft voor de eigen fysieke woonomgeving.

4.1.3 WELK SOCIAAL EN MOREEL KAPITAAL IS IN PUTTEN AANWEZIG?

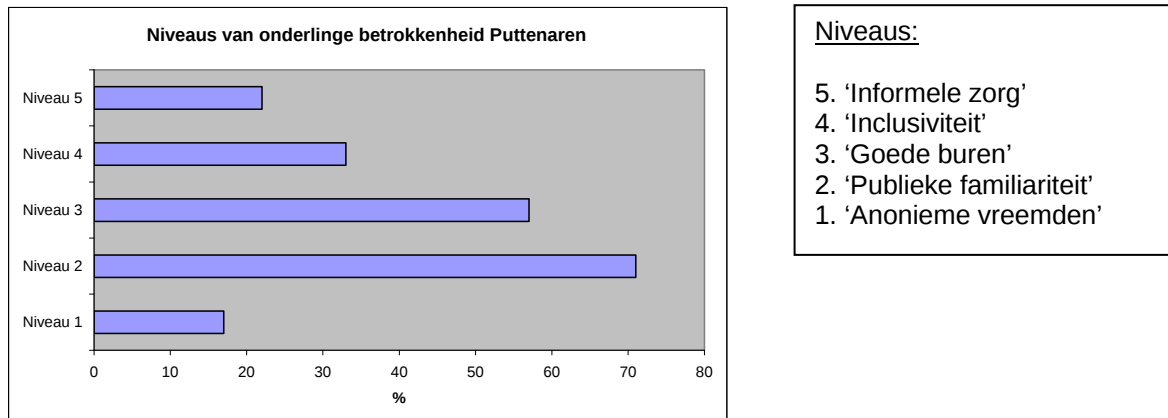
Niveaus van onderlinge betrokkenheid

Waar het gaat om sociale samenhang is de betrokkenheid van mensen onderling van belang. In het theoretisch kader (zie hoofdstuk 1 en bijlage I) is aangegeven dat er een opbouw van betrokkenheid bestaat. Hoe hoger het niveau, des te sterker de onderlinge betrokkenheid van inwoners. En dat betekent ook: meer zorg en hulp voor en aan elkaar. We onderscheiden vijf stappen, van zwak naar sterk:

1. ‘Anonieme vreemden’: burgers kennen elkaar niet en leven langs elkaar heen.
2. ‘Publieke familiariteit’: burgers kennen elkaar en maken meelevende praatjes op straat.
3. ‘Goede burenen’: burgers zijn op goede voet met elkaar en helpen elkaar op basis van wederkerigheid.
4. ‘Inclusiviteit’: burgers letten op elkaars belang, helpen elkaar ook in de privé-situatie.
5. ‘Informeel zorg’: burgers steunen elkaar en geven elkaar vormen van (mantel)zorg.

Per niveau kan worden aangegeven hoeveel procent van de Puttenaren op dat niveau kan worden ingedeeld. 17 procent van de Puttenaren geeft aan minder dan één keer per maand, of zelfs ‘zelden of nooit’, contact te hebben met burenen of buurtgenoten. Voor dit percentage geldt dat ze op niveau 1 kunnen worden ingedeeld: mensen die langs elkaar heen leven. 71 procent van de Puttenaren is het eens met de stelling ‘ik heb veel contact met mijn directe burenen’, terwijl dat in de rest van Nederland gemiddeld 47 procent is. Voor ongeveer driekwart van de bevolking is er dus minimaal sprake van ‘publieke familiariteit’. Maar ook burenhulp is een vanzelfsprekendheid en bijna 60 procent van de Puttenaren biedt daadwerkelijk praktische hulp. Hulp wordt door een derde van de mensen ook gegeven als dat niet wederkerig is. En in Putten wordt veel vaker dan het landelijk gemiddelde mantelzorg verleend. Ongeveer 22 procent van de Puttenaren verleent iemand langdurig hulp

(minimaal drie maanden aaneengesloten). Schematisch kan dat worden weergegeven in de volgende grafiek:

Krachtbronnen in Putten: sociale verbanden en maatschappelijke organisaties

Voor een verbonden samenleving is het van belang dat er netwerken en verbanden bestaan in een gemeenschap. Het gaat om formele netwerken waarin burgers en organisaties samenwerken, maar ook om informele sociale verbanden waarbinnen mensen elkaar weten te vinden om de samenleving te versterken.

Belangrijke krachtbronnen in Putten zijn:

1. Familieverbanden.
2. Vriendennetwerken binnen Putten.
3. Burenrelaties.
4. Kerken, verenigingen (sportverenigingen, historische verenigingen) en vrijwilligersorganisaties (o.a. SWO, Voedselbank).

In Putten blijken veel mensen betrokken te zijn bij maatschappelijke organisaties. Verenigingen en kerken worden in de interviews vaak genoemd als belangrijke verbanden. Uit de enquête blijkt echter dat familie- en vriendenverbanden in de praktijk veel belangrijker zijn voor de onderlinge contacten en voor hulp in de privé-situatie. Ook burens zijn hierin veel belangrijker dan kerk- of verenigingsgenoten. Er is dus zeker sprake van *bonding* in de Puttense gemeenschap, in de eerste plaats binnen families en vriendengroepen. Toch worden ook verenigingen en kerken vaak genoemd. Hoewel ze niet van hetzelfde belang zijn als familie- en vriendenverbanden, vormen ze wel belangrijke plaatsen waar Puttenaren elkaar tegenkomen. De verenigingen, kerken en families blijken bovendien een nauwe relatie te hebben met elkaar: verenigingen werven vrijwilligers uit de familieleden van andere vrijwilligers, vrijwilligers werven elkaar via de kerkelijke gemeenschap.

Kerkelijke Puttenaren voelen zich meer verbonden met hun woonomgeving dan niet-kerkelijke Puttenaren. Uit de interviews kan als verklaring worden geboden, dat ze het prettig vinden in een dorp met een 'kerkelijk' karakter te wonen, ook al vinden ze het zelf niet zo zwaar als de media soms doet voorkomen. Het kerkelijke karakter is wel herkenbaar in de zondagsrust, die voor een groot deel van de bevolking een belangrijke gedeelde waarde vormt. Hoewel de kerkelijke gemeenschappen dus niet heel direct van groter belang zijn dan familieverbanden en burens, spelen ze toch op cruciale punten een rol in de sociale samenhang.

Er is zeker sprake van *bridging* in Putten: er zijn veel samenwerkingsverbanden tussen organisaties en bijvoorbeeld ook tussen kerken. Mensen zijn ook zeker bereid om buiten hun familie, kerken en vereniging anderen te helpen. De sociale netwerken en de maatschappelijke organisaties die samenwerken vormen echter met elkaar weer zo'n groot massief (onderling verbonden families, kerken en verenigingen) dat het voor mensen die *niet* deel uitmaken van één van de Puttense families, kerken of verenigingen moeilijk is om mee te kunnen doen. Van de nieuwkomer, de import, wordt verwacht dat hij zelf zijn best doet binnen te komen door te laten zien dat hij zich aanpast en zich inzet in kerk of vereniging. Wie geen deel uitmaakt van één van de verbanden krijgt ook minder snel hulp. Het probleem is niet dat de 'autochtone' verbanden hen niet *willen* helpen, maar dat ze hen niet *kennen* en niet *bekend zijn* met eventuele hulpvragen. De nieuwkomer en eventuele hulpvragen

worden ook niet actief opgezocht door de bestaande verbanden. Hulpvragers zijn inderdaad niet altijd goed in beeld: 27 procent van de mensen die aangeeft zich momenteel nog niet in te zetten voor kwetsbare medeburgers, geeft aan dat ze niet weten wie hulp nodig heeft en wat de hulpvraag is; 21 procent denkt dat er geen kwetsbare mensen in zijn of haar omgeving wonen; 31 procent geeft echter ook aan dat ze geen tijd hebben om zich om een ander te bekommeren.

Verantwoordelijkheid voor sociale samenhang en leefbaarheid

Belangrijke waarden in de samenleving vinden Puttenaren:

1. Respect voor elkaar en elkaars spullen.
2. Verdraagzaamheid, anderen behandelen zoals je zelf behandeld wilt worden, vrij laten.
3. Vriendelijkheid, goed met elkaar omgaan, eerlijk zijn, normen en waarden.
4. Elkaar helpen, klaar staan voor elkaar, opkomen voor elkaar.
5. Aandacht, luisteren, interesse tonen, omzien naar elkaar.

Puttenaren voelen zich zelf verantwoordelijk voor de eigen omgeving. Maar liefst 78 procent doet wel eens wat in de eigen buurt, bijvoorbeeld zwerfvuil opruimen of de stoep vegen. Puttense organisaties vinden dat in de eerste plaats de overheid en in de tweede plaats individuele burgers verantwoordelijk zijn voor het schoon, heel en veilig houden van de leefomgeving. Ze wijzen half zo vaak burgerorganisaties of professionele organisaties aan als verantwoordelijke daarvoor. Als het gaat om de sociale samenhang vinden ze dat individuele mensen in de eerste plaats en de overheid in de tweede plaats verantwoordelijk is. Burgerorganisaties (verenigingen, vrijwilligersorganisaties en ook kerken) zijn volgens hen vooral zelf verantwoordelijk voor het betrokken houden van mensen. Dit is opvallend, omdat op andere plaatsen in het onderzoek blijkt dat mensen die nog geen deel uitmaken van die burgerorganisaties zelf erg hun best moeten doen om er binnen te komen. De verantwoordelijkheid wordt mogelijk wel gevoeld voor het *vasthouden* van leden en vrijwilligers, maar minder voor het *werven* van nieuwe leden en vrijwilligers.

4.1.4 WELKE GROEPEN IN PUTTEN KUNNEN ONVOLDENDE SOCIAAL EN MAATSCHAPPELIJK PARTICIPEREN?

Ongeveer 40 procent van de Puttense bevolking behoort tot een groep met verhoogd risico op sociale uitsluiting. Driekwart hiervan ervaart echter geen problemen in het meedoen in de samenleving. 10 procent van de bevolking geeft aan inderdaad niet goed mee te kunnen doen. Vaak zijn dit ouderen met lichamelijke beperkingen. 2 procent van de respondenten wijt het aan de gesloten en/of kerkelijke cultuur van Putten dan hij of zij zich uitgesloten voelt; dit zijn allen niet-Puttenaren.

Een paar groepen komen uit dit onderzoek naar voren als extra kwetsbaar: jongeren, alleenstaande ouderen, mensen met beperkte sociale en cognitieve capaciteiten en een deel van de bewoners van de recreatieparken.

Jongeren en kinderen kunnen niet voldoende meedoen omdat het heel moeilijk voor hen is in Putten te blijven wonen. Putten ontgroent hierdoor. Dit is een zorgelijke ontwikkeling die de vergrijzing – een landelijke trend waar Putten niet aan ontkomt – nog eens versterkt. Starters en jonge gezinnen zoeken elders onderdak, met diverse negatieve effecten. Kinderen kunnen niet langer bij de ouders en grootouders in de buurt blijven wonen. Er komen tegelijkertijd steeds minder jonge gezinnen, waarmee het draagvlak voor scholen afneemt. Op langere termijn zal dit ook betekenen dat steeds minder jongeren voor steeds meer ouderen zorg draagt. Een tweede probleem van jongeren is alcoholconsumptie en ander middelengebruik. Juist de brede acceptatie van het vaak en veel drinken door oudere generaties, maakt het moeilijk om onder jongeren overmatige alcoholconsumptie tegen te gaan.

Het aantal ouderen neemt toe en daarmee ook het aantal *alleenstaande ouderen*. Diverse respondenten kaarten het probleem van eenzaamheid aan. Ondanks de grote inzet in bezoekwerk van de SWO en haar vrijwilligers en van kerken zijn er veel ouderen eenzaam. Hoe groot dit probleem daadwerkelijk is, is niet in dit onderzoek gemeten. Wat alleenstaande ouderen extra kwetsbaar maakt is dat het niet eenvoudig is hulp te vragen, zeker niet in een dorp waar zelfredzaamheid hoog gewaardeerd wordt.

Een groep waar het merendeel van de respondenten in de interviews zich zorgen over maakt zijn mensen in sociale en financiële problemen die op de recreatieparken terecht zijn gekomen. Formeel bestaat deze groep *kwetsbare chaletbewoners* niet als onderdeel van de Puttense bevolking; maar ze wonen wel op het grondgebied van gemeente Putten.

Voor een deel gaat het om groepen die prima voor zichzelf kunnen zorgen en van de relatief goedkope woonruimte in een aantrekkelijk gebied gebruik maken: recreanten en gepensioneerden, Poolse arbeiders, maar ook criminelen. Puttenaren hebben weinig problemen met de eerste drie groepen, omdat ze direct of indirect economisch voordeel opleveren. De criminaliteit op de parken en de bijkomende overlast daarvan wordt echter wel als bedreigend ervaren.

Andere groepen komen (vanuit heel Nederland) juist op de parken wonen omdat ze niet goed kunnen meekomen in de samenleving. Puttenaren en organisaties signaleren dat er veel sociale nood heerst. Puttenaren zouden graag betere oplossingen zien voor mensen die in afwachting van een sociale huurwoning eerst een aantal jaren in een vakantiepark wonen (jongeren of gescheiden mensen, al dan niet met jonge kinderen). Ook maken diverse hulpverleners en individuele Puttenaren zich zorgen over de groep mensen die op de parken terechtkomt omdat ze zich nergens anders konden handhaven. Binnen deze groep wordt veel problematiek gesignaleerd, waaronder geldproblemen, verslaving, prostitutie, psychische problematiek en criminaliteit. Deze groepen zijn overigens niet zelf onderzocht, omdat ze buiten de steekproef van het onderzoek vielen.

Tenslotte dreigen in Putten *‘eenvoudige mensen’* tussen wal en schip te raken. Het gaat om mensen met beperkte sociale en cognitieve capaciteiten, die het tempo van de maatschappij moeilijk kunnen bijbenen. Ook van hen wordt verwacht dat ze zelfredzaam zijn, zelf actief deelnemen aan maatschappelijke activiteiten en zelf ondersteuning aanvragen als ze dat nodig hebben; maar daar hebben ze niet altijd voldoende capaciteiten voor. Een aantal hulpverleners signaleert in dit onderzoek dat deze groep door zowel hulpverleners als burens lang niet altijd herkend wordt als een groep die iets meer ondersteuning nodig heeft, omdat hen op het oog niets mankeert.

4.1.5 WELKE IDEEËN HEBBEN BEWONERS EN ORGANISATIES ZELF OVER HET VERBETEREN VAN DE SOCIALE SAMENHANG?

In de enquête voor inwoners van Putten is gevraagd: ‘Stel, de gemeente heeft een miljoen ter beschikking om te bevorderen dat mensen goed met elkaar omgaan en dat iedereen mee kan doen. Wat zou u doen met dit geld?’ Deze vraag is door 307 mensen ingevuld. 195 daarvan (64 procent) geeft een antwoord dat te maken heeft met sociale activiteiten of interventies, bijvoorbeeld investeren in feesten, buurtwerk of in (sport) verenigingen. 90 mensen (29 procent) zou het geld liever investeren in iets fysieks, bijvoorbeeld een gebouw of groenvoorzieningen. 10 personen denken echter dat geld helemaal niet het middel is om te zorgen dat mensen goed met elkaar omgaan en elkaar mee laten doen.

Puttenaren zouden zelf graag extra investeren in (top 10):

1. Feest of evenement (dorps-, buurt- of straatfeest, sportmarathon).
2. Iets voor de jeugd (hangplek, activiteiten, uitgaansgelegenheid).
3. Iets voor mensen in financiële nood of voor wie om andere redenen tussen wal en schip raakt.
4. Iets op buurtniveau (feest of ontmoeting).
5. Iets voor ouderen (zorg, activiteiten, ontmoetingsmogelijkheid, voorzieningen).
6. Multifunctionele accommodatie (op dorps- of wijkniveau of in de buurtschappen; voor inloop en div. voorzieningen; genoemd wordt verbouwing Stroud en samenvoeging bibliotheek, cultureel centrum, inloopgelegenheid, kinderopvang en andere voorzieningen).
7. Activiteiten om verschillen te overbruggen (jong-oud, kerkelijk-niet kerkelijk, autochtoon-import etc.).
8. Sport (voorzieningen en activiteiten).
9. Schoon en heel houden Putten (zwerfvuil, stoeptegels).
10. Groen (meer en beter onderhouden groen, o.a. Groene Scheg).

4.1.6 BIEDEN DE ONDERZOEKSRESULTATEN HANDVATTEN VOOR WIJKGERICHT WERKEN IN PUTTEN?

Gemeente Putten wil dit onderzoek mede gebruiken om een beslissing te nemen over het opzetten van wijk- of buurtgericht werken. Wijken zijn administratieve eenheden, die gemeenten (of ook andere organisaties) kunnen maken om specifieke doelen te bereiken. Er kunnen voor een gemeente verschillende redenen zijn om wijkbeleid in te voeren (Jager-Vreugdenhil, 2010):

- a. om met beleid nauwer aan te sluiten bij de beleavingswereld van burgers;
- b. om buurt- of wijkgebonden problematiek gericht aan te pakken; of
- c. om de integratie van gemeentelijk beleid te organiseren op een (voor ambtenaren en professionele organisaties) ‘behapbaar’ niveau.

Dit onderzoek biedt voor elk van deze mogelijke redenen belangrijke overwegingen. Wat de aansluiting bij de beleavingswereld van burgers betreft, blijkt dat Puttenaren zich zelf vaak niet zozeer betrokken voelen bij hun eigen wijk, buurt of straat, maar veel meer bij hun hele dorp. Puttenaren helpen elkaar onderling als burens wel vaak en hebben ook vaak contact met hun burens. Maar ze identificeren zich vooral met hun dorp als geheel en niet met hun wijk of buurt. Inwoners zouden wel graag meer activiteiten ontplooiën op straat- of buurtniveau maar net zo goed op dorpsniveau. Het gaat dan om feesten en om andere activiteiten die mensen met verschillende achtergronden bij elkaar brengen.

Er is geen specifieke buurt- of wijkgebonden problematiek in Putten. Er zijn wel specifieke straten die extra aandacht vragen (en dat ook al krijgen, met name door woningstichting en politie). Sommige inwoners maken zich wel zorgen over de nieuwbouwwijken Bijsteren en Husselerveld, omdat hier veel nieuwe bewoners wonen die (nog) geen aansluiting hebben bij de hechte dorpsamenleving. Op basis van de sociale samenhang en leefbaarheid zijn er geen duidelijk verschillende wijken of buurten aan te wijzen, ook Bijsteren en Husselerveld kennen niet minder samenhang dan de andere delen van Putten. De sociale samenhang is ook in de buurtschappen niet wezenlijk anders dan in de dorpskern. Wel zijn mensen in buurtschappen vaker dan mensen in de dorpskern *gehecht* aan hun directe woonomgeving en wordt in de buurtschappen vaker intensieve en langdurige mantelzorg verleend.

Diverse instellingen (gemeente, politie, woningstichting) hebben om organisatorische redenen Putten in wijken ingedeeld. Elke organisatie hanteert een andere indeling, gemaakt op pragmatische gronden: een indeling van het werkgebied in behapbare eenheden. Wanneer vertegenwoordigers van organisaties en inwoners van Putten wordt gevraagd aan te geven wat zij logische wijken en buurten vinden, levert dat veel verschillende kaarten op. Wel duidelijk herkenbaar zijn de buurtschappen, al zijn de grenzen hiervan niet helemaal helder.

4.2 Aanbevelingen

Hierboven zijn op de verschillende aspecten van sociale samenhang en leefbaarheid conclusies weergegeven. Op basis van deze conclusies geven de aanbevelingen aan voor welke uitdagingen de gemeente, organisaties en burgers met elkaar staan. Op basis van drie belangrijke speerpunten zijn concrete activiteiten geformuleerd. Ook zijn daarbij de partijen benoemd die een belangrijke rol kunnen spelen in het oppakken en uitvoeren van deze activiteiten. Door deze uitdagingen met concrete activiteiten aan te gaan (en daarbij gebruik te maken van de verschillende krachtbronnen), wordt gewerkt aan behoud én versterking van de sociale samenhang en leefbaarheid in Putten.

AANBEVELING 1: WERK AAN INTEGRATIE 'AUTOCHTOON' EN 'IMPORT'

Kloof is te overbruggen op straatniveau en via organisaties.

Uit dit onderzoek komt naar voren dat er een tweedeling bestaat in Putten tussen mensen die wél deel uitmaken van de dorpsgemeenschap en mensen die daar (nog) géén deel van uitmaken. Deze scheiding valt grotendeels samen met de scheiding tussen 'autochtoon' en 'import'. Dit verschil heeft gevolgen voor de sociale samenhang en leefbaarheid. Wie geen deel uitmaakt van het 'massief' aan met elkaar verbonden autochtone sociale verbanden ervaart de leefbaarheid en sociale cohesie minder positief.

Er zijn goede mogelijkheden om deze kloof te overbruggen zowel via het stimuleren van 'buurschap' als via burgerorganisaties.

Instrument op straatniveau

In de praktijk blijken burensrelaties voor Puttenaren belangrijke contacten te zijn, minder belangrijk dan familie- en vriendenrelaties, maar belangrijker dan de vaak genoemde verenigingen en kerken. Omdat iedereen burens heeft en omdat Puttenaren burens en goed buurschap belangrijk vinden, is het straat- en buurtniveau het aangewezen niveau om de kloof tussen 'autochtoon' en 'import' te overbruggen. Puttenaren hebben hier zelf allerlei ideeën over: een budget voor buurt- en straatfeesten of het opzetten van buurtbemiddeling.

Een goed instrument op straatniveau is het huiskamergesprek. In een huiskamergesprek wisselen bewoners in een informele setting – koffievsite bij burens – onder leiding van een externe gespreksleider uit wat hun onderlinge verwachtingen zijn. In een Zwolse buurt bleken de huiskamergesprekken juist ook heel verhelderend te zijn met betrekking tot de normen van burens over het voorstellen van nieuwkomers en het onderling verlenen van hulp. Juist in Putten kan dit heel

prettig zijn voor nieuwe bewoners, omdat afwijkend gedrag door de 'autochtonen' gemakkelijk geïnterpreteerd wordt als 'niet willen aanpassen'. Als aanpassing belangrijk is, is communicatie over *waaraan* aanpassing wordt vereist, onmisbaar. Het instrument van het huiskamergesprek vereist dat er wel een bepaalde basis aan sociale cohesie is in een buurt, en dat is in Putten geen probleem. De huiskamergesprekken kunnen geleid worden door beroepskrachten, bijvoorbeeld opbouwwerkers, maar zouden ook geleid kunnen worden door vrijwilligers, bijvoorbeeld mensen die zich actief willen inzetten voor hun buurt. Opgeleide beroepskrachten kunnen aan de slag met huiskamergesprekken na één training waarin de werkwijze wordt overgedragen. Vrijwilligers hebben daarnaast nog één of twee avonden training nodig in gesprekstechnieken.

Stimulering via burgerorganisaties

Ook burgerorganisaties kunnen een belangrijke rol spelen in het samenbrengen van nieuwe en oude Puttenaren. Ze vormen zelf een belangrijke bindende factor in de dorpsgemeenschap. Omdat ze zelf ook aangeven dat burgerorganisaties zelf verantwoordelijk zijn voor het betrekken van mensen, kunnen ze daar goed op aangesproken worden. Daarbij is het wel van belang hen ervan te overtuigen dat ze niet alleen het huidige leden- of vrijwilligersbestand vasthouden, maar ook juist werven onder de groep die ze nog niet kennen. De verenigingen, vrijwilligersorganisaties en kerken hebben momenteel voldoende leden en vrijwilligers die als vanzelf via familieleden en vrienden nieuwe leden werven. De mogelijkheden om ook bewust buiten die verbanden om te werven kunnen beter benut worden. De gemeente kan stimuleren dat verenigingen en organisaties hun activiteiten en werving verbreden tot nieuwe Puttenaren, bijvoorbeeld ook door aan subsidies of programmagelden voorwaarden te verbinden. Wanneer sportorganisaties bijvoorbeeld een grotere rol willen hebben in de uitvoering van de BOS-impuls, kunnen ze die rol en de bijbehorende middelen toegekend krijgen onder de voorwaarde dat ze laten zien hoe ze ook nieuwe Puttenaren betrekken. Ook kan als voorwaarde worden meegegeven dat samengewerkt wordt met de sportverenigingen waar mogelijk wel meer nieuwkomers zijn, bijvoorbeeld tennisverenigingen en maneges.

AANBEVELING 2: VOER GEEN WIJKBELEID IN; WEL BUURT- OF STRAATBELEID

Voer geen wijkbeleid

Zoals ook beschreven in de conclusies zijn er drie mogelijke redenen voor gemeenten om wijkbeleid in te voeren. De eerste mogelijke reden voor wijkbeleid is de aansluiting bij de belevingswereld van de inwoners. De Puttenaar is echter niet zozeer betrokken bij zijn wijk, maar vooral bij het dorp als geheel. De betrokkenheid van Puttenaren bij het dorp als geheel is een zeer positief gegeven, en eerder een reden om gemeentelijk beleid juist *niet* teveel op wijkniveau te organiseren.

De tweede mogelijke reden om wijkbeleid in te voeren is om buurt- of wijkgebonden problematiek gericht aan te pakken. In Putten is echter geen sprake van problematiek die verbonden is aan specifieke wijken of buurten, hooguit aan enkele straten. Alleen de nieuwe wijken Bijsteren en Hussenerveld vragen extra aandacht, omdat Puttenaren over de sociale samenhang en leefbaarheid in deze wijken zorgen hebben. Uit dit onderzoek blijkt dat de wijken echter niet minder sociale cohesie kennen dan de rest van het dorp. Puttenaren denken wel dat de wijken door hun ligging minder aansluiting vinden bij de dorpsamenleving. Toch is het juist daarom niet aan te raden specifiek wijkbeleid op deze wijken in te zetten, omdat dit juist zou stimuleren dat de wijk een aparte status zou krijgen naast de rest van het dorp. Dit zou juist de aansluiting van de bewoners bij de dorpsamenleving in de weg staan. Wel is juist in deze wijken het inzetten van huiskamergesprekken van belang (zie eerste aanbeveling).

De enige reden die overblijft om in Putten wijkbeleid in te zetten, is dat het voor de integratie van gemeentelijk beleid handig kan zijn om het werkgebied in te delen in delen van (voor ambtenaren en professionele organisaties) 'behapbaar' formaat. Dat gebeurt ook al wel, bijvoorbeeld voor het organiseren van wijkveiligheidsavonden. Het is een pragmatische keuze om dit op wijkniveau te doen, bijvoorbeeld om een goed aantal bewoners per avond te bereiken of om specifieke problemen (zoals straten die te donker zijn of onveilige verkeerssituaties) te bespreken met alleen de mensen die er rechtstreeks mee te maken hebben. Voor een andere activiteit zouden echter andere indelingen gemaakt kunnen worden. En in de praktijk maken inderdaad verschillende organisaties verschillende indelingen. Het zou alle organisaties tijd besparen wanneer op een centraal niveau een gezamenlijke wijkindeling wordt gemaakt.

Wanneer gekozen wordt voor een wijkindeling is het een vraag hoe die eruit zou moeten zien. De huidige indeling op basis van postcodegebieden kent een aantal nadelen, onder andere dat er

postcodes zijn die in twee of meer buurten onderverdeeld worden, en dat de nieuwe wijk Bijsteren deels wordt ingedeeld onder 'Putten Stationsstraat-Industrie' en deels onder 'verspreide huizen Norden, Bijsteren, Hoef'. Deze indeling is dus aan een update toe. Mogelijk kan gebruik gemaakt worden van de indeling zoals gebruikt in dit onderzoek.

Voer wel straat- of buurtbeleid

Om andere redenen is het wél aan te raden om aan te sluiten op het straat- of buurtniveau, zie hiervoor aanbeveling 1 en 4. Dat gaat dus niet zozeer om administratieve indelingen, maar om het stimuleren van initiatieven in de directe woonomgeving van mensen.

AANBEVELING 3: SLUIT DE OGEN NIET VOOR SOCIALE NOOD OP RECREATIEPARKEN

Erken de complexiteit van de problematiek en diversiteit van de probleemgroepen die de recreatieparken bewonen

Diverse Puttense organisaties en inwoners maken zich zorgen om schrijnende problematiek op de recreatieparken. Deze problematiek komt maar gedeeltelijk in beeld bij de gemeente omdat het formeel niet om eigen inwoners gaat. Permanente bewoning van de recreatieparken wordt wel als juridisch en ruimtelijke-orderingsprobleem gezien en permanente bewoning wordt bestreden. Hoewel vanuit deze invalshoeken de gemeente geen verantwoordelijkheid heeft voor wie er toch woont, zou ze op grond van andere, sociale overwegingen, de ogen niet mogen sluiten voor de sociale nood op hun grondgebied. De bewoners van de parken vormen als het ware kleine minisamenlevingen, waar echter geen gekozen overheid invloed op heeft via beleid en die daardoor het karakter hebben van vrijstaatjes, hooguit geleid door (verenigingen van) eigenaren met voornamelijk een economisch belang. Deze vrijstaatjes kunnen goede samenlevingsstructuren herbergen, maar evengoed ontaarden in criminele bolwerken.

Om ruimte te scheppen voor het werken aan de sociale nood op de recreatieterreinen is het van belang te erkennen dat er verschillende typen (illegale) bewoners bestaan. Op basis van dit onderzoek zijn deze niet te kwantificeren; het onderzoek heeft niet plaatsgevonden op de parken zelf, en de vragenlijsten van dit onderzoek zijn alleen verstuurd naar mensen die wél in de gemeentelijke basisadministratie staan. Op basis van wat andere Puttenaren en organisaties in dit onderzoek vertelden óver deze mensen, is wel een indeling te maken in uiteenlopende typen chaletbewoners. Voor sommige van deze typen – permanent wonende gepensioneerden, arbeidsmigranten, criminelen - past strikt beleid en is dat ook noodzakelijk om de recreatieve functie van de parken te handhaven en om criminaliteit op de parken in te dammen. Voor andere groepen zou ook strikt beleid kunnen worden toegepast, maar niet zonder tegelijk een oplossing te bieden voor de problematiek.

Zoek oplossing voor woningzoekenden

Voor de groep woningzoekenden (jonge starters en gescheiden gezinnen) bevelen we aan om na te gaan of één of twee recreatieparken in het beheer van de woningstichting gebracht kunnen worden om ook formeel te kunnen functioneren als starterswoonruimte; dit gekoppeld aan de voorwaarde dat de bewoners ingeschreven blijven bij de woningstichting en actief blijven reageren op andere, permanente woonruimte. Tegelijkertijd zou gewerkt moeten worden aan het woningaanbod voor starters door nieuwbouw, maar mogelijk ook op andere creatieve manieren, bijvoorbeeld door grotere woonhuizen op te splitsen in twee of meer wooneenheden.

Zoek oplossing voor hulpbehoevenden

Voor de andere groep bewoners die door sociale problematiek van uiteenlopende aard (geldproblemen, verslaving, psychische problematiek) op de parken zit, bevelen we aan dat de gemeente onderzoekt of het juridisch mogelijk is om aan hen een aparte status te verlenen op basis van hun problematiek. Deze status zou kunnen betekenen dat voor hen voortzetting van de bewoning onder voorwaarden (bijv. hulpverlening of reïntegratie) wordt toegestaan. Het zou ook alleen kunnen betekenen dat het voor deze personen mogelijk wordt zich in te schrijven bij de gemeente, zodat ze ook in aanmerking komen voor sociale uitkeringen en sociale huisvesting. Eventueel kan deze groep beleidsmatig benaderd worden als dak- en thuislozen, wat ze feitelijk ook zijn wanneer de ruimte waar ze wonen geen woonbestemming heeft. Gemeente Putten zou voor deze aanpak samenwerking kunnen zoeken met gemeenten waar veel bewoners met problematiek mogelijk formeel nog wel ingeschreven staan.

AANBEVELING 4: GEEF RUIMTE AAN HET ENORME SOCIAAL KAPITAAL ONDER ORGANISATIES EN INWONERS

Beleidsruimte

In Putten is veel sociaal kapitaal onder inwoners en organisaties. De gemeente kan daarom veel aan hen overlaten. Dit kan op verschillende manieren:

- Door budgetten voor specifieke beleidsterreinen ter beschikking te stellen aan burgerorganisaties. Gelden voor de BOS-impuls kunnen bijvoorbeeld worden ingezet via sportorganisaties en scholen.
- Door goed overleg en afstemming. Een voorbeeld is het overleg met kerken, dit kan voortgezet en uitgebouwd worden op diverse terreinen, bijvoorbeeld over de afstemming tussen armoedebeluid van de gemeente en diaconale inzet van de kerken. Mogelijk kunnen kerken ook op andere terreinen gemeentelijk beleid versterken, bijvoorbeeld op het terrein van opvoedingsondersteuning of preventie en hulpverlening in relaties.
- Door op bepaalde terreinen bewust géén gemeentelijk beleid in te zetten, maar zoveel mogelijk vrijheid te geven aan bewoners en organisaties om eigen ideeën uit te voeren.
- Door stimuleringsbudgetten in te zetten om straat- en buurtactiviteiten aan te moedigen; dit kan gaan om kleine bedragen, die bijvoorbeeld ook via een prijsvraag verdeeld kunnen worden. Elk jaar zouden tien ideeën gehonoreerd kunnen worden en uitgevoerd. Ook zou de gemeente kunnen aanbieden voor deze initiatieven een provinciale subsidie aan te vragen (beleidsregel subsidieverstreking gemeenschapsvoorzieningen en sociale cohesie op het platteland, paragraaf 3.3.3.: initiatieven van onderop; de subsidie bedraagt minimaal 1.000 en maximaal 7.000 euro per aanvraag).

Aan elk van deze budgetten en vrijheden kan de gemeente voorwaarden verbinden om specifieke doelen te bereiken, bijvoorbeeld het stimuleren van de integratie tussen 'autochtoon' en 'import', of voor het stimuleren van het betrekken van kwetsbare groepen in de activiteiten.

Fysieke ruimte

Een wens van veel Puttenaren is het samenbrengen van diverse culturele activiteiten en voorzieningen in één gebouw: een dorps huis, multifunctionele accommodatie (mfa) of cultureel centrum. Dit wordt in elk geval van belang gevonden voor de jeugd. Het ligt voor de hand om, zoals veel respondenten zelf ook voorstellen, hiervoor bestaande accommodaties (bijv. Stroud, bibliotheek, 'De Krakerr', De Aker) samen te voegen of te verbouwen om tot één mfa in het centrum te komen. Er zijn vele combinaties mogelijk, bijvoorbeeld met kinderopvang of laagdrempelige loketten (Wmo- of MEE-loket). Kleinere varianten van een dergelijke accommodatie kunnen in elk buurtschap worden gerealiseerd (en zijn er ook al in een aantal buurtschappen). Er is nader onderzoek nodig om na te gaan welke organisaties en functies in een dergelijke mfa gecombineerd kunnen worden en welke bijdrage de betreffende organisaties zelf zouden kunnen bieden om het centrum te realiseren. Hierin zou de wens meegenomen kunnen worden van diverse organisaties om te komen tot een brede welzijnsorganisatie of welzijnskoepel. Een fysieke ruimte kan een verdere samenwerking sterk stimuleren. Provincie Gelderland stimuleert met de 'beleidsregel subsidieverstreking gemeenschapsvoorzieningen en sociale cohesie op het platteland' de totstandkoming van mfa's met een subsidie van maximaal 300.000 euro (ten hoogste vijftig procent van de kosten). Ook kan een subsidie worden verstrekt van maximaal 50.000 euro voor de bundeling van functies van één of meer non-profit organisaties.

AANBEVELING 5: SPOOR EENZAAMHEID EN VERBORGEN PROBLEMATIEK OP

In dit onderzoek gaven diverse respondenten aan dat ze veel eenzaamheid zagen onder alleenstaande ouderen. Dit is grotendeels verborgen eenzaamheid, omdat het vaak om ouderen gaat die niet snel uit zichzelf ondersteuning zouden zoeken, mede doordat zelfredzaamheid zo belangrijk wordt gevonden. Om deze verborgen eenzaamheid op te sporen kan een kwantitatief onderzoek worden uitgevoerd onder alle alleenstaanden vanaf de pensioengerechtigde leeftijd. Met dit onderzoek kan niet alleen de mate van eenzaamheid in kaart worden gebracht, maar kan ook geïnventariseerd worden wat de behoefte aan contact is, welke activiteiten gewenst zijn en welke talenten senioren zelf graag inzetten. Dit onderzoek zou ook uitgevoerd kunnen worden door vrijwilligers zelf (bijvoorbeeld van SWO en kerken, maar mogelijk ook door jongeren in het kader van een maatschappelijke stage), in de vorm van een activerende enquête. Hierdoor ontstaan veel nieuwe contacten en kunnen ideeën snel omgezet worden in actie. Dit is dus meer dan de bezoeken die de SWO momenteel al aflegt bij

Puttenaren die 75 jaar worden. Door bewoners al tien jaar eerder te benaderen, worden zij juist in de fase dat ze nog vitaal zijn geactiveerd.

TENSLOTTE: CADEAUTJES UIT HET VELD

In de interviewronde en de enquêtes gaven organisaties en bewoners zelf diverse aanbevelingen mee:

- Vernieuwing bestrating in het dorp. Er zijn overal gootjes voor de afwatering waardoor het dorp moeilijk te bereiken is voor mensen in een rolstoel of mensen met een rollator.
- 'De Krakerrr' wacht op een nieuw gebouw. Dit zou een nieuwe start aangeven van het jongerenwerk.
- Meer blauw op straat.
- Snellere behandeling medische voorzieningen. Nu vaak te bureaucratisch.
- Geen aanstaande bezuinigingen in de jeugdzorg in verband met de problematiek.
- Wegens bezuinigingen bevorderen vrijwilligers. Kerken draaien bijna helemaal op vrijwilligers.
- Jongeren houden in Putten door gedoogbeleid.
- Fietsen in het dorp!
- Luisteren naar inwoners.
- Niet nieuw gaan bouwen (er zijn veel plannen en wensen). Als er geen geld is, nu in deze tijd, nuchter zijn. De plannen en wensten 'koesteren' voor betere tijden!
- Gemeente kan zich sterker richten op wijkgericht werken. Wijkveiligheidsavonden vormen een goede aanzet.
- Gemeente zou het aanbod aan relatie- en opvoedingsondersteuning van diverse hulpverleners en kerken onder de aandacht moeten brengen. Bijvoorbeeld een brochure voor iedereen die drie jaar getrouwd is.
- Om de sociale samenhang en leefbaarheid in Putten te versterken moet de gemeente doorgaan waar ze mee bezig zijn en tegelijk maatschappelijke organisaties (sportverenigingen, kerken) handen en voeten geven en het idee geven dat we samenwerken. Dat kan bijvoorbeeld door gehoor te geven als iemand namens kerk of diaconie vraagt om een aanvraag voor een scootmobiel nogmaals te bekijken.
- Dat de weg wordt gemaakt in het bos en dat er folders van putten worden gebracht.
- Eigenlijk zou er op het gemeentehuis 1 loket moeten komen waar je voor alles naar toe kunt, van mijn kachel doet het niet tot en met sociale problemen. De persoon die achter het loket zit moet je dan zo doorwijzen naar de juiste hulpgever.
- Een fysieke plek in de wijk Husselerveld waar mensen naar toe kunnen en elkaar kunnen ontmoeten is heel belangrijk.
- Luisteren naar jongeren en naar hun mening vragen wordt gewaardeerd. Misschien doen ze dat al wel, maar blijf dat ook doen! Nodig jongeren en kinderen uit in het gemeentehuis om de plek te leren kennen maar ga ook naar hen in hun omgeving. De gemeente is toegankelijk en dat is mooi.
- Het is goed om ook de kerkelijke jongeren en de kerkelijke jongerenwerkers te betrekken bij 'De Krakerrr'; maar dan niet alleen avonden over drank en drugs, betrek bijvoorbeeld ook de sportwerker om gezamenlijk iets te ondernemen.
- Mensen zijn op de hoogte van wat de kerk allemaal organiseert maar er kan meer betrokkenheid zijn bij kerken. Nu werken we allemaal nog teveel op eilandjes.
- Sport is heel belangrijk voor de gemeenschap. Betrek sportverenigingen voor uitnodigen in het BOS-project om mee te denken, anders blijft het echt beleidsmatig. Voorstel om een "combinatiefunctionaris BOS-2" in het leven te roepen die vanuit de kant van sportverenigingen met de plannen mee kan denken. Zorg voor open communicatie met de sportverenigingen. Maak duidelijke en daadkrachtige keuzes binnen de beleidsnota voor sport.
- De gemeente kan leren om duidelijker te zijn. Het tonen van daadkracht en keuzes is niet de sterkste kant van de gemeente. Zoals het fietsen in de winkelstraat, waarbij het gaat om de veiligheid. Hak de knoop door en kom niet na een aantal jaar met een halve oplossing.
- Het vrachtwagenverkeer zou met het oog op de verkeersveiligheid via een rondweg om het dorp heen geleid moeten worden. Alleen bestemmingsverkeer zou het dorp in mogen rijden.
- Wat nog mist in Putten is een organisatie die zich bezig houdt met sociale activering. Hoe krijg je deelnemers naar een activiteitscentrum, atelier, tweedehands winkel, printshop, kringloop, een fietsenmakerij. Leren en werken, deze combinatie lijkt me mooi! Er zou onderzoek gedaan moeten worden of dit idee ook levensvatbaar is.

5 Literatuur

Baars-Blom, J.M., Bredewold, F.H. Versteeg, P. (2008). *De ketting en de schakels. Sociale samenhang in Nunspeet*. Zwolle: Centrum voor Samenlevingsvraagstukken.

Bijl, Rob, Boelhouwer, Jeroen, Pommer, Evert en Schyns, Peggy (2009) *De sociale staat van Nederland 2009*. Sociaal en Cultureel Planbureau, publicatie 2009/14. Den Haag: SCP.

Castillo Guerra, J.G., Glashouwer, M., Kregting, J. (2008). *Tel je zegeningen – het maatschappelijk rendement van christelijke kerken in Rotterdam en hun bijdrage aan sociale cohesie*. Nijmegen: NIM.

Coleman, J.S. (1988). *Social capital in the creation of human capital*. AJS Volume 94 Supplement S95-S120.

Companen (2009) *Behoeften en plannen 2010-2019 Basis voor gemeentelijke afspraken Kwaliteit Woon programma (KWP 3)*

Dekker, P. (1994). *Civil society*. Den Haag: SCP.

Duyvendak, J.W., Hurenkamp, M. (red). (2004). *Kiezen voor de kudde. Lichte gemeenschappen en de nieuwe meerderheid*. Amsterdam: Uitgeverij van Gennepe.

E-movo (2008) *Gezondheid en leefstijl van jongeren in de gemeente Putten*. Onderzoek door Kennis- en Expertisecentrum E-movo van GGD Gelre-IJssel.

E-movo (2009) *Gezondheid en leefstijl van volwassenen - Volwassenonderzoek 2008* Onderzoek door Kennis- en Expertisecentrum E-movo van GGD Gelre-IJssel.

Frieling, M. A. (2008). *Een goede buur. 'Joint Production' als motor voor actief burgerschap in de buurt*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

Gemeente Elburg, Ermelo, Harderwijk, Nunspeet, Oldebroek, Putten (2008) *Kiezen voor gezond leven op de Noord-Veluwe. Tweede nota gezondheidsbeleid 2008-2012*.

Gemeente Putten (2005) *Woonvisie Putten 2005-2015*.

Gemeente Putten (2009) *Beleidsnota Handhaving onrechtmatig gebruik van gronden met recreatieve doelen*.

Gemeente Putten (2009) *Van JOIN naar JIMMY - jongereninformatie in het centrum voor Jeugd en gezin*.

Gemeente Putten (2008) *Centrum jeugd en gezin Putten*.

Gemeente Putten (2007) *Project "Jongeren op Straat"*.

Gemeente Putten (2007) *Projectplan BOS-impuls 2007-2020. Buurt, Onderwijs en sport*.

Gemeente Putten (2009) *Jeugd-Punt. Maat in beleid en uitvoering. Concept productboek jongerenopbouwwerk*.

Gemeente Putten (2004) *Putten op de Veluwe. Beleidsnota recreatie & toerisme*.

Gemeente Putten (2007) *Veiligheidsactiviteitenplan 2008 – Verkeersveiligheid, overlast & geweld en Alcohol & Drugs*.

Gemeente Putten (2009) *Bijzondere bijstand per 1-1-2009*.

- Gemeente Putten (2008) Cultuurprogramma Veluwe 2009-2012.
- Gemeente Putten (2009) *Conceptversie Subsidie welzijnsbeleid*.
- Gemeente Putten (2007) *Adviesnota Peuterspeelzaalwerk*.
- Gemeente Putten (2004) *Adviesnota Peuterspeelzaalwerk*.
- Gemeente Putten (2009) *Gezondheidsbeleid - Puttens ketenbeleid*.
- Gemeente Putten (2004) *Sportnota*.
- Gemeente Putten (2009) *Commissienotitie Sport*.
- Gemeente Putten (2009) *Beleidsnota sport & Bewegen Putten (2010-2014) Van spel via spelen naar een leven lang bewegen & sporten*.
- Gemeente Putten (2009) *Wwb c.a. Beleidsverslag 2008/beleidsplan 2009*. Afdeling Werk, Zorg en Inkomen.
- Gemeente Putten (2009) *Wet maatschappelijke ondersteuning, Beleidsplan 2009 – 2013*.
- Hart, J. de (2003). *Zekere banden. Sociale Cohesie, leefbaarheid en veiligheid*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Van Hoof & Ruysseveldt (1996). *Sociologie en de moderne samenleving*, Amsterdam: Boom.
- Houten, G. van, Tuynman, H. Gilsing, R. (2008). *Eerste tussenrapportage Wmo Evaluatie. De invoering van de Wmo: gemeentelijk beleid in 2007*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Hurenkamp, H. Tonkens, E. Duyvendak, J.W. (2006). *Wat burgers bezielt. Een onderzoek naar burgerinitiatieven*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam/NICIS Kenniscentrum Grote Steden.
- Jager-Vreugdenhil, M. (2010) *Waarom de buurt?* In: Denkwijzer jrg. 10 nr. 1. Amersfoort: Wetenschappelijk Instituut van de ChristenUnie.
- Jager-Vreugdenhil, M., Boven, S., Luiten, K., Leyder-Havenstroom, R. (2008). *Ha Buurman, Ha Buurvrouw! Onderzoek naar de effectiviteit van de Zwolse pilots 'Ha Buurman, Ha Buurvrouw' op informele aandacht, hulp en zorg tussen burens*. Zwolle: Centrum voor Samenlevingsvraagstukken.
- Jehoel Gijsbers, G. (2004). *Sociale uitsluiting in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Kamerstuk 29538, nr. 28 (4 juli 2005).
- Kamerstuk 29538, nr. 19 (23 mei 2005).
- Koning, G.M. (1996). *De verzorgingsstaat voorbij. Over grondslagen van de sociale zekerheid*. Nunspeet: Marnix van St. Aldegondestichting.
- Kruijff A. de, (2009) *Jaarverslag van het steunpunt Vrijwilligerswerk Putten*.
- Kuiper, R. (2009). *Moreel Kapitaal. De verbindingskracht van de samenleving*. Amsterdam: Buijten & Schipperheijn Motief.
- Kwekkeboom, R. Jager-Vreugdenhil (red). (2009). *De praktijk van de Wmo. Onderzoekresultaten lectoraten Social Work*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.
- Linders, L. (2007). *Niet de sterkste schouders. Sociale interventie*. 16 (2), 13-24.

Politie Gelderland-Midden. *Veiligheidsmonitor 2005 Gelderland-Midden* (2005).

Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.

Roes, T. (2002). *Sociale cohesie en sociale infrastructuur. Verkenning van beleidsmogelijkheden en bestuurlijke modellen*. Sociaal en Cultureel Planbureau, Werkdocument 79. Den Haag: SCP.

Roorda-Lukkien, C. Jager-Vreugdenhil, M., Kuiper, R. (2006). *Kerk en Caritas. Een onderzoek naar vrijwilligerswerk en mantelzorg in vier orthodox-protestantse kerken*. Zwolle: Centrum voor Samenlevingsvraagstukken.

Klarita Sadiraj, Joost Timmermans, Michiel Ras en Alice de Boer (2009) *De Toekomst van de mantelzorg*. Sociaal en Cultureel Planbureau, Publicatie 16. Den Haag: SCP.

Schuyt, C.J.M. (1991). *Op zoek naar het hart van de verzorgingsstaat*. Leiden: Stenfert Kroese.

Schuyt, C.J.M. (2006). *Steunberen van de samenleving. Sociologische essays*. Amsterdam: University Press.

Sretzer, S., Woolcock, M. (2004). Health by association? Social capital, social theory, and the political economy of public health. *International Journal of Epidemiology*. 33 (4), 650-667.

SWOP (2006) *De SWO is startklaar voor de Wmo*.

SWOP (2006) *Vrijwilligersnota SWO Putten*. Informatieboekje vrijwilligers SWO Putten.

SWOP (2007) *Huisbezoek 75+*, Jaarverslag Stichting Welzijn Ouderen Putten 2007

SWOP (2009) *Uitvoerverslag van het project "Pluim voor de mantelzorgers"*.

Timmermans, J. en Sadiraj, K. (2007) *Ramingen informele zorg*. In: A. de Boer (red.) (2007), *Toekomstverkenning informele zorg*. Sociaal en Cultureel Planbureau, publicatie 2007/21. Den Haag: SCP.

Vermeij, Lotte en Mollenhorst, Gerald (2008) *Overgebleven dorpsleven. Sociaal kapitaal op het hedendaagse platteland*. Sociaal en Cultureel Planbureau /Universiteit Utrecht.

Veiligheidsmonitor Rijk (2006). *Veiligheidsmonitor. Regionale rapportage; Noord en Oost Gelderland*.

Vermeulen, D. (2004) *Speelruimtebeleid in Putten. Onderzoek naar de speelruimte in de Gemeente Putten*.

Versprille, R. Wolleswinkel G. (2009) *Concept Portefeuillestrategie Woningstichting Putten. Vastgoedsturing van een vooruitstrevende Veluwe volkshuisvester*.

Versteeg, P., Bredewold, F.H., Kuiper, R. (2008). *De stukjes en de puzzel. Sociale samenhang en leefbaarheid in Zwartewaterland*. Zwolle: Centrum voor Samenlevingsvraagstukken.

Wolters en De Graaf (2005) *Maatschappelijke problemen*, Boom: Amsterdam.

WRR (2005). *Vertrouwen in de buurt*. Amsterdam: University Press.

WRR (2005). *Normen, waarden en de last van het gedrag*. Amsterdam: University Press.

WRR (2007). *Identificatie met Nederland*. Amsterdam: University Press.

Geraadpleegde websites

Website gemeente Putten www.Putten.nl.

Website Centraal Bureau voor de Statistiek www.cbs.nl.

Website kerk en Wmo: www.kerkenWmo.nl.

6 Bijlagen

Bijlage I: Theoretisch kader

Bijlage II: Operationalisering en onderzoeksopzet

Bijlage III: Verantwoording respons, betrouwbaarheid en validiteit

Bijlage IV: Vragenlijst voor inwoners van gemeente Putten

Bijlage V: Vragenlijst voor organisaties actief in gemeente Putten

Bijlage VI: Gehanteerde wijkindeling

Centrum voor Samenlevingsvraagstukken

**Gereformeerde
Hogeschool**

Gemeente Putten

provincie
Gelderland